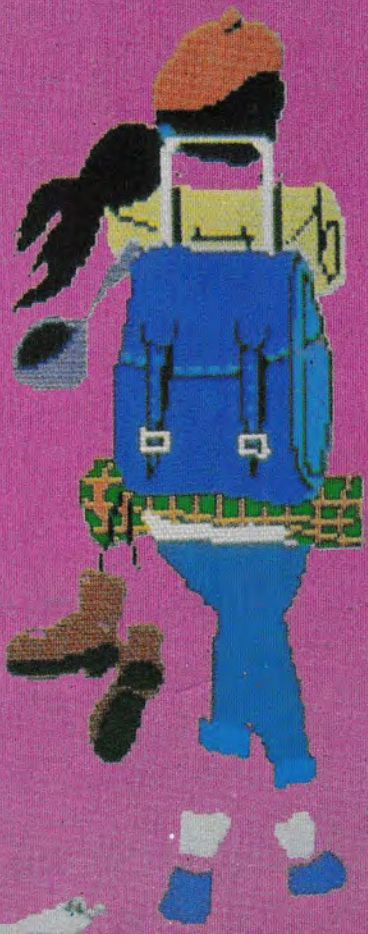
7. Baskı

KAKTUSUN

BİR SİYAH SAÇLI KADININ GEZİ NOTLARI

Buket Uzuner

GÜR yayınları

BİR SİYAH SAÇLI KADININ GEZİ NOTLARI

Siyah saçlarını özgürce savurarak, sırtında çantası,Avrupa,Amerika ve Afrika'da dolaşan genç bir Türkiyeli kadının gezi notları.
Yazarı Günsu Bertan diye birisi.
Kimdir,nerededir?Kimse bilmiyor!
Herşey VARLIK dergisinin 'ırkçılık özel sayısı'yla başladı.O sayıya iki yazı hazırlamış,bir üçüncü yazıyla aynı aynı sayıda görünmenin okuru 'bayacağını' düşünerek,kendime yeni bir ad aramıştım.Yeni adımın Günsu Bertan olmasına karar verdikten sonra,beyazların ırkçılığı,WASP zihniyeti ve o çok uygar(!) Batı kültürünün,kendi dışındaki insanlara nasıl 'barbar' bakabildiğini anlatan acı biberli bir yazı hazırladım.Günsu Bertan'ın seyahatnamesi öyle olumlu tepkiler aldı ki,Günsu Bertan'ın aslında BUKET UZUNER olduğunu bilmeden bana bu esrarengiz seyyah kadını öven okurlara teşekkür edemiyor,bu ilgide 'esrar perdesinin rolü ne kadardır' diye düşünüyordum.
Derken,daha önce hiç bir yerde yayımlanmamış yazıları da ekleyerek 'Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları'nı kitap yapmam için beni teşvik eden yazar ve araştırmacı dostların ivmesiyle bu kitap oluştu.Böylece kendi yarattığım Günsu Bertan'ı öldürmüş oluyorum. Bu,benim ilk cinayetim!

Buket Uzuner

OLDSCHOOL
KAOS TEAM

BİR SİYAH SAÇLI KADININ GEZİ NOTLARI

BUKET UZUNER'in Diğer Kitapları

- Benim Adım Mayıs (6. Baskı)
- Ayın En Çıplak Günü (6. Baskı
- Güneş Yiyen Çingene (5. Baskı)
- Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları (5. Baskı)
- İki Yeşil Su Samuru (8. Baskı)
- Balık İzlerinin Sesi *Yunus Nadi Roman Ödülü* (6. Baskı)
- Karayel Hüznü (2. Baskı)
- Şairler Şehri

BUKET UZUNER
(Günsu Bertan)

BİR SİYAH SAÇLI KADININ GEZİ NOTLARI

— SEYAHATNAME —

GÜR yayınları

P.K. 621, Sirkeci - İstanbul

GÜR YAYINLARI: 32
Yazın Dizisi: 13

●

Bir Siyah Saçlı Kadının Psikolojik Gezi Notları
BUKET UZUNER

●

Kapak Tasarımı: ALİ AKDAMAR
İllüstrasyon: ALİ MURAT ERKORKMAZ

●

Dizgi: MAVİ MATBAA

●

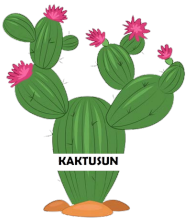
Baskı: Yön matbaası

Birinci Baskı 1989, İkinci Baskı 1990, Üçüncü ve Dördüncü Baskı 1993,
Beşinci Baskı Şubat 1994, Altıncı Baskı Haziran 1994
Yedinci Baskı Ağustos 1994

●

GÜR YAYINLARI
P.K. 621, Sirkeci - İstanbul

BİBLİOTECA KAOS TEAM

1.

KARA KAFA

Pasaport başvuru formunda sorulunca buğday tenli, ela gözlü ve siyah saçlı diye tanımladım kendimi. Bunların İngilizcesi light brown skinned, hazel eyed, black haired diye yazıldı. Aynaya geçip baktım, kahverengi değildi ki tenim?

Halbuki, insanlar siyah ve beyaz diye ikiye ayrılırlar, ben de beyazlara dahilim diye düşünürdüm hep. Üstelik okullarda da böyle öğretilmişti bize...

Bunun bir kelime yanlışlığı olduğuna inanıp, unutmam hiç de uzun sürmedi.

Beri yandan kazandığım bursun, yeni bir ülkede bir yıl yaşayacak, okuyacak oluşumun heyecanı beni öyle sarmıştı ki, böyle ayrıntılar üzerinde duramazdım doğrusu. İlk kez yurt dışına çıkacak, uygar Avrupa'yı görecek oluşumun keyfi de vardı üstelik ...

Gittiğim ilk ülke Danimarka'ydı. Yaz mevsimiydi, her renkten turist dolaşıyordu Kopenhag'da. Döviz bırakan bu sevimli yabancılar arasına katıldım.

Üç saat sonra bir SAS uçağı beni Norveç'in Bergen kentine uçurdu. Küçük havaalanı gümrük kontrolünde tatilden dönen Norveçliler ve bazı Amerikalılarla beraber dizilip, önce pasaport kontrolü için beklemeye koyul-

dum. Arkamdan biri beni dürttü. Döndüğümde siyah saçlı, genç bir adam, bozuk bir İngilizceyle sordu bana:

'Korkmuyor musunuz?' Aptal aptal yüzüne baktım. Neden korkacaktım ki? 'Saçlarınız siyah da...' Evet, Akdenizli olduğum besbelli. Belki İspanyol, belki İtalyan, belki Maltalı, Rodoslu, Beyrutlu... Ne farkeder? Kara kaşlı, kara gözlü türkülerle, esmerin tadı var deyişleriyle büyümüş, esmer kadınların çekiciliğiyle dolu bir kültürden geliyordum.

Akıllıydım, sağlıklıydım, güzeldim. Beni hiçbir şey korkutamazdı. O gün karşılaştığım o Tunuslu genç adamın aslında İskandinav ülkelerinde bir küfür olan 'siyah kafalı' (svarthodet) kelimesinden bahsettiğini sonradan öğrenecektim.

Önümüzdeki neşeli kalabalık uzaktan pasaportlarını gösterip, gülümseyerek pasaport polisinin önünden geçip gidiyordu. Arkamdaki Tunuslu gencin tedirginliği gözle görülür biçimde artmaktaydı. Sinirliydi, suçluluk gerilimindeydi sanki, burnundan soluyordu, tedirgindi. O zaman onu hiç anlamadan, garipsiyordum ki, pek kısa zaman sonra Avrupa gümrük kapılarında aynı psikolojiye girmemi sağladılar. Kim mi? Durun önce ilk şenliği anlatayım, sonra ötekilerini...

Pasaport polisi uzun kuyruğu görmek için küçük kulübesinden uzanıp, şöyle bir baktı. Genç, sarışın, çok yakışıklı bir delikanlıydı. Kuyruktaki bir Amerikalıya güzel İngilizcesiyle şaka yapmaktaydı, yüzünde hâlâ bir gülümseme vardı. Bu haliyle çok sevimliydi. Ama gülümsemesi dondu. Eliyle bizi (Tunuslu ile benden başka siyah saçlı olmadığını o sıralar farketmemiştim, henüz insanları siyah ve sarıkafalılar diye ayırmayı bilmiyordum, çok cahildim...) gösterip, canı sıkkın bir şeyler söyledi. Norveçce bilmiyordum hiçbir şey anlamadım. Bağırdı bu kez. Tunuslu delikanlı çökmüş omuzları, siyah kederli

gözaltlarıyla ufalmış olarak bir kenara çekildi. Ben yerimden kımıldamadan bütün diğer sarı ve kumral kafalılarla birlikte acıyarak Tunusluya bakıyordum. İnsanlık dışı bir şeydi o sahne. O vakit nedenini bilmeden, niçin o adamı bir suçlu gibi ayırdıklarını anlamadan bakakalmıştım. Nereden bilebilirdim ki, daha sonraları göreceklerim ve yaşayacaklarımın yanında bu hiç kalacaktı... Pek cahilmişim o zamanlar dedim ya...

Yakışıklı, sevimli, çok güzel İngilizce konuşan Norveçli gümrük polisi, görevini yerine getirmesinin, kuyruktaki insanları bekletmekten çok daha önemli ve kutsal olduğunun bilinciyle kalktı geldi neredeyse azarlar tonda, yine Norveçce bir şeyler söyledi bana. Zavallı adamcağızı taa ayağıma kadar getiren bu tatsızlığı çok merak etmekle birlikte, artık benim de canım sıkılıyordu. (Ah daha ne çok canım sıkılacaktı oysa...)

Norveçce bilmediğime, okuma-yazma bilmezmişim gibi şaşıran sarıkafalı yakışıklı polis, biraz canı sıkkın olarak, kuyruktan çıkıp, Tunuslunun yanında beklememi söyledi İngilizce.

Neden? diye sordum, duymadı bile, söylenerek yerine gitti. Şimdi kuyruktakiler ikimize birden suçluymuşuz gibi bakmaktaydılar.

'Adım Ali. Üç yıldır Norveç'te okuyorum, her girişte aynı festival!'

Ben hâlâ saf saf soruyordum: 'oturma izniniz yok mu?' Ali bembeyaz güldü. Gülünce onun pek hoş bir delikanlı olduğunu farkettim ilk kez. 'Bu sizin ilk yurt dışı geziniz olmalı, nerelisiniz?'

Gerine gerine 'Türkiyeliyim' dedim. Gülümsedi.

Bütün yolcuların pasaport kontrolü bitmiş, neşeyle eşyalarını getiren raylı bölmede gümrük kontrolüne hazırlanıyorlardı.

Bizi orada unutmuş, gümrük polisleri aralarında soh-

bete dalmışlardı. Ali'yi orada bırakıp, salına salına gittim, sert olduğunu sandığım bir ses tonuyla bizden ne istediklerini sordum.

İsteksizce kâğıtlarımı, pasaportumu inceledi, uzun uzun ne okuyacağımı, nereden burs aldığımı ve ne zaman Norveç'i terk edeceğimi sordu. Sonra aynı soruları bir daha sordu.

Bütün bunlar İsveç dışında İskandinavya ülkelerinin Türklerden vize istemedikleri tarihlerde olmaktaydı... Bundan böyle sık sık pasaport kuyruklarında 'karakafa'ların nereli oldukları umursanmadan, işaretle tek tek ayıklanıp, ayrı bir yerde bekletilip, sorgulanarak işkence edilişine tanık olacaktım. Her keresinde kuyrukta kalan 'beyaz' Avrupalı ve Amerikalılar acıyarak, merakla bu suçlu (?) siyah saçlılara bakacak ve bu manevî işkence yeniden sahnelenecekti.

Tanık olacağım bir başka eğlenceli sahne de, yanımda 'beyaz' ırktan birisiyle yolculuk ettiğim de, bana nazik, esprili, insana yakışan uygar tavır takınan gümrük polisleriyle olanlarıydı.

Londra'da, Hollanda'da, İsveç'te, Finlandiya'da, Belçika'da, İsviçre'de böyleydi. Hattâ Norveç'te de... Evet. Demek ki, yanında uygar, beyaz, Protestan birisi (WASP) olan bir 'karakafa' eğitilmiş (!) olarak insanca davranılmaya hak kazanabiliyordu.

Bunu öğrenmek kolaydı, zeki olmaya pek gerek yoktu.

Derken yaz bitti, sevimli dövizli turistler gittiler ve Bergen'de bir avuç 'karakafa' kalakaldık. Kate'e o sıralar rastladım. Amerika'lı babası, Avustralya'lı annesi ile yıllarca Sidney'de yaşadıktan sonra, onsekiz yaşında dünyayı gezmeye çıkmış, Pasifik Adalarında rastladığı bir Norveçli gence tutulup, onunla Bergen'e gelmişti. Uzun boylu, siyah saçlı, narin, İngiliz aksanıyla konuşan, çok

güzel bir kızdı. Gündüzleri üniversitede Antropoloji okuyor, akşamları bir otelin saunasında cankurtaran olarak çalışıyordu. Soğuk, bembeyaz Bergen kışlarının kısacık gündüzlerinde beraber olduğumuzda yolda durup bize bakan, gözlerini üzerimizden ayıramayan Norveçlilerden yorgun düşüyor, çok usanıyorduk. Irkçılığa karşı çalışan genç Norveçliler Kate'e aylık dergilerinde tercüme işi verdiler, o zaman ülkede bulunan Şilili ve Kuzey Vietnamlı mültecilerin anlattıklarıyla iyice şaşkına döndük. Sarı ırk ve Hispanik insanlar ayrımcılık üzerine pek dertliydiler bu uygar beyazların ülkesinde...

Bir Salı günü Kate ile çoktandır planladığımız oyunu gerçekleştirmek üzere, otobüslerin en kalabalık olduğu akşamüstü seferlerinden birine bindik. Kentin şık banliyölerinden birine doğru yola koyulduk. Otobüs durağından özellikle binip, her ikimiz de ayrı ayrı iki kişilik koltuklara yalnız oturduk ve birbirimizi tanımaz rolünü oynamaya başladık. İleri duraklarda otobüs dolmaya başladı. Ve bize anlatılan şey gerçekleşti.

Ayakta kalan yaşlı bir hanım, tiksinerek Kate'e ve bana bakıp, titreyen dizlerine rağmen yanımızda boş kalan yerlere oturmamakta direndi. Artık, Gana'lı Frances'in simsiyah ellerini yumruk yapıp, 'siyah olduğum için yanıma oturmuyorlar!' diye öfkelenişine inanıyorduk. Üstelik ne Kate ne de ben siyahtık, yalnızca saçlarımız siyahtı.

Yurt dışında uzun yıllar yaşayanlar bilirler. İlk yıllar, özellikle ilk aylar insan kendi memleketinin en sevmediği yiyeceğini, geleneğini bile özleyebilir. Sosyal Antropoloji'de uyum devresi denen bu dönemi sağlıklı atlatan, kendi kimliğini yitirmeden ortama uyum sağlayabilenler, adapte olmuş, yeni yaşamlarında başarı şansı kazanmış kişilerdir. Bu dönemi yaşayan herkes, kendinin daha önce pek bilmediği yanlarını, zaaflarını keşfeder. Sıkıntılı, zor fakat sağlıklı atlatıldığı takdirde çok yararlı bir süreçtir,

İyi bir deneydir. Benim kendimde keşfettiklerim arasında sık sık grip olmam ve kediler vardı. (Daha pek çok şey vardı ya, böyle cümle âlem içinde söylemek âdab ü erkâna uymaz).

Sık sık grip olmuşum, dil öğrenmekten ve soğuk bulduğum Norveçlilerden kaçış için psikolojik bir korunmanın ürünüydü. Kedilere düşkünlüğüm zaten vardı, fakat artan ilgim kedilerin uluslararası mırlamaları olmasındandı. Aynı öğrenci kampüsünde kalan Tunuslu Ali', dört Fransız Aspirini verdi bana. İki gün odama kapanıp, bol portakal suyu ve aspirinlerle turp gibi olacağımı söyledi. Bir de kedilerini ödünç verdi.

Sonra hiç hastalanmadım. Kedileri hâlâ çok seviyorum ama, Ali'ninkileri geri verdikten sonra hiç kedim olmadı.

Ali'ye gelince, onu hem Norveç'te, hem de sonraları pek az gördüm. Nedense arkadaş olamadık. Yolda, okulda ayaküstü konuştuk hep.

Bazı ilişkiler böyledir: bir türlü dostluğun sıcak ortamı kurulmaz, fakat yine de zaman zaman anımsanır, düşünülür. Her pasaport kuyruğunda, insanca ya da ırkçı davranılsın, her gümrükte Ali'yi düşünürüm. Irkçılık, yalnızca siyah-beyaz ayrımcılığı değildir derim kendime. Ali nerededir, ne yapar, bilmem, merak da etmem. Kedileri ve Fransız aspirinleriyle birilerine yardım ediyordur bilirim.

Üstelik bütün bunlar, İsveç gümrük polisinin beni trende tutuklaması, A.B.D. vizesi için başvuru formunda sıralanmış ırklar içinde hangisine girdiğimi bir türlü bulamayışımdan önceydi...

2.

KENDİ BAŞIMAYIM BEN; BAŞIMA BUYRUK!

Yirmialtı yaşından küçük Avrupalı ve Avrupa oturumlu herkes İngiltere - Fas, Finlandiya - İstanbul (İstanbul Avrupa'nın son noktası olarak iç haritada yer alır ve Türkiye'de başka hiçbir kent bu haritaya girmez)la sınırlanan alanı trenle bir ay sürede dolaşmak üzere Inter-Rail (İç tren hattı) bileti alabilir. Bu bilet, içinde sayfalar olan bir defterciktir ve diyelim ki, Floransa'dasınız ve Barcelona'ya gitmeyi canınız çekti. Açarsınız Inter-Rail defterinizi, Barcelona yazar, tren istasyonunda damgalatıp, tren tarifesini kontrol eder, trene atlar, Barcelona'ya doğru yola koyulursunuz. Sonra Lizbon, Paris, Londra, Oslo, Stockholm.. Bir ay vaktiniz var, hiç acele etmeyin. Bu arada yanınızda uyku tulumunuz, ucuz öğrenci hostellerinin listesi, bir de fotoğraf makinanız varsa işte hareket ve bereket başlıyor...

Avrupa'da yaşayan, orada çalışıp, orada kazanan herhangi biri için oldukça ucuza satın alınan InterRail biletiyle bir ay Avrupa'yı dolaşmak fikri bile yeni dünyalar, yeni insanlar tanımak için merakla yanan genç yürekleri nasıl heyecanlandırır; hepimiz ya bilir, ya da anımsarız...

Norveç'te bursla sürdürdüğüm eğitim bana bu ucuz sayılacak yolculuk için bile olanak vermiyordu. Beri yan-

dan Jön Türk atalarımdan beri örnek alıp, yerlere göklere koyamadığımız Avrupa'yı gezip görmek için tarifsiz heyecanlanıyordum. En kısa tatilleri bile değerlendirip, kentteki bir otelde garsonluk yapmaya, para biriktirmeye başladım. Sabırla, özenle... Biriktirdikleri paralarla müzik setleri, arabalar alan memleketlilerim bana, ben onlara tuhaf tuhaf bakıyorduk. Seyahat etmek için harcanan para, kitaba, konsere, sinemaya, eğitime giden para gibi kutsaldır bence. Seyahat alış-veriş, ya da gösteriş amacıyla yapılmadığı, yolculuk edilen ülkenin insanından, ve kültüründen turistik kaygılar dışında kazanılmış görgü, bilgi olabildiği sürece insanı zenginleştiren, hoşgörüsünü, yaratıcı yanını, insanlığını arttıran bir okuldur. Bu okulun yaşı yoktur. Kalp gözüyle, samimiyetle bakan kişi, kendininkine benzemeyen kültürlerin insanını, geleneğini anlamaya çalışır. Ve anlamak, sevgiye giden son kapıdır.

InterRail kartıma Oslo - Kopenhag yazıp, sırt çantama bir iki kazak, pantalon, çamaşır atıp, Oslo'dan trene bindiğimde Aralık'ın onbiriydi.

Gezi anılarımı, gözlemlerimi yazmak üzere satın aldığım küçük, şık defterimi açıp, keyifle ilk sayfasını yazmaya başladım.

«Bugün Aralık 11. Salı. Saat 13.05. Bergen'den ayrılalı üç saat oldu. Myrdal (Mürdal) ile Geilo (Yeylo) arasındayım. Trenim kar dağlarını delip bembeyaz bir boşlukta ilerliyor. Bazı bazı bıçak gibi buz tutmuş gölleri görüyorum. Şu ana kadar tek tatsızlık 96 Krone verip, Oslo tren bileti almam oldu. InterRail bileti alındığı ülke sınırları içinde geçmiyormuş meğer. Norveç'ten çıkana kadar hiçbir anlamı yokmuş. Yanımda üç sandöviç, dört mandalina, bir de sulu, ekşi kocaman elma var. Cebimde yalnızca 800 Krone. Haa, bir de kendim! Eh, bu kadarı

da can sağlığı... (bir ekmek: 6-7 Krone) Bir ay bunlarla yetinmeliyim.»

Aynı gün Oslo'da beş saat Kopenhag trenini beklerken parasızlık kadar açık açık yazamadığım ikinci sıkıntımdan üştü kapalı yakınmış, —28° C'de soğuktan kızarmış burnumla Oslo sokaklarını dolaşırken lüks bir lokantanın önünde rastladığım genç ve çok güzel bir İskandinav kadınla elele şişman, yağlı ve yaşlı bir adamı görüp, defterime hemen ilk girdiğim kafeteryada şunları yazmışım: «Hiç bilmediğim bir kentte geceyarısına dört saat kala, sandöviçle bastırılmış mideme, üşüyen bedenime rağmen, yaşlı bir şişmanın kolunda, şarapla pişirilmiş biftek ve yanında Moulin-à-Vent içmek üzere lüks bir lokantaya girmediğim için çok keyifliyim. En önemlisi, kendi başımayım ben; başıma buyruk! Gerisi vız geliyor doğrusu. Onlarsa beni kırmızı kayak anorağı, beyaz yün başlığı içinde dolaşan bir kız olarak görmüşlerdir. Bak bundan emin değilim. Belki de beni görmemişlerdir. Pöh, ne gam!»

İskandinavların Orta Doğulu ve Akdenizli insanlara (siyah kafalılara) karşı gizli ırkçılık tutumlarını, Avrupa'ya uzak, kapalı bir toplum olarak yaşayışlarına bağladığımdan, Orta Avrupa'ya indikçe (Almanya dışında) daha uygar bir tutumla karşılaşacağımı sanmaktaydım. O zamanlar 'ortalama insan' ya da 'sokaktaki adam'ın her yerde aynı kafada ve kozmopolit toplumlarda yabancı düşmanlığının bazan kapalı toplumdan daha gözle görünür olduğunu bilmiyordum.

Tren İsveç'e girdiğinde yalnızca biletlerimiz kontrol edildi (Norveç, İsveç, Danimarka, Finlandiya ve İzlanda'nın Nordik bir birlik oluşturması bu ülkelerin vatandaşlarına iş ve oturma iznine gerek duymadan birbirleriyle canlı ilişki kurma olanağı sağlamaktadır.) İsveç'i kuzey batıdan, güney batıya dimdik çizen bir doğrultuda kat-

ederken, alkol kültürü Akdenizlilerden çok farklı olan Iskandinavlar çoktan içmeye başlamışlardı bile. İskandinavlar keyif almak için içmezler. Sarhoş olabilmek için acele acele alkolü akıtırlar midelerine.. Ancak sarhoş olduklarına inandıkları an, içlerinden geldiği gibi, oldukları gibi davranmaya hak kazandıklarına inanırlar. Bu yüzden sarhoş olmamış bir Kuzeyli utangaç, çekingen, hattâ tutucu bir izlenim verir. Sarhoşluklarından emin olduklarında içlerinden vandal istekler taştığı az görülür bir olay değildir, (Bu arada, Björn senden özür diliyorum, sana İskandinav düşmanlığı yapmayacağıma dair verdiğim söze ihanet etmiyorum, arada dozu kaçırıyorsam, kızma bana nolur... Aydın, barış âşığı İskandinav dostluklarımı da anlatacağım biraz sonra, sabret biraz, lütfen...)

İkinci sınıf vagonun rahat ve temiz koltuklarında yan gözle sarhoş olduğunu sanan delikanlıların taşkın gösterilerini seyrederken, bir yandan da elimdeki George Orwell romanını okumaya çalışıyordum. Peter'ı o sırada farkettim. Onun da Inter - Rail bileti vardı. Kumral, orta boylu, tombul bir delikanlıydı. Carlos Castenada okuyor, naneli şeker yiyordu. Göteburg'dan sonra, yataklı vagona ekstra para ödeyemeyen bizler uyku tulumlarımıza girip, bulduğumuz her yere serildik. Delikanlıların ve kızların sarhoş olanları yüksek sesle o sıralar ünlenmiş bir Alman şarkısının İsveçce versiyonunu söylüyorlardı. Uyumak ne mümkün... Helsinborg'dan Helsingöre'e geçmek üzere trenimiz feribota alındığında sabahın ilk saatleriydi ve çok karanlıktı. (güneş kuzeyde kışları çok utangaç olduğundan öğleye kadar yüzünü göstermez) Trenden inip, güvertede dolaşırken tekrar Peter'a rastladım. O sıralar sigara içiyordum. Peter sigarayı gösterip «spor yapmıyorsunuz besbelli» dedi. Sigara esaretinin sağlıksızlık ve modası geçmişlik sayıldığı günümüz Batı ülkelerinde sigarasız sağlıklı yaşam sloganlarını bildiğimden, utanarak; koş-

tuğumu, müzikli cimnastik yaptığımı ve yeni yeni de kayağa başladığımı anlattım. Çok bilmiş bir gülümsemeyle:

«İtalya'da kar yok tabii...» dedi. İtalyan olmadığımı, Türkiye'de kar ve dağ kıtlığı çekilmediğini, ama kayak dahil hemen her sporun lüks sayıldığını anlattım. Sigaraya ve gereksiz/sağlıksız tüketime yatırılan parayla, kitleleri ucuz spor olanaklarına kavuşturmak önce sigara ve alkol tutkunu solcu aydınların karşı çıkacağı bir öneri olacağından, bunu Kuzeyli Peter'a hiç anlatmadım. Trene dönüp, Peter'ın termosundaki kahveyi ve benim son sandöviçimi paylaştık. Bir Türk kızının tek başına yolculuk etmesi, Noel Baba'ya rastlamış kadar şaşırtmıştı Peter'ı. Müslüman kadınlarla ilgili bilgilerine ve gördüklerine hiç uymuyordum. Dikkatle inceliyordu beni. Daha sonra pek çok mekânda üstelik çok daha titizlikle incelenecektim...

Yine de Peter daha sonraları rastlayacağım birçok Avrupalı ve Amerikalıdan çok daha nazikti ve babamın hareminde kaç kadın olduğunu, sokağa çıkarken çarşaf giyip giymediğimi sormadı. Ben de ona olmayan alt yapı, imar planı ve kültür yaygınlıklarıyla kendimizi nasıl yıllardır Avrupalı sandığımızı anlatmadım. Fakat Türkiye'de Knut Hamsun ve Sartre'ın Türkçe okunduğuna hiç inanmaz baktığını gizlemediğini gördüm.

Helsingör'de Danimarka polisi pasaportlarımızı kontrole geldi. Peter Danimarkalıydı. O yıl Türklerin vizeye gereksinmemeleri olmadığından ve yanımda bir Dan oluşu nedeniyle yakışıklı polis bize sevimli şakalar yaptı ve sessizce gitti..

Peter'ın bir aylık tren gezisi bitmişti, evine (Kopenhag) dönüyordu. Ayrılırken birbirimize adresler verdik-aldık. Gençlerin —çoğunlukla— az parayla yaptığı bu yolculuklarda yatacak yer, kentle ilgili bilgi edinme konu-

larında yardımcı olmak üzere birbirlerine adresler verdikleri sık sık görülür bir olaydır. Güzel bir yardımlaşma heyecanıdır bu, yerini yaşlandıkça kuşku ve mesafeli olmaya bırakan... Kopenhag'dan Almanya, İsviçre'ye doğru yola koyuldum ve Peter'ı bir daha hiç görmedim. Umarım benden sonra da sırtında çantası yolculuk eden Türk kızlarına rastlamış, böylelikle benim gerçek olmadığım kanısına kapılmamamıştır.

Gezinin sonraki yol arkadaşlarını, müzelerini, yeni kültür, polis ve heyecanlarını şimdilik erteleyip, yeniden İsveç'e dönüyorum.

Bir aylık tren gezisi sonunda, Norveç'e dönerken, bu kez güney batıdan kuzeybatıya doğru İsveç'i katetmek üzere İsveç'e girdiğimizde, Ocak ayının dokuzunda Helsinburg'da gümrük polisi beni apar topar ve hiç açıklama yapmadan aşağı indirdi. Böyle bir şeye en küçük bir ihtimal vermediğimden eşyalarım, kitaplarım salkım saçak dağılmış, gezi günlüğümü tamamlamakla meşguldüm. Pasaportumu eline alana kadar sempatiyle bana gülümseyen genç polis, Türk olduğumu anlayınca bütün çizgileriyle sarktı: yüzü buruştu. Öyle ya, beğenmedikleri bir İtalyan, bir Yunan dahi Avrupalıydı sonunda... Etrafa saçılan eşyalarıma aldırmadan, elinde pasaportum çekip gidince, çantamı sürüyerek, elim kolum dolu arkasından koşmaya başladım. Tren yolcuları polisiye bir film çekimine tanık olup olmadıklarını anlayamadan, önden hızlı adımlarla giden polisi ve beni şaşkın şaşkın izliyorlardı. Küçük sınır karakoluna girdiğimde üç polis benim pasaportumda görünmeyen bir yazıyı ciddiyetle arayıp, hararetle aralarında İsveççe tartışıyorlardı.

Ya İsveç sınırları içinde trenden inip, kaçak işçi olarak İsveç'te yaşarsam??? Onlara Norveç'te öğrenci olduğumu, belgelerimi, tren biletimi, okula döndüğümü an-

lattım cıyak cıyak. Deli olmadığını söyleyen bir deliye inanmayan doktorlar gibi sakin ve kuşkulu bakıp, yeniden aralarında İsveçce tartışmaya ve gülmeye başladılar. Tren ve yolcular benim yüzümden bekliyordu. Benim tek suçum da Türkiye Cumhuriyeti pasaportu taşımamdı. O anda uygarlık ve insanlık üzerine öyle bir konuşma yapabilirdim ki, bu en pısırık sosyal demokrat partiye bile pek çok oy sağlardı... Oysa bu genç gümrük polisleri belki de anlattıklarımı fazla soyut bulacak, anlamayacak bir kültür düzeyindeydiler... (Tekrar özür dilerim senden Sevgili Björn) Üstelik bu treni kaçırdığım takdirde, biletimin zaman limiti tükeniyor, artık yeniden bilet almam gerekiyordu. Ve cebimde yalnız Oslo - Bergen trenine güç belâ yetecek kadar para kalmıştı. Onlara bunu anlattığımda, İsveçce anlamayacağımdan emin: «Det er masse andre togene, hah hah ha...» diye gülüştüler (Daha çok başka tren var.) İçlerinden biri sırıtarak öbürüne: «Skal vi drikke kaffe?» (Kahve içelim mi?) demez mi?

Haksızlığa uğradığında nasıl sızlar insanın burnu, sızlar da, bir türlü ağlayamaz, bilirsiniz... Öfkemi içime gömüp, soğukkanlı bir sesle trende Norveçli bir profesörümün olduğunu söyledim. Oysa Prof. Harald bir kez ayaküstü konuştuğum bir antropoloğdu ve beni hatırlayacağını hiç sanmıyordum.

Tesadüfen bir vagonda oturduğunu görmüştüm ve yirmi dakika kadar süren bu gayriresmi tutukluluğum ancak onun şahadetiyle bozulacaktı.

Tekrar trene dönüp, Harald'ı aramaya koyulduk. Tren yolcuları suçunu itiraf etmiş kanun kaçağının suç ortağını bulup, polise teslim edeceği sahnenin çekimini izler gibi bakıyorlardı bana bu kez. Bir an önce olsa da, trenimiz yola çıksa... Harald'ı, karısı, küçük kızları ve köpekleriyle sıcak bir şeyler içerken trenin taa öbür ucun-

da bulduk. Polisleri başında görünce rengi sarardı. Eyvah, beni tanımayacak... Sonunda yine bir Avrupa'lının şahitliğiyle ve onun Norveç'e kadar trenden inmemem konusunda verdiği güvenceyle pasaportum ona teslim edildi ve yola koyulduk. Tam 37 dakika sonra... Elimdeki oyuncak köpeği kesilmekten güçlükle kurtarmıştım. Daha sonra öğrendiğime göre, üç gün önce bir işçi Türk kadın, elindeki oyuncak bebekle iki kilo eroini İsveç'e sokarken yakalanmış...

Bu 37 dakikalık gösteri bana yapılmasaydı, yine öfkelenir ve aşağılayıcı bulurdum, ama Gana'lı siyah Frances'in dediği gibi «Bir beyaz asla bir siyahın yaşadığı siyah kederi anlayamaz»... Norveç'te İskandinav ırkçılığı üzerine yazdığım iki makale gençler arasında ilgi uyandırdıysa da, insanların ancak böyle durumlarda bilinçlenmeye başladığını öğrenmem açısından makaleleri yazarken edinmeye başladığım ulusal kültür ve tarih merakıyla en çok ben kârlı çıktım bu işten...

Bu olaydan sekiz ay sonra kademeli olarak bütün Avrupa ülkeleri Türklere vize zorunluluğu getirdiler.

Helsinburg'daki sınır istasyonu karakolunda bekletildiğimden sonra asla İsveç üzerinden yolculuk etmedim (onlar da bunu istiyorlar zaten), ama tam ikibuçuk yıl sonra bir Finli, iki Norveçli arkadaşımla kara yoluyla Stockholm'e gittik. (Bir tek ben vize almak zorundaydım ve aldım.)

Güzel Stockholm, düzeni, kuzey yeşili yazı, sere serpe canlılığıyla beni çok etkiledi. Gamla Stan (eski kent)'da sokak şarkıcıları, sokak tiyatroları, Modern Müzede sergileriyle, nehir gezileriyle gerçekten güzel bir-hafta tatildi. Stockholm gibi kozmopolit sayılacak bir büyük kentte (İskandinavya'nın Paris'i) üç sarı kafalı arkadaşımın arasında siyah saçlarımla dikkati çekiyordum. Bu,

bizde sarı saçlı yabancı kızlara atfedilen yüzeysel, önyargılı cinsel safsatalara benzer yanları olan abartılı bir ilgi, ya da açık bir yabancı düşmanlığı olabilecek bir dikkattir. («Yabancılar işlerimizi çalıyor, biz işsiz kalıyoruz.» hikâyesi yaz tatillerinde «turist para getirir» sloganıyla zayıflıyor.)

O sıralar İsveç'te seçim öncesi heyecanı yaşanıyordu. Olof Palme'nin bir seçim konuşmasını merdivenlere yayılmış, rengârenk giysileriyle dinleyen genç bir İsveçli gruba eklenip, konuşma sonrası yapılan açıkhava eğlencesini de izlemiştik. Bundan 4 yıl sonra Olof Palme'nin öldürüldüğünün ertesi günü tesadüfen yakaladığım İsveçce yayın yapan bir Fin Radyo istasyonu ise, düzenlediği bir tele-anketle dinleyicilerine Palme'yi kimin öldürmüş olabileceğini soruyordu.

Hamâsi ses tonuyla konuşan/telefon eden dinleyicilerden beşte dördünün katilin bir yabancı olduğu konusunda birleştikleri program sonunda radyo bilgisayarınca saptandı. «Yabancılara toleranslı bir politika uygulayan Palme bu hatasını canıyla ödedi» diyen Finliler, kendi katı yabancılar kanunlarıyla doya doya gururlanacakken, beşte dördün beşte birini oluşturan Finliler, kendi ülkelerinde bunca çok ırkçı vatandaşlarının olmasının utancını dile getiriyorlardı. Bu konuşmadan birkaç ay sonra iki günlüğüne Stockholm'e gitmek üzere istediğim vizede gösterilen güçlükler ve Stockholm'ün siyah saçlılara karşı artık açık açık aldığı tavır, kentin ilkbahar güzelliğini Palme'sizlik kadar koyuya boyuyordu. Üstelik henüz katilin kimliği belirlenememiş, ya da belirlenip açıklanmamışken...

İşte o sırada, zengin bir Alman ailenin kızı, B-M çetesi eski üyesi, İsveç sokak Mimcilerinin yeni oyuncusu Valaka'ya rastladım. Valaka, Palme sonrası İsveç'ten Ma-

laga'ya gitmek üzere toparlanıyordu. «Tadı-tuzu kalmadı buraların» diyordu. Valaka iri kemikli, siyah saçlı, yeşil gözlü bir kızdı; tiyatro aksesuarından iki sarı peruğu takıp, İsveçlileri deneme oyununa karar verdiğimiz günün akşamı tuvalet temizleyicisi bir İsveçli kadınla yaptığı meydan kavgası sonunda İsveç'ten ayrıldı.

BELGESEL KAOS TEAM

3.

TANIDIĞIM İLK DÜNYA İNSANI: CAROL

Herkes Carol'dan bahsediyordu. Afrikalı öğrenciler, Norveçliler, Şilili göçmenler, Kaliforniya'dan gelen karşılıklı değişim program öğrencisi Amerikalılar... Sonra Sydney'li arkadaşım, siyah saçlı, güzel Kate de tutturdu bir Carol... Göçmen kadınlar dergisine gelmiş, oradakileri büyülemiş. Grafik ve dokuma sanatçıları grubundakiler Carol'ın anlattığı tekniklere hayran kalmışlar. Afrika sanatını kavramak için Afrika dışında gelişmiş düşünce sistemlerinden sıyrılmak gerekmiş: (Carol böyle buyurmuş). Dokuduğu atkı, kilim, eşarpların üzerinde öyle terra cotta (pişmiş toprak) figürleri varmış ki, herkes hayranmış. Fotoğraf ve dialarının öyle zengin bir sanat dili varmış ki, afişleri oda duvarlarına asılmak üzere kapışılıyormuş. Kimdi bu Carol?

Neden ona önce gizli, sonra açık bir öfke duyuyordum?

Acaba kıskanıyor muydum onu?

Birini hiç tanımadan ondan hoşlanmamak olası mıydı?

Carol Amerikalıydı. Türkiye'den 70'li yılların sonunda ayrılan bir üniversiteli gencin Amerika, Sovyetler, Çin gibi bazı ülkelerin adını KAHROLSUN ya da YA-

ŞASIN önekleri olmadan düşünmesi/algılaması çok güçtü. O yıllarda Amerika ve Amerikalılar KAHROLSUN önekliydi benim kafamda. Ve çevremde hemen herkesin övgüyle söz ettiği, yetenekli, akıllı, sempatik Carol Amerikalıydı...

O bahar Carol'a rastlamamak için yolumu hep değiştirdim, ama bir yandan da onu çok merak ediyordum.

Yaz geldi, öğrencilerin hemen hepsi yaz işi bulup, para kazanmaya başladı. Küçük bir dağ pansiyonunda garsonluk işi buldum. Güzel Norveç dağları o başka hiçbir yeşile benzemez canlı, parlak, inanılmaz aydınlık tonlarıyla donanmıştı. Karadeniz yeşili de böyle kuzeylidir. On-altı saat süren gündüzlerin ılık coşkusu bütün ülkeyi kaplamıştı. Sapsarı saçları omuzlarına akan güzeller güzeli İskandinav kızlar, mavi gözlü yakışıklı delikanlılar, herbiri çocuk güzeli bebeler ve çoktan bin yaşını tamamlamış hâlâ dinç yaşlılar, kuzeylilerin kendine özgü serinkanlı heyecanıyla yazın tadını çıkartıyorlardı. Küçük dağ pansiyonundaysa hayat çok sıkıcıydı. Sabah İskandinav usulü üstü açık sandöviç büfesini hazırlamak, sonra kaldırmak. Öğle için hafif yemek servisi ve akşam yemeği.

Sakin bir dağ pansiyonunda yaz tatili geçirmek isteyenlerin çoğunluğu hareketten uzak yaşlılardı elbette.

Bana kalan dinlenme vaktini bisikletle Norveç doğası keşfine ayırıyordum. İlk hafta çok güzeldi. Dereler, yeşil dağlar, böcekler, çiçekler, kuşlar dehşetli ilginçti. Dagali Pansiyonunu işleten aileyle aram iyiydi. Bozuk Norveççemi düzelterek, Norveç yemeklerini öğreterek, müşterilerine yabancı bir garsonları olduğu için övünerek (uluslararası bir pansiyon olarak!) günleri tüketiyorlardı. Derken pansiyona gelen genç Hollandalılarla boş vakitlerimi geçirmeye, Türk mutfağının zenginliğini anlatmaya, hafta sonları için hakkım olan zamlı maaşımı istemeye, hattâ oda temizliğine bakan küçük Norveçli kızı da ücret-

ler konusunda uyarmaya başladım. Küçük Kirstin dediklerimi çabucak kavradı ve hakkını istemeye başladı.

Önce evin erkeği bozuldu: Zamlı maaş!

Babaanne homurdandı: Norveç mutfağına nasıl olur da bir Müslüman Orta-Doğu ülkesi kafa tutabilirdi? Onlar yese yese kebap ve baharat yerler. Babaannenin kafasındaki Humeyni ve yoksulluk figürlerini kimse silemezdi. Bugünse bu figür ortalama Avrupalının Müslümanlık düşüncesi olarak kanına işlemiştir.

Anne kıskandı: Genç ve yakışıklı Hollandalılarla birkaç günlük keyif çatışım üç çocuklu, monoton evliliğinden bunalmış genç annenin canını sıkmıştı. Personelin müşterilerle boş vakitlerinde bile özel ilişki kuramayacağını histerik biçimde ikaz etti bana.

Bu kadarına dayanamazdım. Hem paramı eksik ödeyecekler, hem haşlamalarla dolu Norveç mutfağını bir şey sanacaklar, üstelik yakışıklı delikanlılarla birkaç gün kırıştırmamı engelleyecekler. Sonunda zamlı hafta sonu maaşımı tehditlerle kopartıp, doğru Oslo'nun yolunu tuttum. Ayna karşısında, yaptığım provalardan sonra hakkım olan maaşı ödemezlerse, Norveçli gazetelere ve sendikalara gidip, yabancıların işgücünü nasıl sömürdüklerini ihbar edeceğim tehdidini savururken, ıssız bir dağbaşı pansiyonunda korkudan dizlerim titriyordu. Bu haktan küçük Norveçli köylü kızı da yararlandı. Ona hakkını ilk kez bir Türkiyeli kızın anlattığını hiç unutmayacaktır sanıyorum.

Oslo'ya geldiğimde bir Türk karı kocanın küçücük evine yerleştim. Yemeklerini, evlerini paylaştılar benimle. Kendime iyi bir yaz işi aramaya başladım.

Hafta sonu partilerinin birinde rastladığım uzun saçlı, cıvıl cıvıl bir kız bana kendi çalıştığı restorandda parası iyi bir garsonluk bulabileceğini söyledi. Paraya ihtiyacım olduğunu öğrenince adımı bile sormadan 100 Krone

borç verdi. O gece bu bal rengi saçlı, balık etinde, kolları ilginç bileziklerle şıkır şıkır kızla bol bol güldük, danslar ettik. Norveçli erkek arkadaşıyla kültür konulu sohbetler ettik. Bu ikisini pek sevdim.

Ertesi sabah Panorama Restoranda gittiğimde kimi aradığımı sordular. Kızın adını hiç sormamıştım ki... Tarif ettim. Hemen tanıdılar.

İçeriye seslendiler: «Carol, seni birisi arıyor!»

Carol Panorama Restorandda bana iş ayarladı. O yaz sık sık birlikte yemek pişirdik, gölde yüzmeye gittik, Afrika sanatı ve dünya kültürü üzerine gecelerce tartıştık. Yaz sonuna doğru benim erkek arkadaşım da bize katıldı. Fakat Karlsten ve Carol asla anlaşamadılar. Bu ikisinin birbirlerini sevmemeleri benim Carol'e olan ilgimi hiç etkilemedi.

Carol Amerikan kültürünün diğer kültürleri ezip geçmesinden nefretle söz ediyor, Şili'de ve Vietnam'da Amerikalıların çirkin parmağından hep rahatsızlık duyduğunu anlatıyordu. İlk kez o zaman bir Amerikalının sağduyulu olduğu zaman nasıl acı çekebileceği fikri olabilirlik kazandı kafamda. Bunu Carol'e söylediğimde Noel'de beni evine, Connecticut'a davet etti. Kendi gözlerimle görmemi istiyordu. Benim Carol'ün renkli, duyarlı, geniş açılı, yaratıcı kişiliğinde ilgi duyduğum Amerika kıtası erkek arkadaşım Karlsten'i çok rahatsız ediyordu. Bir başka insana —bu bir kız bile olsa— kendisinden çok ilgi ve sevgi göstermeme mi, yoksa yıllarca yadsıdığım bir ülkeyi tanımak istememe ideolojik bir tepki mi verdiğini o zaman hiç anlamamıştım. Karlsten'in benden önceki kız arkadaşı Kaliforniyalı Brooks'du halbuki...

Noel'den altı gün önce J.F. Kennedy Havaalanı'na indiğimde, cebimde yalnızca 80 Dolar vardı. Üç aya yakın Carol'ların evinde, New York, Boston, Philedelphia'da akraba ve arkadaşlarında ilk kez Amerikalıyı evinde gör-

düm. Çirkinin yanında güzeli de gördüm. Cahilin, umursamazın yanında araştıran ve sağduyulu Amerikalıyı da tanıdım. Ama üç ay genelleme yapabilmek için çok azdı. Üstelik bir yerin yerlisini tanımak ancak onunla yanyana orada yaşarken olasıdır.

Ertesi yıl Karlsten'in kalbini kırarak bütün eşyalarımı toplayıp, kabul edildiğim bir Amerikan Üniversitesinde okumak üzere Amerika'ya göçerken, iki yıl sonra Karlsten'in de benim kalbimi Türkiye'de nasıl kıracağını hiç tahmin edemiyordum elbette.

Üstelik olumlu bulduğum Amerikalıların bir başka bayramda (Şükran gününde) «Allende'nin katili Amerika» üzerine attığım ateşli nutuktan sonra beni nasıl kapı dışarı edeceklerini de düşünemiyordum.

Aynı günlerde apartman komşum Jerry'nin Nicaragua'ya Amerikalılara karşı savaşmaya gideceğini de bilemezdim tabii.

Bu ikisi bir arada Amerika'ydı aslında. Carol Afrika'ya gitti. Şimdi ara sıra kartları geliyor, Kenya'dan, Lesotho'dan, Tanzania'dan...

Carol'ün artık Amerika'yla ilgilendiğini sanmıyorum, ama siyah kocasıyla, bitmeyen yaşama sevinci, yardım, paylaşma duygusu, daima savaşa hazır, haksızın yanında çoğalan enerjisiyle çevresindekileri cıvıl cıvıl etkilediğinden eminim. Carol, önyargıya karşı bir kişiliktir ve tanıdığım ilk dünya-insanıdır. O zaman henüz Ürdünlü Layla'ya rastlamamıştım çünkü...

4.

RUDOLF NİLSEN VE EVDE GİZLENEN RUS ASKERİ

Rudolf Nilsen 1930'da yirmidokuz yaşındayken Paris'de öldü. Yoksuldu, akıllıydı, haksızlığa karşıydı.

Rudolf Nilsen şairdi.

Ölümünün üzerinden geçen kırkdokuz yıla rağmen ondan hiç haberim olmamıştı. Doğrusu o da, kuzeyin bir kış gecesinde siyah saçlı güneyli bir kadının kendisini keşfedeceğini pek kestiremezdi ya...

1980'lerin başında çok yaygınlaşan kısacık dimdik saçlarıyla ilk yirmilerinde bir kızdan çok, haşarı bir oğlan çocuğuna benzeyen, İspanyol dili öğrencisi arkadaşım Tone'nın evinde mayonezli karides yer, kırmızı İspanyol şarabı içerken (en ucuzu buydu) pikapta dönen plaktan yayılan ezgilerin ve yeni söktüğüm Norveçce sözcüklerin büyüsüne kapılıp, ağzım okyanus irisi karideslerle dolu dolu Tone'ye çalan şarkıyı sordum.

«Genç müzisyenler Rudolf Nilsen'in şiirlerini bestelemişler.» dedi gururla ve anlamam için tane tane.

Tone üç yıla yakın bir süre hiç usanmadan Norveççemi düzeltti, iyileşmesine uğraştı.

Sonra duvarına yapıştırdığı onlarca kâğıttan birini gösterip, «Nilsen çok iyi bir şairdi» dedi. Bana tükenmezmiş gibi görünen enerjisiyle fırladı, karmakarışık kütüphanesini yatak odasından ayıran Hint-işi perdeyi arala-

yıp, bira kasalarına tıktığı dosyaların birinden dergiler buldu.

Fotoğraflarla dolu bir sayfayı elime tutuşturdu.

1900'lerde arkaya sıkıca taranmış saçlarının sarışını aydınlığında solgunca bir yüz gördüm önce. Genç, melankolik bir erkek, benim göremediğim bir yere bakıyor ısrarla. Soran bakışları var, ama sorgulaması hırpalamayanlardan. Belki de yanıtsız sorular sormaktan bıktığı için... Biraz da dinmiş bir öfke mi var kaşlarının arasında ne?

Etkilendiğimi gören Tone, sevinçle şairi anlatıyor. Fakat kendini öyle kaptırıyor ki, Oslo'lu bir Norveçlinin bile güç anlayacağı koyu (Batı Norveç) diyaleğiyle motor gibi konuşuyor. Beni çoktan unuttuğu, Rudolf'la heyecanlandığı besbelli.

Hiç ses etmeden, yavru kedi Şibli'yi kucaklıyor, Tone'nın cümlelerine Şibli'nin mırmırlarını ekliyorum. (Şibli, Tone'nin iki yaz önce İtalya'da bir hafta sevdalandığı İsrailli delikanlının adıymış. Kuzeyliler sevdiklerinin adlarıyla ev hayvanlarını ünlemeyi seviyorlar. Daha sonra İbsen adlı köpekler ve Münch adlı kedilere rastladım) Kedi de, Tone da keyifli, ne dediklerini anlamama gerek var mı?

Rudolf Nilsen 1901'de bir işçi ailesinin oğlu olarak, Norveç'in küçük bir kasabasında doğmuş. İlk şiirleriyle ilgi toplayan Rudolf, yazdıklarında kendi çevresindeki insanları satirik bir üslupla anlatmış. Şiirleri birçok kişiyi rahatsız ettiği için eleştirmenlerden ve politikacılardan pek sempati toplayamamış. Fakat aradan geçen yıllar sonunda geriye yalnız Nilsen'in birbirinden güzel şiirleri kalmış. Gerisi laf-ı güzaf! Öyle canlı şiirler ki, gençler sahip çıkıp, şarkılar bestelemiş dizelerinin üstüne...

Plağın kapağında Rudolf'un çocukluk fotoğrafı ve şiirlerini yazdığı mizah dergisi Rebell (isyan)in örneği var.

Plak bittiğinde kucağımda sarman Şibli horul horul uyuyor, Tone da o iri yarı, kahverengi sobasına odun atıyordu. Kapı çalındı, gecenin ilerlemiş saatinde kardan iki adam olmuş Geir ve Karlsten içeri girdiler.

Geir bir süredir Tone ile çıkıyordu. Kuzey Norveç (Tromsö)'in küçük bir yerleşim merkezinden gelmiş, küçük kasaba yalnızlığını hep yanında taşıyan bir delikanlıydı.

Uzun sarı saçlarında yorgun küllü bir ton vardı ki, gri mavi gözleriyle müthiş bir uyum sağlıyordu. Bence adamakıllı yakışıklıydı. (Karlsten böyle düşündüğümü bal gibi anlayıp, homurdanıyordu tabii) Geir birçok kuzeyli gibi utangaçtı. İyi İngilizce bilmesine karşın, ancak içtiğinde kendine güvenip, benimle konuşuyordu. Norveççesiyse, asla anlamayacağım kadar ağdalı bir kuzey diyaleğindeydi. Halının üzerine yayılmış Rudolf Nilsen resimlerini görünce sevinçle bağırdı: «Oh Rudolf, min kjare venn» (Rudolf, sevgili arkadaşım benim).

Aynı yıl Paskalya tatilinde Tone'nin ailesinin yaşadığı Odda kasabasına gittiğimde, sevgi dolu yüreklerini ve bakışlarını asla unutamayacağım o sevgili anne ve baba; Dagrün ve Hans beni kendi kızlarından hiç ayırmadan bağırlarına bastılar. Paskalya yemekleri yendi, nefis Norveç kekleri, pastaları kahveye katık edildi, Türkiye'yle ilgili o beylik sorular soruldu: (Domuz yiyor musun?, Kadınlar çalışır mı?, Erkeklerin kaç karısı var?, Boşanmak serbest mi? İki şehir arasında seyahat ederken pasaport —kimlik anlamına— taşımak zorunlu mu? vbg.)

Bu tatilde bana kayak öğretme işi Dagrün'e kaldı. Norveç'te çocukların ayaklarında kayakla doğduğu söylenir. Dağlar Krallığının karlar altında geçen uzun kışları Norveçlilere kayağı keşfettirmiş. Kayak yapmayı bilmeyen Norveçli yok. Başka türlü de kışı eğlenceli kılmak olanaksız orada. Üstelik hâlâ zorunlu olduğu yerler var.

Dagrün severek üstlendi bana kayak öğretme işini. Kızının Orta Doğulu arkadaşının yirmiüç yaşında hâlâ kayak bilmiyor oluşu her nekadar ona inanılmaz görünse de, yıllar önce gittiği İtalya'da da İtalyanların kar yağmadan Noeli kutladıklarını anlattı bana. Kayak bilmemekle, karsız Noel kutlamak arasındaki ilişkiyi ancak yıllar sonra anlayabildim.

Dagrün, kısa kahverengi saçlı, altmışiki yaşında, dinç, enerjik, cıvıl cıvıl bir emekli dokuma işçisiydi. Dünyayla ilgili, aydınlık, sevecen bir insandı. Üçüncü kayak dersini şanslı olarak sadece kaşımda bir yarık, ayak bileğimde bir incinmeyle bitirip, ikindi vakti eve dönerken Dagrün bana kızının Geir'le evlenmesini ne kadar çok istediğini anaç bir coşkuyla anlattı. Kayaktan henüz dönmeyen Tone ve babası Hans'ı beklerken, iki katlı ahşap evin balkonunda böğürtlen reçelli, nefis esmer ekmekle, kahvelerimizi içtik. Dagrün ilerde küçük bir evi gösterip, Tone'nin tıpkısı yeşil gözleri hülyalı, evin hikâyesini anlattı. İkinci Büyük Savaş sırasında gencecik bir kız olan Tone'nın annesi, işgal altındaki Norveç'te bir Rus askerini haftalarca o küçük evin bodrumunda saklamıştı. Genç Rus askeri kendini besleyen, gizleyen bu Norveçli kıza kendi dilinde pekçok şey anlatmış, ancak ikisi de birbirinin dilinden tek kelime anlamamışlardı. Saatlerce elele oturup, bakışmış, Nazilerin olmadığı bir dünya hayal etmişlerdi. Dagrün o Rus delikanlıya gerçekten âşık olmuş muydu, yoksa bu bir savaş psikolojisi miydi bir tek kendisi biliyor, bana ikisi de olabilecek bir tonla anlattı bu romansı. Derken Naziler yenilip, geri çekiliyorlar ve o gün Dagrün'le delikanlı kendi dillerinde aynı marşı söylüyorlar: Enternasyonel.

Gözlerinde yeşil pırıltılar büyüyüp, gözyaşı olarak yanaklarına süzüldüğünde Dagrün onbeş yaşında bir kız kadar tazeydi. Kalktı, burnunu çekerek salona geçti. Ru-

dolf Nilsen'in şiirleriyle süslü bir plak koydu pikaba. Nilsen'in ince, alıngan, uçuk mavi bir şiiri yayıldı havaya. Balkonda yüz kat kazağın altında bile üşümüştüm, içeri geçtim. Hiç farkında olmadan çocuksu bir gururla: «Bu Rudolf Nilsen, onu tanıyorum» dedim.

Dagrün çoktan toparlanmıştı, gelip uzun siyah saçlarımı sevgiyle okşadı; «elbette tanıyacaksın, ben de Nazım'ı tanıyorum» dedi.

İnsan daima kendi hayatını yaşar ve yalnızdır. Tone'yla sımsıkı paylaştığımız üç yıla yakın Norveç günlerine rağmen, en sıkıntılı dönemlerini yalnız yaşadı. Önce bir sömestirlik İspanyolca eğitimi için Meksika'ya gitti. Yolladığı kartlar neşeliydi. Satır aralarına bulaşmış sevda tadından bir Meksika'lıya tutulduğunu düşünüyordum. Norveç'e döndükten sonra bir türlü uyum sağlayamadı kuzeye, kendi kültürüne. Önce kedisi Şibli öldü, sonra dersleri bozuldu. Meksikalı Carlos Norveç'e gelmekten caydı. Geir başka bir kızla çıkmaya başladı. Tone hepimizle ilgisini kesip, evine kapandı. Duvarlarındaki Nilsen şiirleri düştü, yerine yapıştırmadı onları.

Bisikleti toz toprak içinde bakımsız, çiçekleri solgundu. Sonunda Dagrün ve Hans gelip, Tone'yı götürdüler. O sıralarda ben Carol'ın peşine takılıp, Kuzey Amerika kıtasını keşfe çıkmıştım. Dedim ya, insan daima kendi hayatını yaşar ve yalnızdır. Norveç'e dönüşümde Odda'ya telefon edip, Tone'nın sağlığını sordum. Dagrün dinlendiğini söyledi. Sesi gergin ve mesafeliydi. Üstüne gidemedim.

Yarım yıl sonra Tone kente döndü, eski evine yerleşti. O eski delidolu kızın yerine aklı başında ve serinkanlı birisi gelmişti sanki. Fakat fazla aklı başında!

Daha sonra evinin duvarlarını tümden beyaza boyadı. Bütün resim ve şiirleri söktü attı.

Bugün Tone Geir'le evi ve bir kız çocuk annesi.

Bense o cıvıl cıvıl arkadaşımı bir daha aynı adreste bulamadım. Onu nerede, ne zaman kaybettiğimi de hiç çözemedim. Şimdiki durgun, serinkanlı, düzenli kadın mı aslıydı, yoksa ilk tanıdığım mı, bunu da pek bilemedim.

Artık evinin önünden geçmeyi bile canımın çekmediği sıradan ve sıkıcı bir Tone yaşıyor Norveç'te...

Her Paskalya'da dünyanın neresinde olursam olayım, Dagrün ve Hans'a kart atıyorum. Tıpkı dipsiz bir kuyuya atar gibi... Canlı kalan ve kalacak olansa yalnızca Rudolf Nilsen'in şiirleri.

5.

EŞCİNSELLER VE KOMÜNİSTLER GİREMEZ

Vietnam savaşına karşı olsanız bile ABD'ye vize için başvurma hakkına sahipsiniz. Hattâ Nikaragua'daki «kontra»lara da karşı olabilirsiniz. Ama, eşcinsel ya da komünist parti üyesiyseniz durumunuz kritikleşiyor.

Vize formunda eşcinsel ve komünist parti üyesi olmadığımı işaretledikten sonra (bu ikisi arasında bir ilişki mi var yoksa?) hangi ırka ait olduğum sorusu çıktı karşıma. İskandinavya'da «svarthodet» (karakafalı), Finlandiya'da «mutakuono» (çamurlu hayvan burnu) olduğumu bilmezden, aklım Kuzey Avrupalının Orta Doğulu ve Akdenizli insanlara armağan ettiği (!) renk ve hayvan adlarıyla karışmadan önce, ben bir «beyaz»dım. Amerikan Ulusal İstatistik ve Standart Politikası Merkezi, ırklar / etnik konusunda bir bütünlük sağlamak amacıyla ırkları beş grupta toplamıştı. Dikkatle kâğıtta yazılı grupları incelemeye koyuldum. Bakalım burada yerimi nasıl saptamışlar:

1 — Amerikalı Hintliler (Kızılderililer) ve Alaskalı Yerliler,

2 — Asyalı ve Pasifik Adalı olanlar,

3 — Siyahlar (siyah veya zenciler olarak belirtilmiş.) Bu gruba İspanyol kökenliler (Hispanik) dahil değil,

4 — İspanyol kökenliler (Hispanikler),

5 — Beyazlar (Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu kökenliler).

Bu beş etnik kategoriye dahil olmayan melezler yukarıda yazılı gruplardan en yakın olduklarıyla kendilerini tanımlamaya davet ediliyorlardı.

Demek yeryüzündeki insanlar bu beş gruba dahil edilebilecek kadar kontrol altına alındı diye düşünürken, hâlâ hangi rakkamın yanına çarpı koyacağıma karar vermemiştim. Beşinci grubu işaretledim.

Böylece yeniden beyazlar hanesine kabul edilmiş oldum (!). Acaba bu «beyaz»lığım yalnızca Amerika kıtasında mı geçerliydi? ABD'ye ilk gidişimde Carol'ların evinde geçirdiğim Noel tatili sırasında Conneticut eyaletine yakın üniversitelerle ilişkiye girmiştim. Bunlardan bazıları İngilizce dil sınavını (TOEFL) başarırsam beni kabul edeceklerini bildirmişlerdi.

Geri dönüşte, Oslo'da girdiğim TOEFL'dan yeterli puanı kazanıp kabul edildiğim üniversiteler içinde Michigan'dakini tercih ettim. Ertesi yıl bütün eşyalarımı toplayıp, Amerika'ya göçerken, Oslo Gardemoen Havaalanı'nda beni uğurlayan Karlten'in, birlikte olduğumuz iki uzun yıl yüreğine sımsıkı kilitlediği sevgisi, pattadanak açıverdi... İki yıl boyunca yalnızca sevgisine dair ipuçlarını birbirine ekleyerek yarattığım sessiz sevgi ortamı bu açıklamayla aniden cıvıl cıvıl, rengârenk seslerle, kokularla bezendi. Ama artık beni götürecek bir uçak vardı ve hemen ötede bekliyordu. Vaktinde verilmeyen sevgi bayatlar!

Birbirimizi öptük, kucaklaştık.

Birbuçuk yıl sonra aynı havaalanında beni karşılamak üzere bütün gece 800 kilometre yol kateden Karlsten'i yine sevgi anbarları sımsıkı kilitli buldum.

SAS'ın Oslo - New York seferini yapan Boeing 747 uçağı J.F. Kennedy Havaalanı'na 8 saatlik aralıksız ok-

yanus uçuşusunu başarıp, yolcuların alkışları arasında konduğunda, kasetçalarım, mandolinim, sırt çantam ve iki valizimle bir öğrenciden çok, turneye çıkmış bir müzisyene benziyordum. Eşyalarımın çokluğunu gören (çoğu siyah) taşıyıcı/hamalların hepsi bana yardım etmekten kaçınca, dış hatlar binası ile iç hatlar arasını üç kere yürümek zorunda kaldım. Böylece beni Detroit'e götürecek uçağı da kaçırdım.

İkinci bir Detroit uçağı için dört saat iç hatlar binasında beklerken, postayla yeni adresime yolladığım 20 kilo kitap ve defter/dergi konusunda kendimi kutladım. Fakat öyle yorgun ve canım sıkkındı ki, bu kutlamadan hiç kıvançlanamadım. Amerika'ya girişte, pasaport kontrolü için uzun bir kuyruğa eklenip beklerken, yanımızda kırmızı halı serili, boş bir koridor dikkatimi çekti. Orası bomboş dururken, ne diye burada sırada bekliyordum, (en zekisi ben miydim onca adam arasında?) hemen yan tarafa geçtim. Siyah kadın polis, «hoşgeldiniz» dedi, sonra pasaportumu aldı; «fakat burası yalnız Amerikan vatandaşları için» dedi. Baktım yukarıda «Americans only» (yalnızca Amerikalılar) yazıyordu. Gittiğim her Avrupa ülkesinde pasaportuma gösterilen sevgi ve saygı (!) dan sonra beni kırmızı halıyla karşılayacaklarını pek sanmıyordum ama demek ki, o sıralar hâlâ iyi niyetimi (bu ne demekse?) koruyormuşum. Türkiye'ye dönünce, «Yalnız T.C. Pasaportlular için» yazılı bir kapıya da kırmızı halı sermişler midir acaba diye bütün pasaport kapılarına göz atmaktan kendimi alamadım...

Michigan Üniversitesi yurduna taşınmadan önce, kentteki bir otelde geceledim. Tanıdığım tek kişi yoktu burada ve otelin geceliği 36 dolardı. Otel personeli yıllar önce Grace Kelly'nin otellerinde kalmasıyla gururlu, ciddi insanlardı. «Bir gün benim otellerinde kalmamdan da gururlanacaklar» dedi egomun sesi. Egomun tek kusuru

para meselelerinden pek anlamaması... Her gece 36 dolar vererek burada kalamayacağıma karar verince, lokal gazetelerden ucuz pansiyon adresleri araştırmaya başladım.

Bulduğum pansiyon korku filmleri çekimi için ideal bir mekândı doğrusu! Yüzünün tamamını asla göremediğim pansiyoncu kadın, kapının arasından yarı yüzünü gösterip, peşin parasını aldı, anahtarı verdi. Burası ahşap, iki katlı bir evdi. Çevredeki evlerden çok uzakta, büyük, bakımsız bir bahçe içinde yapayalnız bırakılmıştı. Evin öyle çok kapısı vardı ki, nereyi kilitlesem, bir başkası mutlaka açık kalıyordu.

Gece çöktüğünde, bahçedeki ağaçların dev gölgeleri, rüzgârın henüz alışamadığım oralı sesi, gıcırdayan tahtalar, İspanyolca mırıltılar, balkonda bir kedinin nefesi, kapıların heran açılmaya hazır bekleyen kilit tutmaz kol silüetleri odamı doldurdu.

Aklımda, bilinen dünya istatistiklerinde kampüslerde kız öğrencilerin ırzına geçme ve öldürme konusunda birinci olan Amerikan üniversite kentleri dizili olarak, ter içinde geceyi seyretmeye başladım.

Balkondan, kapıdan, pencerelerden içeri girecek ve bana saldıracak kişiye ne yapabilirdim? Norveç'te kursuna gittiğim savunma teknikleri ve karate yeterli olacak mıydı? Ah bir bıçağım olsaydı... O anda aklıma Zürich'ten aldığım İsviçre ordu çakısı geldi. Kalkıp çakımı buldum, yastığımın altına koydum. Bu, biraz rahatlamamı sağladı, ama o gece kâbuslarla dolu geçti.

Ertesi sabah, üniversitenin yabancı öğrenciler dernek binasını buldum. Haber panosundan Türkiyeli öğrencilerin adresini alıp, bir tanesine telefon ettim. İki saat sonra, tanıdığım insanlar arasında daima en güzellerinden birisi olarak kalacak Kıbrıslı Birol beni postanenin önünden alıp, kenti gezdirdi. Bu dost insan Amerikalı karısı

ve altı aylık kızları Şermin'le paylaştıkları küçücük evlerinde kalmam için içtenlikle ısrar etti. Aynı gün diğer Türkiyeli öğrenciler bana el verdiler, yurtta bir oda bulundu. Birisi çarşaf, öbürü pike, çatal, kaşık derken, o gece yeni odama yerleşiverdim.

Oda arkadaşım, Filipinli Emeline doğulu sıcaklığıyla kucakladı beni.

Aylar sonra, İsviçre çakımın bir insanı en fazla yaralayabileceğini, ama öldüremeyeceğini söyleyen bir arkadaşıma, Michigan'daki ikinci gecemde o çakının benim hayatımı kurtarmaya yettiği yanıtını verdim.

Okula bir hafta geç kalmıştım. Bir haftada, bütün bölümler ve dersler almış başlarını gitmişler, yakalayabilene aşk olsun!! Şaşkın, şapşal kitapçıların üst katlarında satılan elden düşme/okunmuş ders kitaplarını seçip, önceki haftanın notlarını toplamaya çalışırken, bir yandan da sınıf arkadaşlarımı tanımaya uğraşıyordum. Bazı profesörlerin İngilizcesini zerre kadar anlamamanın verdiği sancıyla TOEFL'den o yüksek dil puanını nasıl kazandığıma dair kuşkulara bile düştüğüm oluyordu. Amerikan kültürünün çoktan farklılaştırdığı dile uyum sağlamak telâşı tam bir panik yaratmıştı bende. Bir de çevreye ve okula/insanlara sağlanması gereken uyum vardı...

Ama mutlaka başarmalıydım!

O sıralar Karlsten'in Norveç'ten telefonları, oda arkadaşım Emeline'ın Manila'dan gelen nefis yiyecekleri, yurt komşum Miyako'nun benim için özenle biriktirdiği Japon pulları, Birol ve karısının sıcak ilgisi, bir de Layla'nın dostluğu beni besliyordu. Layla, aynı okulda doktora yapıyor, bazı dersleri bizimle birlikte alıyordu. Uzun siyah saçları, Orta-Doğulu burnu, ela gözleri ve esmer teniyle rahatlıkla Türkiye'li sanılabilecek Ürdün'lü bir kızdı. Bütün derslerden en yüksek notu (A+) rahatlıkla alıyor, hiçbir eğlenceden, spordan eksik kalmıyordu.

Onun parlak zekâsına, enerjisine, pratikliğine, dişi-zerafetine, disiplinine, kendine yeterliliğine (self efficient) hayran olmamak olanaksızdı.

Ders çıkışlarında kütüphanedeki özel bölmesine yarım saatlik kapanması, o günkü dersi hazmetmesine yetiyordu.

Daha sonraki günlerde, tanışma partilerinde Layla'nın bir başka özelliği daha ortaya çıktı. Gecenin sonuna doğru Layla benim eşarbımı boynumdan çekip alıyor, beline bağlayıp, bir masanın üstüne fırlıyordu. Sonra değme profesyonellere taş çıkartacak bir beceriyle göbek dansını Amerikalılara sergiliyordu.

Layla'nın çantasında mutlaka bir göbek havası kaseti taşıdığını o sıralar farkettim.

Layla, Ürdün Amerikan Üniversitesini bitirmiş, aydın bir Hıristiyan ailenin kızıydı. Boynunda altın bir haç asılıydı. Müslüman kültüre bu kadar yakın bir Hristiyanın kendi aklı ve becerisiyle yarattığı olağanüstü renkli kişiliği, girdiği her çevrede onun seçkinliğini korumasını sağlıyordu.

Layla dansları, aklı, bilimsel başarıları yanısıra Orta-Doğu yemekleriyle de ünlendi. Elini değdiği yemeklerdeki baharat uyumu, lezzet ve estetik güzellik okulda dillerde dolaşmaya başladı.

Kısa bir süre sonra Layla'ya okulda öğretim asistanlığı verildi, kendisine bir oda tahsis edildi. Ama onun bize karşı tavrında en ufak bir değişiklik olmadı. Yine sıcak, sevecen ve dosttu...

Onun yaşamı ve kişiliği bana umut ve güç vermiştir. Fakat Layla'nın aklı, yeteneği ve cesareti çevresindeki erkekleri ürkütüyordu. Geleneksel kadın-erkek rolünün dışına çıkmaktan hâlâ çekinen dünyalı erkekler onun gibi bir genç kadına hayran oluyor, onu takdir ediyor, çok se-

viyor, ama birlikteliklerini sürdüremiyorlardı. Layla erkeklere fazla geliyordu...

Elini attığı her şeyde başarılı olan güzel, akıllı, kuvvetli, sıcacık bir kadınla beraberliği hazmedecek ve bunu devam ettirecek erkeği henüz pek ender yetiştiren dünya kültürü, Layla'yı seven, onun da sevdiği erkeklere rağmen onu yalnız bırakıyordu. Ya işinde başarılı olacaktı, ya evinde, ya dişiliğinde, ya yaratıcı, üretken, sosyal kişiliğinde... Ama Layla hepsinde çok başarılıydı!

Bir akşam üzeri Baits korusunda, üzerinde Michigan yazan eşofmanlarımızla koşarken, Layla gülerek, erkek olsaydı, ancak kendi gibi bir kadınla yaşayabileceğini anlattı bana.

Bu çok yönlü kızı öyle seviyordum ki, «keşke o erkek ben olsaydım» dedim. Ama benim Oslo'dan telefonlar edip, ikibuçuk yıldan sonra bana sevgisini okyanus-aşırı kısa (!) bir yoldan itiraf eden Karlsten'im vardı. Onun sakallı güzel yüzünü sere serpe gösterir bir fotoğrafını karşıma alıp, onu kızdırmak için söylediğim Beatles'ın «Norwegian Wood» şarkısına artık son vermek vakti geldiğine karar verdim.

Bu sırada Layla, bazı bilimsel toplantılarda profesörünü temsil etme yetkisiyle akademik gezilere çıkmaya başladı.

Başarılarını, yeteneğini, cesareti ve güzelliğini yalnızlığıyla ödemek zorunda kalan kadınlar gibi bundan hiç yakınmadı. Ancak bir Arapça şarkıyla göbek atarken, bazan da koruda birlikte koşarken gözlerinden geçen bir yalnız çizgiyle ele veriyordu kendini...

Üç sömestir sonra yine bir SAS uçağıyla Oslo'ya dönmek üzere hazırlanırken, Layla kendini anlayan ve olduğu gibi kabul edebilen bir erkeğe rastladığını sevinç içinde müjdeledi. Basbayağı heyecanlandım! Böylesi bir

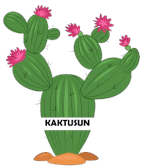
erkeği merak ettim doğrusu. Hangi kültürden, hangi renkten olduğunun zerre kadar önemi yoktu.

Yola çıkmadan önce, gidecek kişi için verilen veda partilerinin birine Layla, merakla beklediğim erkek arkadaşını getireceğine söz verdi. Gözleri mutluluktan pırıl pırıl yanan Layla, yanındaki uzun boylu, yakışıklı esmer delikanlıyı bana tanıştırırken gözlerime inanamaz bir haldeydim. Kocaman Amerikan kıtasında bu sevgili kadını bulup, onu mutlu eden erkek, Türkiye'den okul arkadaşım Önder çıkmasın mı? Başka biri anlatsa ucuz Hollywood ya da Yeşilçam filmlerinden kopya çekti diye dalga geçeceğim bu hikâye gerçekti ve burnumun dibinde yaşanıyordu. Çok sevindim, basbayağı gururlandım. Önder'in aklı ve renkli kişiliğiyle okulda sevilen bir insan olduğunu bildiğimden, bu sevincim yersiz değildi.

Bugün Layla ve Önder hâlâ beraberler mi, bilmiyorum... Yoksa onlar da birçokları gibi geleneksel kadın-erkek rollerinin çağımıza yakışmayan ağırlığı altında ezilip, un ufak mı oldular?

Açıkcası bilmekten korkuyorum. Bildiklerimin sayısı öyle fazla ki...

Bir hafta sonra uçağım Kuzey Amerika kıtasından havalanıp İskandinavya'ya doğru yola çıktığında geride Layla ve Önder, dostluklar, acılar, sevinçler, başarı ve başarısızlıklar, önümdeyse Atlas Okyanusu'nun öbür ucunda bekleyen Karlsten yeni insanlar/dostluklar, sancılar ve güzellikler vardı.

6.

VİETNAM BİTTİ, KAHROLSUN NÜKLEER

Philip sapsarı, yumuşacık saçlarının çevrelediği pembe-beyaz yüzündeki mavi-kırmızı renklerle, yaşayan bir insandan çok, özenle boyanmış güzel, sağlıklı bir bebek-yüz (baby face) delikanlı portresiydi.

Onsekiz yaşının bütün tazeliğiyle, iki hafta görmesem, farkedilecek hızla serpiliyor, omuzları genişliyor, sivilceleri yokoluyor, boyu iyice uzuyor, bakışlarına yerleşen kararlı ifadenin süresi birkaç dakika daha artmış oluyordu.

Bilmem kaçıncı kuşak Alman kökenli Amerikalıydı Philip. Adı ve soyadından asla anlaşılmayan Alman aslını, her yeni tanıştığı kişide sınamayı, çoğunlukla sınavı atlatamayıp, onu İskandinav asıllı sananlara en ince detayına kadar soy ağacını anlatmaya bayılırdı. Amerika'nın sayılı üniversitelerinin birine kabul edildiği için gözbeklerinin en ince mavisine kadar gururluydu.

Önlisans dersleri alıyor, bir yandan da makina mı yoksa sanat tasarımcısı mı olacağını yüksek sesle düşünüyor, kalan vaktini spor (vücut geliştirme, koşu, basketbol, yüzme) kızlara ısınma hareketleri (kızlara hiç yüz vermiyor havalarda, bir türlü ilk cinsel deneyimini yaşayamamanın

her halinden besbelli tedirginliği dönemi...) arasında hayatı iştahla keşfediyordu.

Philip, ilk tanıştığımızda kendisine mutlaka Phil(Fil) dememi sıkı sıkı tembihledi. Resmiyete gelemezmiş! O da bana Gunnie diyebilir miymiş acaba? İnsanlara adının tamamıyla hitap etmek ne ağır yükmüş meğer... Peki Phil.

Onun sevimli burnu havadalığını kırmadan, Phil(Fil)' in Türkçede hangi hayvan olduğunu söyledim. Gülerek: «İstersen elephant Phil de bana bundan sonra» dedi. (Elephant, İngilizce'de fil anlamına geliyor.)

Aynı üniversitenin geniş kampüsünde komşuyduk Phil'le. Ben lisansüstü öğrencilerin daha konforlu (küçük binalarda, en fazla iki kişilik odalar) yatakhanesinde, o, lisansaltı veletlerin kaldığı gürültülü, şamatalı, dört kişilik odalardan oluşan büyük binalarda kalıyorduk.

Akşam yemeklerini sık sık aynı yemekhanede, aynı masada yemeğe başladıktan bir süre sonra, Phil'in anne ve babasının çocuklarını eğitmek için giriştikleri sevgili emeğin hikâyesini de ilgiyle dinler oldum.

Öğretmen çift, üç çocuklarını toprağa, doğaya yakın, temiz bir çevrede, makina-insan ilişkisinin soğuttuğu, ilgisizleştirdiği kentlinin uzağında, küçük bir köyde yetiştirmek için, yaşadıkları kentte neleri var, neleri yok satıp, Michigan Eyaletinin kuzeyinde bir küçük çiftlik satın alıyor. Çocuklar bu model çiftlikte inek sağarak, yumurtayı tavuğun altından alarak, meyveyi dalından koparak büyüyorlar. Televizyon almayı kesinlikle reddeden Philip'in anne ve babası, onun yerine akşamları çocuklarını masa başına toplayarak, edebi, dini kitaplar okuyup, tartışmayı, düşünmeyi, aksi/ters düşüncelere hoşgörü gösterebilmeyi alışkanlık edinmelerini sağlıyorlar. Resim yapmak, piyano çalmak kardeşler arasında özendiriliyor.

Bu satırları yazarken o sevgili ebeveyne duyduğum sevgi öylesine derin ki, bir buluta, bir kuş kanadına binip onların küçük çiftlik evine ulaşacağına kesinlikle inanıyorum. Sağlıklı, sağduyulu, doğaya ve insana saygılı sevgili çocuklar yetiştirmek için harcanan böylesi bilinçli ve özverili emeğe duyduğum saygı bu denli derin...

Yoğun derslerimin, para kazanmak için haftasonlarını deney tüpleri, şişeleri yıkayarak geçirdiğim laboratuvarın dışında kalan vaktimde zaman zaman Phil'le yüzme havuzuna ve şarap içmeye küçük-ucuz pablara gider olmuştum. Phil'in bana bir abla ile bir sevgili arasında gidip gelen duygularını farkediyor, bazan kendimi tutamayıp, saçlarını maydanoz tarlasını karıştırır gibi karıştırıyor, ya da yanağından bir makas alıyordum. O zamanlar Phil kıpkırmızı kesilip, her keresinde kaç yaşında olduğumu soruyordu hiç aksatmadan. Ben de yaşımı değil de, ondan nasıl sekiz yaş büyük olduğumu hatırlatıyordum hain hain gülerek...

«Olsun, annem de babamdan beş yaş büyük...» diyordu bilgiç bilgiç. Oysa Philip'in yaşından çok, başı küçüktü. O hep bebek yüzlü, sevimli bir delikanlıydı benim gözümde. Ellisine de gelse, onsekizinde de olsa... Tıpkı küçük erkek kardeşler gibi. Hani hep akılda kalan minicik elleriyle ilk kalem tutuşundaki beceriksizliği, sokakta dayak yiyecekken ablasından yardım isteyen, yarım yamalak ilk konuşmasıyla ve ilk kız arkadaşına kesik atışındaki edinilmiş erkekliğiyle şimdi artık, en berbat kavganın ortasında bile bu yüzden insanı deli edemeyen küçücük erkek kardeşler gibi... Hani bütün oyunlarda henüz ermeyen aklı karıştırıp yaya bırakılan, istenmeyen yerlerde «daha küçük» olduğu başına kakılarak kapı dışarı bırakılan, uyumadan önce kendisi de henüz bir çocuk olan ablanın anlattığı cin-peri masallarıyla korkutulan küçük

erkek kardeşler gibi... Ve istense de, istenmese de hep sevgili küçük erkek kardeş olacak kardeşim gibi...

Phil, okulun bandosunda trombon çalıyordu. Perşembe akşamları olağan konserlerini verdikleri salon, kampüs otobüs durağının karşısındaydı ve kara kışa rağmen üşenmez uğrardım konser salonuna. O zaman onu en ciddi çocuk yüzüyle marşlar, valsler çalan orkestranın sağ üst tarafında bulurdum. Kulise gidip, tebrik ettiğimde, orkestradaki kızlara onun sevgilisiymişim gibi hava atmasına ses çıkartmıyordum. Kendinden büyük, master öğrencisi ve yabancı bir kızla çıkabilmenin onsekizinde bir delikanlı için önemini kavramak hiç de güç değil doğrusu...

Derken Paskalya Bayramı geldi çattı. Ülkede bulunan hemen bütün ırk ve dinlerin geleneklerinin karıştığı ve benimsendiği, bu yüzden rengârenkleştiği Amerika'da Paskalya Bayramı kutlamaları da Norveç'tekinden farklıydı. Yemekler ve eğlenceler... Bir tek paskalyanın sembolü yumurta aynıydı.

Tatil nedeniyle boşalan öğrenci yurdunun piyano salonunun değişik köşelerine içi armağanarla dolu renkli plastik yumurtalar gizleyen Phil, benim yumurtaları döne döne arayışımdan öyle çok heyecanlandı ki, ben de bu heyecan salgınına yakalandım sonunda. Yumurtaların bazılarında çikolatalar, şekerlemeler, boncuklar, bazılarında birkaç sent, hattâ birinde beş dolar... Derken en güç bulunan çingene pembesi bir yumurtanın içinden (pencere pervazının dışına gizlenmiş, yumurtaların bulunduğu yerlere yaklaştığımda Phil «zızzzzzz» sesi çıkartarak bana sinyal veriyor) bir çift tiyatro bileti...

Nereye?

HAIR müzikaline..... Yaşasın!!!

1980'lerin ilk yarısında artık gençlerin pek yüz ver-

medikleri, unutulmaya başlayan HAIR müzikalini önceleri hiç anlamadan, sonra elimde sözlüklerle çözmeye çabalayarak dinlediğim büluğ çağı anılarım ve nihayet 1979 da filme çekilen müzikali Bergen'de Tone ile üç kez izleyişim... (Tone'nin ondördüncü izleyişiydi bu!)

1960'ların Batı'da «Hippiler ve devrimcilik» olarak özetlenen haksızlığa karşı, barış, özgürlük ve mutluluk için başkaldırının rengârenk müzikli tiyatrosu HAIR, bu döneme damgasını vurmuş oluşuyla önem kazanıyor. Ülkemizde devrimciliğin tek bir anlama sıkıştırılıp, hattâ ve en çok da «devrimcilerle» bu sınırlar içine hapsedildiği gerçeği gözönüne alınırsa, 'devrim'in: ani, kökten ve tümden değişim anlamında her konuya uygulanabileceğini yinelemekte yarar var sanıyorum.

Bu bakımdan HAIR (saç ve kıl anlamına geliyor) Batıda yalnızca yaşamı, varoluşu kutlayan renkli bir şenlik olarak değil, aynı zamanda sosyo-politik yanıyla da anımsanıyor. HAIR'i sevginin, seçilmiş bireysellik ve özgürlüğün müzikal abidesi, ya da «güzelliğe ilişkin aşkın türküsü» olarak özetleyen sanatçıların bu tanımı, ülkemizde devrimciliği yalnızca ekonomik bir değişim olarak sınırlayanlara daha fazla itici gelmeden, müzikalin savaş karşıtı, özellikle döneminin yüz karası Vietnam Savaşı karşıtı olduğunu da belirtmem gerek. Müzikalin sonunda savaşı anlamsız bulan ve yaşama delice tutkun delikanlı, arkadaşının yerine gittiği Vietnam'da onun yerine ölür. Bu, savaşların anlamsızlığını, büyük koltuklarda oturanların çıkarları için ölen gencecik insanların ölümünün altında yatan berbat çirkinliği çok güzel ortaya koyan bir yanlışlık oyunudur.

«Barış, özgürlük, çiçekler ve mutluluk» sloganıyla ünlenen SAÇ (Hair) müzikali, **kendi dilinde** bir başkaldırının, bir isyanın, görsel, müzikal, edebi bir yorumudur.

Güzelliğe sevgi ve savaşa tepki varolduğu sürece benzer eserler yaratılacaktır.

Küçük üniversite kasabamızın şık konser salonu Power Centre'da yıl boyu birbirinden ilginç ve kaliteli eserler sergilenmekte, ama yüksek bilet fiyatları ancak birkaçını görebilmeme olanak vermekteydi. Ünlü sinema yönetmeni Robert Altman'ın yepyeni bir anlayışla yönettiği Strawinsky'nin «The Rake's Progress» adlı operası —ki, önümde oturan yaşlı bir hanıma «XXI. yüzyıl bugün başladı» dedirtti— bunlardan biriydi.

HAIR'in Ann Arbor'da sahneleneceğini duyduğumdan beri heyecanlandığımı bilen Philip, gidip iki bilet almıştı Paskalya armağanı olarak. Her hafta Norveç'ten telefon eden Karlsten'e sevinçle bu haberi verdiğimde, Karlsten HAIR'in bir burjuva başkaldırısı, yüzeysel bir eleştiri, tipik bir Amerikan yaklaşımı olduğuna dair pek iyi tanıdığım sert, keskin çıkışlarına başladı. Allah'tan okyanus aşırı telefon faturaları tuzlu oluyor da, Karlsten bu kez beni usandırmadan bitirip, oyuna kiminle gideceğimi —hiç belli etmeden (!) dolaylı bir biçimde— sordu. Sonra da Phil hakkında ciddi olup olmadığımı... Phil mi? O bebek yüzlü küçük erkek kardeş.

Oysa Phil'in gözünde Karlsten bir tanrıydı. Öyle ki, kız arkadaşı (ben) aradaki Atlas Okyanusu'na rağmen ona sadık kalabiliyordum. Bir Batılı Beyaz (WASP) için bu, inanılması çok güç bir olgudur.

Süslendik, püslendik, yani saçımızı taradık, pantalonlarımızın kırışıklıklarını elimizle düzeltip, günlük kazaklarımız üzerine birer eşarp, fular bağladık ve şıklaştık...

Kuzey Amerika'nın kuzeyinin sert kış soğuğunda Power Centre'a gittik. Rahat, samimi, sıcacık düzenlenmiş konser salonu daha çok 1980'lerin gençleriyle doluydu. Ne 1960'ların ağabey, ablaları, ne 70'lerin yaşıtları.....

Bir gürültü, uğultu, cıvıltı, renk cümbüşü, kahkaha... Salon tıklım tıklım dolu.

Zil.

Sessizlik.

Çıt yok.

Perde kalktı ve müzik:

«Let the sunshine in... let the sunshine in...»

Aquarius...

Bırakın güneş girsin, bırakın güneş dolsun... —sözlerini tanımasanız bile müziğine âşinasınızdır—.

Tam keyifle 80'lerin HAIR'ini izleyeceğim:

— Aaaaaa, Phil. Değiştirmişler bu oyunu?

— Şişşşşttt, sus.

— Ama Phil, burada Vietnam'la ilgili sözler vardı...

— Şişştt, sussana, ayıp ouyor.

Sustum ve çok bozularak izledim. Hayır Phil'e değil, oyunu yönetene. İzlediğimiz HAIR'de Vietnam'la ilgili tek bir replik bile yoktu. Ne şarkı, ne söz... Her şey tamamen nükleer silâhlara ve enerjiye yönelik bir protesto ve başkaldırı biçimine dönüşmüştü. Bu, elbette eserin aslından çok farklı bir ruh hali yaratmıştı bende.

Acaba ilkin bu versiyonu seyretmiş olsaydım, sever miydim? Bilmiyorum... Akşam üzeri iyice soğuyan karanlık sokaklardan kampüs otobüslerinin durağına yürürken kendimi aldatılmış, çağdışı, yapayalnız hissettim. Bunu çok belli etmiş olmalıyım ki, Phil koluma girdi, en şekerli sesiyle sordu:

— Yani nükleere karşı değil misin sen?

— Aman Phil, karşıyım elbette. Karşı olduğum bir başka şey, bir eserin aslını değiştirmek... Anlıyor musun?

— Bunun adına yorum, ya da versiyon denir Gunie. (Gunie dediği benim göya).

Bir de gülüyor velet utanmadan. Pişman ederim ama

Allah'tan hiç halim yok, kalbim kırık, yirmialtı yaşımda yaşlı ve nostaljik hissediyorum kendimi... Ama o, keyifle müzikalin şarkılarını mırıldanıyor, onun bu oyunu görmesine neden olduğum için teşekkür ediyordu. Çok beğenmişti oyunu. Velet! Ertesi yaz Türkiye'ye geldi Phil, tam Karlsten'in bir aylık Türkiye tatili ardından çıkıp geldi. (Bu ikisi yine birbirleriyle tanışamadılar). Annesine kalan küçük bir mirastan kendine düşen payla altı ay resim eğitimi görmek üzere İtalya'ya giderken yol üzerinde bana da uğramıştı. İtalya'dan kartlar, mektuplar, güzel eşarplar geldi bir süre. Sonra ben bir başka kıtaya doğru yola çıktım, izlerimiz kayboldu. Araya üç yıl ve okyanuslar girdi. O da birçok sevgili dost gibi bir ezgi, bir renk veya koku ile zaman zaman aklıma düşenlerden biri oldu, taa ki geçen sonbahara kadar. Geçen sonbaharda pat kapı: «Geçiyorduk da uğradık!» Aaaa Phil!!!

Phil bir ay önce evlendiği karısı Anne ile kapıda.

Daha içeri girerken, kapı önünde kucaklaşırken başlıyor anlatmaya (nasıl birikmişse):

«Tıpkı annem ve babam gibi bir aile kuracağız biz de. Doğaya yakın, savaşa ve nükleere karşı çocuklar yetiştireceğiz, değil mi Anne?»

Gülümseyerek başıyla onaylıyor Anne kocasını (yani bizim ufaklık Phil'i). Uzun boylu, sarışın, incecik, doğal, samimi bir kız Anne. Benim hakkımda Phil'den çok şey dinlemiş olduğunu seziyorum. Bunlar olumlu olmalı ki, çoktan kanı kaynamış bana.

«İsviçre'ye gidiyoruz. Anne bir yıllık eğitim bursu kazandı, ben de resim çalışacağım orada.»

Sonra düğün fotoğraflarına, nasıl tanıştıklarının hikâyesine, bizim okul ve ortak arkadaş/profesör anılarına takılıp, saatlerce konuşuyoruz. Onlara çay ve börek ikram etmek için mutfağa gittiğimde Phil arkamdan gelip, fısıldıyor:

— Nasıl buldun onu?

Çok iyi anlamına kafamı sallıyorum.

— Benden dört yaş büyük... diyor gururla.

Yanağından bir makas alıyorum, artık ilk yirmilerindeki bu genç adamdan. Bu kez kızarmıyor. Börekleri salona taşırken çoktan Anne'e birlikte gittiğimiz HAIR müzikalini anlatmaya koyuluyor.

Acaba Anne'in kaçıncı dinleyişi...

7.

HAYDİ CERVANTES'E GİDELİM

İspanya Cervantes demekti!

Ortaokulda Türkçe öğretmenimiz resmini görüp, bir daha unutamadığı Cervantes anıtını sözcüklerle öyle ateşli, öyle canlı anlatmıştı ki, sonunda hem kendisi, hem de biz bütün anlattıklarını gözleriyle gördüğüne inanır olmuştuk.

Hem de nasıl inanmak! Sonradan teker teker keşfedeceğim Goya, El Greco, Murillo, Picasso, Dali, Bunuel, Lorca ve diğerleri bende oniki yaşımda yaratılmış Cervantes İspanya'sının yerini hiçbir zaman alamadı. Henüz aile, okul, toplum, eğitim sistemi ve ahlâkıyla yasaklara, sınırlamalara, ayıp, günah ve kurallara göre kesilip doğranmamış hayal gücüm, bütün İberya Yarımadası'nı Cervantes'e imzalatıvermişti.

Türkçe öğretmenimin hiçbir zaman ulaşılamayacak, bambaşka bir gezegendeymişcesine erişilemez bir tavırla anlattığı Plaza de Espana (İspanya Meydanı)'daki Cervantes anıtını öyle çok düşledim, Cervantes'i öyle çok sevdim ki, günün birinde kendimi Madrit'te o heykelin karşısında bulunca dizlerim zangır zangır titrediğinde, yaşını başını almış kocaman yirmidört yaşında bir kadındım ve heyecanıma engel olamadım.

Hiç kimseye bu Cervantes tutkumu anlatamamış olmalıyım ki, o soğuk Madrid kışında önümde heybetle oturan Cervantes, hemen altında atı üzerinde ince, uzun Don Kişot ve tombul, küçük Sançe Panço'yu günde en az iki saat seyredişim ya patolojik, ya da «kadınca duygusallık» olarak nitelendirildi.

Hiç aldırmadım!

Her şeyi sağlıklı, mantıklı, ve kurallarına göre oynayanların, sağlıksız, mantıksız, kuralsız yanlarının en umulmadık zamanlarda mide ülseri, barsak spazmı, kalp krizi, ya da alkolle yıkandıktan sonra, gözyaşları/naralarla kusuluşunu çok gördüm zira...

«Kadınca duygusallık»a gelince: 'erkeksi duygusuzluğunu' iradesi, güzelliği ve insanlığıyla tedavi etmiş pek çok erkeğe rastladığım için, bu tip klişe 'ön' ve 'son' ekler artık hiç kımıldatmıyor beni. Bu yüzden, yorumlara gülümseyerek Cervantes'in önünde sevgiyle uzayan zamanın tadını çıkarttım.

Madrid'deki Cervantes anıtına sık sık erişen hayal-gücüm, memur babam ve öğretmen/ev kadını annemin dar bütçeleriyle yetemedikleri kitap, müzik, eğlence ihtiyaçlarıma bakarak, bir gün İspanya'ya gidebileceğim düşüncesini asla besleyemezdi. Ortaokul yıllarında, geceleri halının üzerine uzanır, Orta Atlas'ın sayfaları arasında dünyanın ne büyük olduğunu düşünür, bu yüzden sevinçli bir hüzün yaşardım.

Sevinçli: hiçbir zaman keşfedeceklerim bitmeyecek, hüzünlü: ya hep aynı kentte, ülkede, hep aynı insanlarla, aynı işte çalışarak, kuralları ve biçimi çoktan başkalarınca belirlenmiş bir yaşam düzeninin küçük bir parçası olarak kalırsam... Ya önümdeki haritayı keşfe çıkamazsam? Ya çevremdeki insanlar gibi olursam... Bugün gezi notlarımı yazarken, güncelerimi okuyor, yer, kişi ve zaman konularında onlardan yararlanıyorum. Güncelerimi okur-

ken, o bilinmez, güç, sıkıntılı, ürkütücü, yalnız yolculukları nasıl yaptığımı sık sık soruyorum kendime. Yanıtı hemen ardından çıkıveriyor karşıma; büluğ çağımda dünya atlası karşısında hissettiğim «sevinçli hüzün», artık çoktan derimin altına sinmiş 'şiddetli gezgincilik'in en kapsamlı açıklamasıdır. Bu duyguyu, bilinmez, yeni, heyecanlı, ilginç kapıları açmaya korkusuzca giden bütün gezginler iyi tanırlar. Bu 'gezgin ruh' can çıkmadan çıkmaz insandan!... Tıpkı ucu, yazmak tutkuları, tıpkı yaşamak güdüsü gibi...

Dönelim İspanya'ya. İnter-Rail (iç hat tren) biletime Zürich'den Madrid damgası vurdurttuktan tam yirmisekiz saat sonra, Fransa-İspanya sınırındaki Port-Bou kasabasından İspanya'ya girdim. Barcelona'dan Madrid'e vardığımdaysa Aralık ayının yirmiüçüydü. Yıllardan 1980.

Madrid Chamartin'de beni Carmen ve Javier karşıladı.

Güzeller güzeli Carmen, gururlu esmer dişiliğiyle Norveç'te erkeklerin peşini bırakmadıkları, beri yandan, dostluğu, bilgi ve görgüsüyle bana arkadaşlık, komşuluk, bazan da (kızarak) 'annelik' yapan genç bir kadındı. Erkek kardeşi Javier, Lâtin erkeğinin çok güzel bir örneğiydi. Parlak kıvırcık siyah saçları, duru buğday teni, gri-mavi gözleri, her an flemenkoya hazır esneklikteki genç bedeniyle adamakıllı yakışıklıydı. Sarılıp, koklaşma faslından sonra, metroya gidip, Iglesia'daki evlerine gittik. Yaklaşık onüç bin kilometreden sonra yedim, içtim, uzun uzun yıkandım (hostellerdeki gibi kısa duşlar değil); kendime geldim. İşte artık Madrid'deydim!..

Sevinçle yanlarına gidip, en şekerli sesimle teklif ettim: Hadi Cervantes'e gidelim!

Ertesi gün gidebileceğimize ikna edilmem oldukça güç oldu, sonunda oniki saatlik deliksiz bir uykuya teslim oldum.

Ertesi gün özenle planlanmış ilk Madrid turu XVI. ve XVII. yüzyıldaki boğa güreşleriyle ünlü şenlik günlerinin yapıldığı Plaza Mayor'la başladı. Daha sonra Placio Real'den görünen Plaza Park'ın nefis manzarası, şimdi misafir devlet başkanları için yeniden dekore edilmiş, Franco'nun eski köşkü Palacio de El Pardo gezildi. Madrid'in her yanına cıvıl cıvıl çiçekler gibi yayılmış küçük barların birinde tavanda asılı sucuk çeşitleri ve zeytinle içilen nefis İspanyol şaraplarıyla kısa bir öğle aperetifi ardından, Kristof Kolomb anıtı ve kentin merkezindeki kışın ortasında bile canlı, kımıl kımıl Güneş Meydanı (Puerto del Sol)'na gidildiyse de, bunların hiçbiri benim Cervantes heyecanımı yatıştıramadı. Sonunda Carmen, Javier ve bizi arabasıyla gezdiren genç İspanyol avukat Juan'ın 'yetti...' feryatlarıyla İspanya Meydanı'na geldik. Burası, çevresi İkinci Büyük Savaş sonrası âdeta bir güç belirtisi sembolü gibi dikilmiş uzun beton bloklarla kuşatılmış geniş bir meydan ve parktı. Parkın ortasında da kocaman bir anıtta Cervantes ve en yakın dostları... Kutsal bir abideyi izler gibi sevgi ve saygıyla kuru soğuk iliklerime işleyene kadar orada kaldım. Bir anıtı kutsal ve saygın kılan da nedir zaten?

Ertesi gün ve daha sonraki günler Cervantes'le buluşmalarım devam etti, öyle ki, bu randevular yüzünden arkadaşlarımı ihmal ettiğimi farkedip, elimden bir şey gelmeden, bu büyülü buluşmaları sürdürdüm. Benim Cervantes'le süren ilişkim sırasında, Carmen ciddi bir karar arifesi gerginliğini yaşıyordu. Norveçli erkek arkadaşıyla evlenmek, ya da ayrılmak kararı!

Carmen daima böyle uç noktaların, kararların ve anların insanıydı ve hep öyle kaldı.

Derken Noel geldi. İskandinav Noellerine göre çok sıcak sayılacak Akdeniz Noeli (10°C) öncesi Madrid sokakları birbirlerine çılgınca armağan alma telâşı ve histerisi-

ne kapılmış İspanyollarca istilâ edildi. Carmen'lerin evi teyze, hala, dayı, amca ve onların çocukları, karı, koca, torunlarıyla doldu. Noel ağacı, Protestan geleneklerine göre çok daha duygusal süsleme, karamela, resimlerle dekore edildi. Sarmısaklı tavuk ve domuzeti rostosu, onlarca çeşit İspanyol tatlısıyla donatılmış masanın ortasına yerleştirildi. Saat onikiye yaklaşırken İspanyol Televizyonu iki kanalından da yüzlerce İspanyolun alanlarda toplanıp, saatin oniki kez çalışını beklemek üzere cıvıl cıvıl doldurduğu yerlere çevirdi kamerasını. Evde de bir telâş başladı. Herkes önüne oniki adet üzüm tanesi dizip, beklemeye koyuldu. Onikiye bir kala, birbiri ardına oniki üzümü yemek adetini böylece öğrenmiş oldum. Üzüm yeme yarışını kesen kahkahalar arasında saat onikiyi çaldı, kimse yarışı kazanamadan 1981 yılına girdik. Kadehler kalktı, kucaklaşılıp, yeni yıl için iyi dilekler paylaşıldı. Carmen hepimizi susturup, Norveçli erkek arkadaşıyla evlenmeye karar verdiğini açıkladı. Kafasına koyduğunu anında yapan insanların çılgın kararlılığıyla hemen telefon edip, Sigurd'e bu kararını bildirdi.

Carmen şimdi küçük kızı Maria Bianca ile İspanya'da yaşıyor. Kocası Sigurd uzunca bir zamandır bir Norveç köyünde öğretmenlik yapıyor. Bense Ocak ayının birinci günü ıssızlaşmış Madrid'in Ankara kadar kirli havasını, ultra sağ ve sol sloganlarla doldurulmuş duvarlarını ve tarihle içiçe yaşayan kent yüreğini etrafıma alıp, her günkü gibi onunla buluşmaya gittim. O beni yorgun, yaşlı, düşünceli bakışıyla oturduğu koltukta bekliyordu, yanıbaşında Don Kişot ve Sanço Pança'yla. İspanya'da gözüm Cervantes'ten başkasını görmedi!

8.

VENEZUELLA GÜZELİNDEN NORVEÇ USULÜ PASTA

Güzeller güzeli Josephina bütün derslere önü-arkası, altı-üstü ceplerle, cepleri pudra mama, T-bezi ve bebek bağlarıyla tıka basa dolu yüksek bir çocuk arabasıyla geliyor, arabayı sınıfın kapısında bırakıp, içinde maviş maviş yatan beş aylık kızı Monica'yla derse giriyordu. Haftada yirmibeş saatlik yoğun Norveççe kursları nedeniyle dünyanın altı kıtasında doğup büyümüş yirmi kişi her sabah aynı sınıfta toplanıyorduk.

Josephina henüz doğum yorgunluğundaki bedenine rağmen, her sabah ipeksi, inanılmaz şeffaflıkta kusursuz cildi, yeşil gözleri, dalgalı, simsiyah uzun saçlarıyla sınıfa girip kırmızı bir dudak boyasıyla belirginleştirdiği güzel dudaklarından cömertçe dağıttığı bembeyaz Lâtin gülüşüyle bizleri selâmlıyordu. Good Morning/Boinas Diaz/Buon Giorno! Yıllardır dünyanın binbir farklı kültüründen gelen her dilden ve her renkten insanlara Norveçce öğreten sabırlı —hem de ne sabır...—, deneyimli öğretmenimiz Gunnar, Josephina'yla bebeği Monica'yı çabucak benimsemiş, hattâ ders sırasında zaman zaman du-

yulan Monica'nın küçük çığlıklarına ve genç annenin bebeğini emzirmesi sahnelerine sevgiyle katlanır olmuştu.

Norveçce kurslarına katılan birçoğumuzun amacı, bursla geldiğimiz Norveç'te, Norveç Üniversitelerinin öğretim dillerinden biri olan Norveçceyi öğrenmekti. Norveç Üniversitelerinde öğretim dili Norveçcenin yanısıra İsveçce veya Danca olmasına karşın, ders kitaplarının hemen tümü İngilizcedir. İstendiği takdirde öğrenciler sınavlarını İngilizce —başka Avrupa dilleri de olası— alabilirler. Ülke nüfusunun azlığı —beş milyon— gözönüne alınırsa, ders kitaplarını Norveçceye çevirmek yerine, öğrencilere iyi derecede İngilizce öğretmeyi ekonomik bir tercih yapan Norveç eğitim sistemi daha iyi anlaşılır. Haklı mıdırlar? O ayrı... O apayrı bir konu. Zaten Germanik dil ailesine mensup olan Viking Dillerinden sonra İngilizce öğrenmek oldukçu kolaydır. Oysa bir Ural-Altay dili olan Fin dili için tıpkı Macarca ve Türkçe'de olduğu gibi İngilizce (ve diğer Germanik + Latin dilleri) öğrenmek yepyeni bir dil mantığını kavramayı gerektiriyor ki, dili sökmeyi güçleştiren de bu oluyor zaten...

İşte bütün bu nedenlerle, İskandinavya'da —Finlandiya hariç— sokaktaki adama soracağınız İngilizce her soruya-her konuda söz veremem!!! —düzgün bir İngilizceyle yanıt alacaksınızdır— ama çok steril bir ses tonuyla...

Josephina bu dil zenginliği içinde kızı Monica'ya İspanyolca ve İtalyanca ninniler söylüyor, bir yandan Norveçce derslerine yanında getiriyor ve sonradan öğrendiğime göre, kocası Jan'la da İngilizce konuşuyordu. Josephina'nın duygulu, dinlendirici, bahar sabahı serinliğindeki güzelim ninnilerinin sevgi yüklü sıcaklığı hâlâ kulaklarımdadır. İtalyanca ya da İspanyolca da olsa ninnilerin tek bir dili vardır: Anne sıcaklığı.

Günler geçtikçe sınıfta birbirimizi tanır, sever, bir yandan da Monica'nın biraz teyzesi biraz dayısı olmuştuk.

Josephina birçoğumuz gibi eğitim amacıyla değil, özel bir nedenle Norveç'e gelmişti. O, Venezuella'nın varsıl bir çiftlik sahibinin en büyük kızı, İspanyol asıllı babası ve İtalyan annesinin gözbebeğiyken Karakas sokaklarında bir Norveçliye rastlar. Upuzun sarı saçları, sapsarı sakalı ve yarı kapalı mavi gözleriyle huşu içinde yere oturmuş flüt çalan bu genç adam Jan'dır.

1970'lerin sonunda İskandinavya'da salgınlaşan Latin Amerika kültürüne merak ve İLGİ bu delikanlıyı da yakalamış, beş parasız, sırtında çantasıyla Güney Amerika'yı adım adım keşfederken yemek parası kazanabilmek için caddenin en işlek köşesine çöküp flütle yaptığı müziği satan genç tıp öğrencisi Jan'ı sık sık Venezuella polisi ülke yasalarını çiğneyip, sokakta müzik yaptığından ötürü «içeri atar».

Bu polis tartaklamalarının en sonuncusunda Josephina oradan geçmektedir ve ailenin saygı duyulan adı sayesinde kolaycacık genç adamı kurtarır.

Sonrası malum!!!

İlk yirmilerindeki iki genç insanın içten sevgisi, karşıkonulmaz tutkusu...

Beri yandan ezeli —ama ebedî olmayan— aileler sorunu. Venezuella'nın tanınmış ailelerinden birinin güzeller güzeli kızı, yoksul, tuhaf, öğrenci, üstelik Protestan biriyle evlenmek istemektedir. Aile böyle bir evliliği onaylamaya asla yanaşmasa da, Josephina'nın gebe olduğu anlaşılınca, homurtular arasında evlilik izni verilir. Genç karı-koca, henüz doğmamış Monica'yı da alıp Norveç'e gelirler. Jan, tıp öğrencilerin yatakhanesinde evli öğrenciler için ayrılan iki odalı dairelerden birini ki-

ralar, devletin yüksek öğrenim yapmak isteyen her Norveçli insana verdiği eğitim kredisiyle düşe-kalka geçinmeye çabalarlar. Kuzeyin karanlık soğuğuna, Vikinglerin alkolsüz açılmayan yüreklerine rağmen güzeller güzeli Josephina bütün Latin gururuyla kan içse, şerbet diyor, ne eski yaşamına göre yoksul sayılan yaşamı, ne de kuzeyde siyah saçlı bir yabancı olmanın derin yalnızlığı onun başını öne eğdiremiyor; dimdik ve güleryüzlü!

Josephina'yla dostluğumuz maviş Monica'nın kurduğu sıcak köprü, saçlarımızın ortak rengi ve Akdenizli sıcakkanlılığımız yanısıra zaman zaman birlikte kantinde yediğimiz yemeklerle giderek pekişti. Bir hafta sonu «Allahın Kuzey Kutbunda» sıkıntıdan ve açlıktan bezmiş, donmuş balıkları yine kızartmak düşüncesiyle homurdanırken, Josephina telefon edip, beni PASTA YEMEĞE DAVET ETTİ. Jan hastanede nöbetçi imiş, canı ev yapması PASTA çekmiş... Hemen ilk otobüsle gittim. Josephina PASTA'yı hazırlarken, ben Monica'ya bakıyor, bir yandan da kremalı, meyveli pastalar hayal ediyordum. Yiyecek konusunda hayal gücümün ne kadar geniş olduğu yakın çevremde pek ünlüdür zaten... Oysa yemek hazır olduğunda, sarmısaklı, nefis bir spagetti bekliyordu beni. Unu, yumurta ve tuzu ustaca hamur yapan, ev-makarna makinalarıyla hamuru açıp, kurutup, ince ince kesen, sonra kurutup, bütün bunları yine hünerli elleriyle yaptığı sarmısaklı kıyma sosuyla olağanüstü bir lezzete bürüyen Josephina, PASTA'nın Türkçe'de ne anlama geldiğini öğrenip, benim beklentimi anlayınca kahkahalarla güldü. O akşam güzel bir kırmızı İtalyan şarabıyla birlikte yediğimiz o nefis PASTAyı ve kahkahalarımıza gülerek yanıt veren Monika'nın geceye kattığı neşeyi hiç unutamam...

İki yıl sonra «intern»lik bursuyla Jan, Batı Almanya'nın Giessen hastanesine gitti. Josephina ve Monika da bir ay sonra yanına gittiler.

Uzun tren gezilerimin —Inter-Rail— sonunda Giessen'e uğrayıp, onları ziyaret ettiğimde Almanya'nın kuzeyinde bütün Latin güzelliğiyle kaybolmuş solgun, bezgin bir Josephina ve artık çok güzel bir kız çocuğu olmuş Monica'yı küçük evlerinde buldum. Jan zamanın büyük bir kısmını çok sevdiği mesleğine adamış, hastanede geçiriyor, boş zamanlarında da arkadaşlarıyla kurduğu amatör müzik grubunda flüt çalıyordu. Josephina bu kez de Almanca kurslarına gidiyor, bir yandan hâlâ Monika'yla İspanyolca ve İtalyanca konuşuyordu inatla. Böylece küçük kızın anladığı dillere beşincisi eklenmişti (Almanca). Josephina yalnızdı, mutsuzdu... Jan'ın başka bir sevdiği olduğundan kuşkulanıyor, tedirgin ve işe yaramaz olduğu kuşkularıyla sağlıksız yaşıyordu. O cıvıl cıvıl genç kadının yerinde böyle mutsuz birini görmek beni çok üzmüştü. Bütün konuşmalarmız sonuçsuz kalıyor, Josephina dünyanın en kötü şeyini yapıyor: kendisine acıyordu!!!

Ne geri dönebiliyor, ne ileri gidebiliyordu. Yerinde sayıyordu...

Venezuella'da daha başında bu evliliğe karşı çıkan ailesinin yanına gitmekten çekiniyor, beri yandan İtalya'daki tutucu Katolik akrabalarının yanına da gidemiyordu.

Jan'la konuşmayı denedim. O da pek mutlu sayılmazdı. Evhamlı ve çok «bağımlı» bir kadınla yaşamaktan bıktığını, ilgisinin kalmadığını söylüyordu.

Giessen'deki son gecemdi ve bir şeyler yapmak zorunda hissediyordum kendimi. Jan'dan bir gecelik bebek-bakıcılığı yapmasını istedim. Kabul etti, Monica'yı ona bırakıp, arabayı alıp, Josephina'yla kent dışına doğru yola koyulduk.

Venezuella'da babasının jiplerinin usta sürücüsü olan Josephina o gece erkek sürücülerin dudaklarını uçuklatan nefis bir sürücülük gösterisi sundu bana. Adını hiç merak etmeyip, hiçbir zaman da öğrenmeyeceğimiz ba-

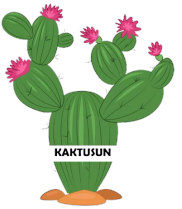
zı pub/içki evlerine gittik. Erkeklerin hayran bakışları Josephina'nın üzerinde toplanırken, o hâlâ yaşlanıp, çirkinleştiğini sanıyordu. İki Akdenizli —biri daha çok Latin— ya da daha doğrusu, iki güneyli kadın. Josephina ve ben o gece sabaha kadar dolaştık, içtik ve konuştuk. Josephina o gecenin sabaha değdiği saatlerinde bana yeniden ayakları üzerinde durmak, kaybettiği öz-güvenini kazanmak, Jan'la birlikte olmak için verdiği savaşı şimdi kızıyla birlikte bağımsız bir kadın olarak yeniden hayata başlamak üzere vereceğine dair yemin etti.

Üç saat sonra 08.30'daki kuzey treniyle Giessen'den ayrıldım. Beni Jan yolcu etti, Monica ve Josephina uyuyorlardı.

Daha sonra onlardan hiç haber alamadım. Hem Almanya, hem Norveç adreslerine defalarca yazdım, telefon ettim. Orada değillerdi ve kimse yeni adreslerini bilmiyordu.

Hâlâ nerede olduklarını bilmem, ama aradan geçen altı yıla rağmen Josephina'nın güzelliği gözümün önünde, İspanyolca ve İtalyanca ninnileri kulağımda, PASTA'sının tadı damağımdadır. Bana ettiği yemine gelince... Bu yemini bana değil kendine ettiğini ve insanların en çok kendilerine ettikleri yeminleri tutmak zorunda olduklarını çok iyi bildiğimden, onu sık sık Venezuella'da, ya da İtalya'da kızıyla görür gibi oluyorum.

Bir gün bir yerlerde mutlaka karşılaşıp, birlikte PASTA yiyeceğimize ve Norveçce şakalaşacağımıza kesinlikle inanıyorum. Dünya öyle küçük ki...

9.

SONBAHAR GÜZELDİR!

«Benim arkadaşım olur musun Karen?»

Karen kırmızı, kıvırcık kısa saçlarının çevrelediği çilli yüzünü bana çevirdi. Mavi gözlerinde çekingen birer soru işareti, ne demek istediğimi anlamaya çalıştı.

«Bak kaç haftadır bu okuldayım, yerleşmek, kayıt, kitap, ders notlarını bir araya toplamak, kente alışmak derken, insan yanımı yapayalnız bıraktığımı hissettim. Hem sonra yaşamın amacı okullar bitirmek, yeni ülkeler, yeni diller keşfetmek ve başarı açgözlülüğüne kapılmak değildir ki... Bunlar yalnızca birer amaçtır...»

Çekingen bir edayla elini kaldırdı, alçak sesle sözümü kesti:

«Biraz yavaş konuş lütfen...»

Acaba İngilizcemi mi anlamadı?

İnsanın İngilizcesi ne kadar iyi olursa olsun, Amerika'da yaşamaya başlayınca kültür ve ağız farklılıkları nedeniyle bir süre bocalama geçiriyor. Bu süre kiminde kısacık, kiminde upuzun sürüyor.

«Hayır hayır, çok hızlı konuştun. Ellerini, kollarını da işin içine katarak, böyle hareketli anlatınca, ilgim dağılıyor, anlayamıyorum...»

Ah tabii...

«Yani diyorum ki,... Ben, ben üç haftadır Amerika'dayım ve bunalıyorum.»

Gözlerindeki boncuk mavi tedirginliklerin yerini, yumuşak pırıltılar aldı.

Devam ettim: «Yani konuşacak kimsem yok!»

Öylece dikilip kaldım sonra.

Karen yakın arkadaşım, çok iyi dostum oldu ve ancak çok sonraları pek çok sıkılarak benden gizlediği sırrını açtığında, sanki o ilk günün bendeki tedirginliğini o üstüne almıştı: Bir çeşit rolleri değiştirmiştik. Michigan eyaletinin yalnızca master ve doktora yapılan bir lisansüstü okulda Karen'la aynı bölümün öğrencisiydik.

Bütün bölümlerin topluca aldığı derslerde, kalabalık anfide birbirine selâm veren, gülümseyen, 'Hi' (:merhaba) diyen pek çok kişi vardı. Ama bu, özellikle bir dostluk belirtisi olmak zorunda değildi. Amerika'da gülümsemek, selâm vermek kimseyi kimseye pek borçlu bırakmıyor, tesadüfen gözgöze geldiğiniz için sokaktaki, otobüsdeki, bakkaldaki erkek, dayanılmaz cazibesine (!) iman gücünü de katıp, ciklet gibi yapışmıyordu üstünüze başınıza. O nedenle ilk günlerde Karen'in selâmını da öylece almış, gülümseyerek karşılık vermiştim. Ama onun utangaç zerafeti, narinliği ilgimi çekmiş, en önemlisi, insanlarla konuşurken konuşmayı öylesine geçiştirmediğini, gerçekten 'orada olduğunu' sezmiştim. Kısa bir sürede başarılı öğrencilerin atandığı öğrenci asistanlığına hak kazanmış, bölümde küçük bir odaya sahip olmuştu. İşte bu küçük odaya girip, «benim arkadaşım olur musun?» diye sorduktan birkaç gün sonra düzenlenen öğrenci tanışma pikniğinde Karen'la karşılıklı oturmuş, ben kızarmış etimi, o meyvesini yerken, neredeyse suçlu bir utangaçlıkla, aslında kendisinin de bu kentte yalnız olduğunu, arkadaşa gereksindiğini itiraf etti. Yanakları kızararak ek-

ledi: «Ofisime gelip, yüreğini bana açmandaki cesareti çok sevdim, herhalde o anda arkadaş olmaya başladık.»

Okulun geleneksel pikniğinde dünyanın pek çok yerinden kopup Amerika'ya öğrenime gelmiş insanlar kadar, Amerika'nın değişik eyaletlerinden de öğrenciler vardı. Amerika kıtasal olarak öyle büyük bir ülkeydi ki, bir defasında büyük bir gaf yaparak New York'tan arabasıyla California'ya gidecek bir tanıdığa, beni de götürmesini rica etmiştim. Amerika'ya ilk gidişimdi ve odada bulunan tüm Amerikalıların gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Çünkü böyle bir yolculuk, en az bir-iki günlüktü, benimse Amerika'dan Norveç'e geri döneceğim uçak dört gün sonra havalanacaktı. 'Nasılsa aynı ülke içinde... nasılsa kısadır' sanmak yanılgısıydı benimkisi. Bir de görgüsüzlük! O odada bulunanlar yıllarca bana takılıp durdular: «Günsu Amerika'yı Türkiye sanır!» diyerek. Onlar yüzölçümü olarak takılıyorlardı, ama ne çok anlama geldiğini düşünüp sırıtıp dururdum ben...

Okul pikniği Ekim ortalarında yapılıyordu ve Mid-West (Orta-Batı) Amerika'nın İskandinavya'dakine tıpatıp benzeyen sonbaharı, aynı iklim, aynı renkler ve kokuların büyüsünü taşıyordu. İskandinavya'dan Amerika'ya göçenlerin pekçoğunun A.B.D.'nin kuzeyine yerleşmeleri, Michigan. Minnesota, Massachuset, Oregon'da daha çok İskandinav kökenli Amerikalılara rastlayışım bir tesadüf değildi elbet!

Piknik için gittiğimiz ulusal park, sarı, kırmızı, yeşil ve kahverenginin bütün tonlarıyla Michigan ormanlarının olanca albenisini, aynı renklerle bezenmiş bir halı gibi önümüze sermişti Sonbahar; yazı bütün güzellikleriyle doya doya yaşamışlığının izleriyle dopdoluydu; güzel renkleri, serin, diri rüzgarıyla doğal zindelik taşıyordu.

Sonbaharın 'hüzün' çağrıştırdığı ve sevilmediği bir ülkeden geldiğim için, Türkiye'de güzel sonbaharı neyin

katlettiğini düşündüm. Sakın çamurlu caddeler, parksız, yeşilsiz, çirkin, beton bloklarla kuşatılmış, kent yaşamı, yoğun egzoza eklenen kalorifer dumanı ve incecik bir yağmurla trafiğin daha da karışması mı bozuyor sonbahar keyfini? Sonbahar güzeldir!

Sonbahar hüzünlü değildir!

Sonbahar çalışma heyecanı yüklü, dinamik, doğanın insana sunduğu en güzel renkli armağandır.

Sonbahar yeni aşkların başladığı, başlamışların katmerleştiği andır. Sonbahar biten aşkların ardından bir güz rüzgârına asılıp, yeni bir sevdaya düşene dek eskisinin en güzel anılarıyla keyif çatmaktır.

Sonbahar, savrulan saçın, uçuşan atkının, sıcak bir tas çorbanın, tavşan kanı bir bardak çayın, ev turşusunun, pastırmanın, tahin helvasının, köşebaşında kızartılan kestanenin, hırçın denizin, terlemeden uzun uzun yürüyebilmenin, kalın kazakların, konser, sinema, tiyatro salonlarının, kütüphanelerin, sonbahar yaşamının keyfidir!...

Sonbahar, ilkbahara giden yolun başıdır.

Okul pikniği, saatler ilerledikçe daha sıcak, daha eğlenceli olmaya başlamıştı, öğrenciler ve profesörler kah kah. kih kih kaynaşıyorlardı. (Amerikan akademik sisteminde doktor ve doçentler de yardımcı prof. unvanı aldıkları için, profesör sayısı oldukça kabarıktı.) Öğrencilerin, hocalarıyla birer arkadaş gibi şakalaşıp, sohbet edip ertesi gün sınıfta saygılarında en ufak bir eksiklik olmadan okul hayatının sürüyor oluşu, yine Amerikan eğitim sisteminin sağladığı olumlu bir özellik diye düşünmüşümdür hep. İlerleyen saatlerde, bir grup top oynar, bir başka grup gitar çalıp şarkı söylerken, ben ve Karen'in dahil olduğu küçük bir grup da sohbet ediyor, birbirimizi daha iyi tanımaya çalışıyorduk. Birara konu 1982-83'lerin Filistin-İsrail problemine geldi. Çoğunluğu

Güney Amerikalı öğrenciler İsrail'i kınarken, olayların abartılıp, çarpıtıldığını söyleyerek çekimser kalan Amerikalı öğrenciler arasında çekişme büyürken, Karen yumuşacık sordu: «İçinizde İsrail'e gideniniz var mı?»

Birkaç çekimser 'evet' dediler. «Ben» dedi Karen, «Ben geçen yaz Kudüs'teydim» Yutkundu, «Kibutz'da çalıştım.»

Kibutz nedir?

«Kibutz, İsrail'de kollektif işletilen ve yaşanan çiftlik, ya da fabrikalara verilen ad. Çalışanlar ortak kararlar alıp, ortak üretim yapıyor ve ortak yaşıyorlar. Bir çeşit kollektif yaşam ve üretim yani... Yatakhanelerde uyuyup, birlikte pişirip yiyorlar. Dünyanın birçok yerinden Yahudi olmayan öğrencilerin de katıldığı bir sistem.»

Karen daha sonra Kibutz'da üç ay kalmış, çiftlikte elma toplamış, işçilik yapmıştı.

O sırada İsrail'de görüp, etkilendiği en önemli şeyin, Yahudiler arasında varolan şiddetli ayrımcılıktı. Avrupalı ve Amerikalı Yahudiler birinci sınıf, Orta-Doğulular ikinci sınıftılar. Filistinlilere kötü davranıldığını pek görmemişti. Ben adamakıllı öfkelenerek, Norveç ve Türk basınında boy boy çıkan, öldürülen, dayak yiyen Filistinli kadın ve çocuk fotoğraflarının ne usta işi foto-montajlar olduğunu söyledim, iğneli bir kahkahaya eklenerek... Mavi gözleri yaşlarla dolan Karen piknik bitene kadar kimseyle pek konuşmadı, ben de üstüne gitmedim.

Ertesi gün kütüphanede beni bulup, ona kırgın olup-olmadığımı sordu üzgün gözlerle. Hayır, değildim. Neden kırılayım ki... Doğrunun pek fazla olduğunu, ama gerçeğin bir tane olduğunu biraz önce öğrenmiştim ben de...

O hafta öğle yemeklerini birlikte atıştırıp, akşamları buluşmaya, sinema klübüne ve kitapçılara gitmeye başladık. Karen yirmidört yaşındaydı, Chicago'luydu. Babası Macar asıllı bir makine mühendisiydi, makina pazarlama-

sı yapıyordu. Annesi Polonya asıllıydı dil dersi veriyordu. Bir ağabeyi, iki de kardeşi vardı, hepsi öğrenciydi. Karen'a gelince, onunla ilgili her gün yepyeni, ilginç şeyler keşfediyor, giderek daha çok seviyordum bu içten ve yardımsever kızı. Vejeteryandı Karen. Tam beş yıldır, kendi isteğiyle, et, tavuk ve balık yemeyi bırakmıştı. Sebze, meyve, yoğurt, yumurta ve tahıllarla besleniyordu. Hayvanların öldürülmesi ona çok vahşice geliyordu ve bir kişinin bile bu yamyamlıktan vazgeçmesiyle, barbarlığa küçük ama anlamlı bir protesto çekilmiş olacağını savunuyordu. Beri yandan diabetikti, diet (şekersiz) Cola tiryakisiydi. Sigara içmiyordu, içkiyle de arası hoş değildi. Bütün bunları yaşamını karmaşık hale sokmadan, sakin ve planlı, üstelik güleryüzlü bir beceriyle hallediyor, hiç yakınmıyordu.

Evet, Karen hiç yakınmazdı!.. Onun pırıl pırıl bir pozitif yanı, dünyaya gülümseyerek bakabilen mavi gözleri vardı. Bu, altı boş, kof bir iyimserlik değildi. Kendine güveni olan, ciddi ve akıllı bir kızdı Karen. Derslerde, özellikle matematik, tasarım gibi konuları çok çabuk algılıyor, konulara ve problemlere geniş bir açıyla bakabiliyordu. Küçük apartman dairesinde, bir yandan mantar sufle hazırlarken, TV'de haberleri izler, aynı anda masada açık duran kitaptan ertesi günün dersini çalışırdı. Çalıştıklarını gerçekten kavrayan, öğrenen insanlardandı.

Bütün bunların yanında, bu utangaç, sıcak, zeki kızın öyle bir sırrı vardı ki, artık yakın arkadaşı olan benimle bile paylaşmaktan kaçıyordu. Bu, Cuma akşamlarının sırrıydı!

Ne zaman birlikte bir şeyler yapmayı planlasak, ajandasını çıkartıyor, eğer Cuma'ya denk düşüyorsa, telaş içinde o gün gelemeyeceğini söylüyordu. Sorduğumda işi olduğunu belirtip, gözlerini kaçırarak konuyu değiştiriyordu. Ben de üzerine gidemiyordum. Meraktan çatlasam da

bana anlatılmayan şeyleri sormamak gibi Türkiyeli olmayan bir yanım var, nasılsa?.. Yaklaşan Paskalya tatili için Karen Chicago'ya ailesinin yanına gidiyordu, bana dönüp Chicago'yu merak edip etmediğimi sordu.

Chicago: Siyah cazcılar, dans, güzel kadınlar, dünyanın en yüksek binası Sears Building ve Al Capone!....

«İlahi Günsu, hemen her yabancının aklına soyguncular ve gecekondular kenti olarak gelen Chicago'yu sen nasıl da süsledin böyle... Chicago bütün bunların hiçbiri, hem de tümüdür.»

Artık Chicago'yu iyice merak ediyordum!

AMTRAK trenlerinin konforlu vagonuna kurulup, Chicago'ya doğru çıktığımız iki saatlik yol boyunca yanımda oturan Karen'la nasıl da zıt kardeşler olduğumuzu düşünüp durdum. Benim yerinde duramaz, muzır, maceracı, dışadönük özelliklerim, Karen'da tam tersine gelişmişti sanki. Sakin, uysal (ama ne inatçı, bu sakinlerin hepsi böyle inatçı mı oluyorlar?) temkinli, sabırlı, utangaç ve çekingendi. Bunların tümü dürüst ve çalışkan karakteriyle birarada onu oldukça çekici kılıyor, çevresinde havran erkekler eksik olmuyordu. Belki de bizi birbirimize çeken bu karşıtlıklarımızdı. Ama bu anlattıklarımdan, amaç, düşünce, heyecan ve korkularımızın da apayrı olduğu anlaşılmasın sakın!

Hayır, biz: ortak minumumda eşgüdümlü bir motor gibiydik. İkimiz de aynı ülkeyi keşfe hazırlanıyorduk, ben koşa koşa, kahkahalarla gülerek, salya sümük ağlayarak, ter içinde kalıp, geminin hem kaptanı, hem miçosu olmayı göze alarak, buluttan buluta atlayıp, rüzgara takılarak yaşamayı seviyordum. Karensa, aynı ülkeye sakin, keyifli bir yürüyüşün tadı dudaklarında yaklaşıyor, yolda terlemek yerine, gideceği yerde buluşacağı bir rehberi önceden ayarlamayı beceriyordu. Pastel renklerin al-

benisine, utangaç gülümsemesinin tadını ustaca katabilmeyi biliyordu.

Chicago tren istasyonunda bizi Karen'in annesi karşıladı. Bu, ilk kırklarında, bakımlı, hoş, kibirli bir kadındı. Soğuk bir tavırla, hattâ zorla elimi sıktı ve Romanya'nın neresinden olduğumu sordu baştan savma bir ilgiyle. Karen'ların evinde geçen yedi gün boyunca Karen annesine karşı yorucu bir savaş verdi. Ona benim ne ilginç, cesur bir kadın olduğumu, Romanya'dan değil de, Türkiye'den geldiğimi anlattı durdu. Annesiyse başarılı bir inatla ilgisizliğini korudu. Ama bu benim yol açtığım bir sorun değildi, anne-kız arasında eskiye uzanan ciddi bir iletişimsizlik vardı. Karen utanarak: «Annem o kadar da kötü değildir.» dedi sonunda. Kimin annesi kötüdür ki?...

Bununkisi yalnızca; yıllardır kızının ille de estetik burun ameliyatına gereksindiğine yüksek sesle inanan, kendisi sık sık burun, göğüs, kalça yağı ameliyatlarıyla gençleşen negatif bir anneydi.

Oysa Karen'in yüzüne çok yakışan güzel bir burnu, karakterine uygun bir fiziği vardı. Kızını 'çirkinsin' telkinleriyle büyüten bu annenin yaratabileceği dramı baba Robert (Bob) kızına yönelik ilgisi, sevgisi ve olumlu yaklaşımıyla önlemişti.

Bob beni sıcak bir kucaklayışla kapıda karşıladı, ailemi, evimi sordu. Ailemi biliyordum ama, evimin nerede olduğunu artık pek bilemiyordum. İnsan ortak yanlarının olduğu. uyuştuğu, anlaşıldığı ve teşvik edildiği toplumu evi sayar, oysa ben öyle bir yer keşfedememiştim henüz.

Daha sonra evin ikinci kızı güzel Lisa, şımarık küçük Mike'la tanıştım. Büyük oğlan Ross California'da sinemacılığa soyunuyordu, onu göremedim. Lisa, Amerika'da artık sessiz küçük bir kutunun tuşlarına dokunarak tutulan mahkeme zabıt memuresi olabilmek için me-

zuniyeti zorunlu olan bir yüksek okula gidiyordu. Bu okulda hukuk ve tarih, yanısıra tıp, mühendislik, turizm ve sanat dersleri okutuluyordu. Lisa gelecekteki mesleğini gururla anlattı bana uzun uzun...

'Her işin en iyisini yapmak ve işin küçüğünü ayırmamak' prensibi kişilerin ve ulusların başarısı için ne çok önemli diye düşündüm Lisa'yı dinlerken, o devam etti: «En az mesleğim kadar önemli bir başka şey, evlenip, iki çocuk doğurmak, iyi bir aile kurmak, tabii bir Yahudiyle...»

Bana tuhaf gelen bu son açıklamayla dönüp Karen'a baktığımda kıpkırmızı kesildiğini gördüm. İğne batmış gibi yerinden fırlayıp, yanıma geldi, kısa bir yürüyüşe çıkmamızı önerdi. Sesinde panik dolu bir yakarış vardı; kabul ettim. Bu yürüyüş sırasında bana Cuma akşamlarının sırrını açacağını biliyordum artık. Hava soğuktu. Kuzey-Doğu Amerika kışlarının jilet soğuğu açıkta kalan kulak, burun ve ağız kenarlarını anında kesip biçiyordu. Karen uzun süren bir sessizlikten sonra, çok sıkılarak konuştu:

«... Bunda utanılacak bir şey yok ama, bugünün Amerikası'nda bile Yahudi olmak pek gurur duyulacak bir şey değil... ıhhh... hâlâ ilkokulda dalga geçilen, hâlâ küçümsenen, hâlâ berbat fıkralara konu olan bir ırktır... Museviler. Oysa... kimse hangi ülkede, hangi çağda, renkte ve sosyal konuda doğacağını seçemiyor, ne yazık ki...»

Sesinde ağlamaya gebe bir kırılganlık vardı. Baktım, yanımda yürüyen çilli, mavi gözlü, inatçı, çok sevimli bir kız çocuğu gördüm. Aynı kız çocuğunda, kötü anılarla yüklü, yüksek gerilimden yorgun, 1900 yaşında yaşlı bir kadını da algıladım. Acaba, dedim, Yahudi doğmuş olsaydım, olaylara farklı mı bakardım? Dünya görüşümüzde içine doğduğumuz şartların etkisi nedir? Bunları hangi-

miz en çıplak halimizle sorup, yanıtlıyabiliyoruz? Bilemedim, sustum.

«Okul pikniğinde» diye devam etti neden sonra —Haa sahi yanımda Karen'la Chicago banliyölerinin birinde yürüyordum...— «okul pikniğinde bana İsraillilerin barbarlığından söz etmiştin,... 'Bunca acı çekmiş bir ulusa, acı çektirmek hiç yakışmıyor' demiştin...

«Eğer doğruysa bu, kınamaya hazırım onları...»

Son cümlesinde hayatının 'son sözünü' söyleyen bir insanın tüm yaşamının yorgunluğunu sezdim.

Ona, benim insancıl, yardımsever, sıcak ve becerikli arkadaşıma kızamazdım. O bir birey olarak inanılmaz güzellikteydi, yaşamını kendi ve çevresindekiler için yaşanmaya değer kılıyor, üretiyor, ilişki kuruyor, yaşıyordu. Birey olabilmiş kaç kişi tanıyorum çevremde? Büyük emek, sabır ve çalışkanlık, azim ister birey olmak!

Değil insanlar, hayvanlar öldürülmesin diye beş yıldır et yemediğini bildiğim dostuma Yahudi olduğu için kızmak, her Almanı Nazi saymak kadar fanatikliktir. Fanatik değilimdir. Eve dönerken güç duyulur bir sesle ekledi:

«... Bir türlü söyleyemedim sana, beni bırakırsın diye...»

«Bunun için değil ama, Cuma akşamları ortadan kaybolup, dini ayinlere katıldığını gizlemen yüzünden seni terkedebilirdim.» İkimiz de gülümsedik, gerilim bulutu çekip gitti aramızdan. Eldivenli elini tutup sıktım: «Sen benim arkadaşımsın Karen» dedim. Neden bilmem, aklımdan Bertolucci'nin 1900 adlı filmi geçti... İşinden eve dönen Bob, üşümüş burunlarımız, kızarmış kulak kepçelerimizle kapıda bize rastladı. Önce gülerek selâm verdi, sonra halimize bakıp duygusal bir epizodu yeni yaşamış olduğumuzu sezip, tipik kahkahalarına karışan bir cümle savurdu üstümüze: «Benim güzel kızımla, onun güzel ar-

kadaşı ne yapmışlar Chicago'ya bilmiyorum ama dokunsan ağlayacak kent!»

Ertesi gün, Steiner ailesinin kayıtlı olduğu sinagoga beni götürdüler. İlk kez bir sinagog/temple görüyordum, yeni ve ilginç şeylerin yarattığı bildik heyecan çoktan sarıp sarmalamıştı beni. Tapınak temiz, gösterişli bir bina içindeydi, bir kısmı da derslik olarak kullanılıyordu. Dersliklerde küçük (isterse yetişkin) Musevilere İbranice/Hebrew dili öğretiliyordu. Bir dersanede, Karen'in annesini ders anlatırken gördüm.

Sonraki günlerimin büyük kısmı Chicago Sanat Müzesi'nde (The Art Institute of Chicago) Munch, Sevrat, Modigliani ve Chagall (Chicago ve Chagall içiçe geçmiş adlar artık) izleyerek, kenti gezerek ve Adler Planeteryumunun büyüsüne kapılarak geçti.

Planeteryum —hele benim gibi ilk kez gidenler için— başlıbaşına bir keşifti, bir olaydı. Türkçeye 'Gökyüzü Gösterisi' diye özetle aktarılabilecek (acaba yeterli bir çeviri mi?) Planeteryum macerası, üstü geniş bir kubbeyle kaplanmış çok büyük bir salonda, geniş açıyla geriye yatan koltuklara uzanınca başlıyor. Salon tıklım tıklım dolunca, ortalık kararıyor ve üzerinizdeki tavan oluyor gök kubbe. Gezegenler tepenize asılı geziniyorlar, hattâ üzerinde oturduğunuz dünyayı bile tepenizde görüp tanıyorsunuz. Ne keyif! Çocuklar —ve yetişkinler— sevinç çığlıklarıyla eşlik ediyorlar bu keyfe... Model bir güneş sisteminin projektörle yansıtılması temeline dayanan planeteryumların yalnızca çocuklar için değil, yetişkinler için de eğitici olduğunu ben söylemeden siz anlıyorsunuz zaten!

Aynı planeteyumda bir de uzay müzesi var ki, aydan gelen kaya örnekleri ve ünlü astronotların uzay elbiselerini görmek mümkündü. (Nefes kesici bir deneyim, harika!) Chicago'dan Michigan'a dönerken aklımda Cha-

gall'in boydan boya dekore ettiği sokak duvarları, Blues Brothers'ın son sahnesinin çekildiği meydan, A.B.D.'nin ilk siyah belediye başkanının hemşerilerine verdiği söylev, dünyanın en yüksek binası Sears Building ve Karen'in ailesinin (annesi hariç) gösterdiği sıcak ilginin güzelliği vardı.

«Bil bakalım» dedi gülerek Karen, «New York'la Chicago arasında en büyük ortak yan nedir?» Pek çok şey ortak, ama hangisini seçmeli ki?

«İkisinde de bol Yahudi var!!» (Neredeyse Polonyalı kadar çok)

Birlikte güldük.

Ertesi yıl Amerika'dan ayrıldığımda, birbirinden gizlisi olmayan candan iki dosttuk Karen'la artık. Aynı yaz, Kudüs'e giderken Türkiye'ye uğrayan Karen'dan yakınlarda tanıştığı tıp öğrencisi delikanlıyı dinlemekten başka gına, ona daha derin bir aşk humması gelip, musallat oldu. Kapadokya, Ankara ve İstanbul'u bir haftaya sığdırmaya çalışırken, bu hiç tanımadığım, âşık olunan bütün erkekler gibi 'dünyanın en harika yarattığı' delikanlının Karen'in kalbini ciddi ciddi çaldığını hissettim. «Biliyor musun Günsu, Yahudi olmayan birisine âşık olacağım diye çok korkuyordum. Sen bunu saçma bulacaksın, biliyorum ama, Yahudi olmayan bir erkek beni incitir, aşağılar diye ürktüm hep. Yanılıyor olabilirim, ama öyle sanıyorum hâlâ...»

Karen geçen yıl doktor Mike'la evlendi. Bol fotoğraflı, uzun mektupları geliyor ara sıra. Mutlu olduğunu, fotoğraflarda solgun, çekingen yüzüne zarif bir gülümsemeyle yerleşen sevgiden, Mike'a yönelttiği utangaç bakışlarından ve mektuplardaki ses tonundan anlıyor, seviniyorum.

Karen artık Cuma akşamları sinagoga Mike'la beraber gidiyor.

10.

VIII. HENRY'NİN ALTI KARISI ÖLMEDİ

Londra'ya gitmek kimseyi heyecanlandırmıyordu. Aslında insanların bir kısmı artık yolculuk etmekten heyecanlanmıyordu. 1960'ların ve 70'lerin dünyayı küçültme, kültürleri yakınlaştırma, 'kardeş olalım', 'sevişelim' gibi kavramların heyecanı yitmiş, hippy'lerin yerini yuppie'ler almış, hümanizm egoizme, romantizm realizme dönüşmüş 'haydi sevişelim' sloganı 'AIDS'e dikkat' olmuştu. Teknolojinin sürati, bütün yüzyılların rekorunu kırmış, bu gelişme ahlâk, konfor, iletişim ve mutluluk gibi kavramları adamakıllı etkilemişti. Henüz XVIII. yüzyılı yaşayan köylere bile televizyon girmiş, telefon/fax/modem iletişim ağı ulaşılmazı olası her noktayı elaltına uzatmış, bilgisayar özel büro, hattâ evlere dek burnunu sokmuştu. Bunun sonucu uç değerler (extremes) ve farklı fanteziler bütün dünyayı kıyı bucak sarmıştı. Bütün bu hızlı değişim insanların bazılarını şaşkınlığa itelerken, kimileri de bu hıza ayak uyduramayıp, çeşitli biçimlerde öğütülme ve kaybolmanın paniğini yaşıyordu. Ama yine de hemen herkes XXI. yüzyıla çoktan kucak açmış, XXI dışında başka bir yüzyılı istemez görünüyordu. Eh, demek ki, gülün dikenlerine katlanılacaktı... Yeni kıtalar keşfe-

den atalarından sonra, trenler ve vapurlarla kültürel keşiflere çıkan 60'lı - 70'li kuşakların yerini, ciddi havayolu şirketlerinin 'business class'larının rahat koltuklarına gömülüp, hafif içkilerini yudumlarken, ertesi günün iş programını hazırlayan, son yirmilerinde çoktan yönetici olmuş 80'lerin YUPPIE'leri almıştı.

Londra'ya doğru yola çıkmadan kafamdan böyle karışık düşüncelerin geçtiğine inanmayabilirsiniz. Aslında haklısınız da. Çünkü yolculuk öncesi ben hâlâ (ve hep) yeni bir kentle tanışmanın heyecanıyla doluydum. Heyecanlara ve yolculuklara karşı tükenmez bir enerjim var nedense... Arkadaşım Torstein'la bütçemize uygun bir Londra gezi turuna takılıp, Noel'i Londra'da geçirmeye hazırlanıyorduk. Star-Tour muydu adı? Çoğunluğunu orta yaşlı ve orta halli Norveçlilerin oluşturduğu gezi grubumuz tam bir alışveriş histeryasındaydı. Bu kadar 'orta' yan yana olunca, insana fenalık geliyor zaten... Torstein, yedinci kez gittiği Londra'da Tate ve National Müzeleri gezmek, yeni sergileri izlemek ve resim yapmak istiyordu. Benim en çok yapmak istediğimse, Evita müzikaline gitmek (1981'de Evita Avrupa ve Amerika'da çok ünlenmişti) ve VIII. Henry'nin karılarıyla tanışmak istiyordum. Heyecanlarıma, enerjime, cesaretime ve aklıma hayran olan Torstein, buna rağmen bir türlü espri mantığımı kavrayamıyordu. Oysa arkadaş olabilmenin en önemli ortak yanlarından biridir aynı şeylere gülebilmek ve aynı açıdan alaya alabilmek fotoğrafları.

— VIII. Henry'nin XVI. yüzyılda yaşadığını tarih dersinde öğretmediler mi size?

Hoppala!..

Böyle saçma cümleyi yalnız bırakır mıyım hiç?

— Hayır, biz üçüncü dünya ülkesi çocuklarıyız. Tarih derslerimiz ancak orta çağa kadar anlatılıyor Türkiye'de...

Haydi sana bir tartışma, bir gerilim, bir kırılma ve bolca alınma... Bu frekansı bozuk ilişki, bütün benzerleri gibi sürekli aynı yorucu tempoyu korudu. Sevgi ve saygı güzel kavramlar, ama 'anlaşmak' diye bir şey var ya, o olmadan öbürleri çok yetersiz, çaresiz kalıyorlar; üstelik her türlü ilişkide...

Madame Taussaud'nun Londra'daki mumya müzesinde VIII. Henry'nin ve altı karısının karşısına dikilip, keyifle sırıttığımda, Türkçe olarak ona:

— Sevgili Kral Henry, ne oldu sana böyle? Hangi kısır erkek cinayetle baba oldu ki...

Torstein o zaman sevinçle bana bakıp,

— Canım şunu, Madama Taussaud'a gidelim diye anlatamaz mıydın sanki?

— Woody Allen'in müzede sevişmek gibi bir fantezisi varmış, değil mi?

— Sen yine beni dinlemiyorsun ama...

Madame Taussaud 1761'de Fransa'da bir işçinin kızı olarak doğmuş. Annesi Dr. Curtius adlı tuhaf bir adamın evinde çalışıyormuş. Dr. Curtius mumya modeller yapabilmek uğruna mesleğini terketmiş, Fransız İhtilâli sırasında devrim liderlerini evinde konuk edip, Bastille ayaklanmasında aktif görev alan sıradışı bir adammış. Devrim kurbanlarının kafalarını mezarlıktan taze taze seçip, hemen modellerini hazırlayan Dr. Curties bir tıp adamı olduğu için cesetlerden fazla etkilenmiyordu herhalde... Doktorun yanında çalışmaya başlayan genç Marie (Mme. Taussaud) bu mezarlık ve ceset maceralarından ürkse de, güçlü bir kadındır ve ne istediğini bilmektedir. Aradan geçen yıllar, Napolyon'un yükseliş yılları, evlilik ve mumyalarını Fransızların artık 'demode' bulmaları sonunda İngiltere'ye taşınışı hikâyeleriyle dolu.

Günümüzde ulusal bir müzeye dönüşen Mme Taussaud'nun mumya evi, dünyanın birçok köşesinden milyon-

larca insanı çeken bir anıt niteliğine bürünmüş.

Madame Taussaud Müzesini gezmemiz tam ikibuçuk saat sürdü. Büyük salonda ünlü kral ve kraliçeleri, Prens Charles ve Diane'nın düğün törenlerine kadar izledik. Bizim VIII. Henry ve bir şekilde imha (!) ettiği altı karısının mumyaları da bu salondaydı. Aynı salonda Mao, Lenin, Papa John Paul II, Amerika Başkanları, De Gaulle ve Mustafa Kemal Atatürk neredeyse canlı gibi dikilmiş, duruyorlardı yan yana. Atatürk'ün saçları neredeyse albino renksizliğinde bir sarıyla çalışıldığı için pek kendisine benzediğini söyleyemeyeceğim. Arkadaşım Torstein bu fırsatı değerlendirip, Atatürk'ün mumyasına sarılarak poz poz resim çektirdi keyifle.

Picasso, Shakespeare, Dickens, Andersen bir yanda, Hitchcock, Agatha Christie, Liza Minelli, Telly Savalas öbür yanda, şarkı söyleyen Elvis ve Elton John karşıda, 'Play it Again Sam' diyerek piyanonun başında dikilmiş Bogart ve hatta pis pis sırıtarak hemen bir köşeyi kapmış Dallas'lı J.R., herkes orada.

Müzenin alt katı 'korku odaları'na ayrılmış. Elektrik sandalyesinde idam ilmeğinde, ölüm döşeğinde ünlüler ve ünsüzler bu katın konuklarını oluşturuyorlar. Bunlar arasında karısını ve beş kadını bıçakla doğrayıp, cesetleri mutfakta saklayan John Cristie adlı sapık, aniden yanıbaşınızda beliriyor, elinde bıçağı, usul usul onu biliyor, yeni bir cinayete hazırlanıyor. Tam bunun bir mumya olduğunu düşünüp, korktuğum anlaşılmasın diye kaçıp, derin bir soluk alırken, yüz yıl öncesi Londra'nın kirli, yoksul ve tabii sisli sokaklarında yürüdüğümü fark ediyorum. Gıcırdayan kapılardan birisi aralanıyor ve içeriden sızan ışık ister istemez beni içeriye çekiyor. Merak bu ya, kafamı şöyle bir uzatınca, odanın kesinlikle canlı insanlar gibi taze taze sırıtan mumyalarla dolu olduğunu irkilerek ayırımsıyorum. O sırada hiç beklenmedik başka bir şey oluyor,

ses efektleriyle iyiden iyiye canlanmış genç bir fahişe tam ense kökümde davetkâr sesini duyuyorum. Tüylerim diken diken elektrikli sandalyede infazı bekleyen bir başka caninin önünden geçiyor, Charles Dickens'ın romanları içinde bir yolculuk yaptığımı düşünüyorum gizli bir keyifle. Yoksa sevgili Giovanni Scognamillo'nun dediği gibi, «korku bir gereksinme» midir?

Müzeden çıktığımızda, gerçekle düşün, geçmişle bugünün karışmasının yarattığı tuhaf bir uyuşukluk içindeydik. Ama hava öyle soğuk, soğuk öyle nemli ve acımasızdı ki, hemen bir İngiliz Pub'ına girerek gerçek zaman ve mekâna ayak basmak zorunda kaldık. Kremalı İrlanda kahvelerimizi sıcak sıcak yudumlarken, içindeki viskinin yardımıyla soğuğu bir süre unuttuk. Dahası, ikimiz de olumlu davranıp, kalan Londra günlerimizi daha az tartışmalı, az gergin ve bol keyifli geçirmek istediğimizde anlaştık. İkimiz de aramızda uzun süreli bir barışın yeşeremeyeceğini çok iyi biliyorduk, beraberken akordsuz bir enstrüman gibi en güzel şarkıları rahatça berbat ediyorduk, ama yine de kısa bir 'ateş kes' yapmayı başarabilirdik belki de...

— Şu senin VIII. Henry, altı karısını da ya boşayarak, ya öldürterek halletmiş de, ben bir tek senle başa çıkamıyorum...

Bu sitemli şaka-kakasına karşın, Torstein hiçbir zaman pasif, bağımlı ve kişiliksiz, daha önemlisi kendi amaçları ve tutkuları olmayan kadınlardan hoşlanmadı hiçbir zaman.

Londra'da geçen son üç günümüz, kavgasız, tartışmasız, hattâ keyifli geçti. Çünkü, nihayet kafa kafaya verip, apayrı zevk ve ilgilerimize ayrı ayrı yönelip, daha sonra birbirimizin nazını çekmeye karar verdik. İnsan kendi istediklerini gerçekleştirebildiği sürece, karşısındakine toleranslı olur. Böylece her sabah Hyde Park'ta ay-

rılıp, akşamları Tate Müzesi coffee-shop'ta buluşuyorduk. O, gündüzlerini müzedeki resimleri incelemeye ve resim yapmaya ayırıyor, ben tek başıma kentler keşfetme (!) heyecanımı doyuruyordum. Noel süslemelerinin, şarkılarının soğuk, çok soğuk Londra'yı sıcacık kıldığı sokaklarda, nehir boylarında dolaşıyor, ısınmak ve yazmak (eşe dosta kartlar ve gezi günceleri) için küçük kafelere sığınıyordum. Yani ikimiz de istediğimiz biçimde Londra'yı yaşıyorduk. Evita müzikalini de güçlükle üçüncü balkonda bulabildiğimiz iki biletle birlikte izledik.

Son Londra akşamında, iki katlı kırmızı bir otobüsün üst katında oturup kenti boydan boya dolaştık. Kısa bir süre sonra benim Amerika'ya, onun Norveç'e gideceği gerçeğinin hüznünü, kahkahalarımız ardına gizleyerek eğlendik.

Her duygu, biraz da kendi karşıtını taşımaz mı içinde?

11.

'CEZAYİR'DE BİR TÜRK' UVERTÜRÜ

— Burada fotoğraf çekmeniz yasaktır Madame!

— Şeyyy. yalnızca bu güzel postane binasının dışını görüntülemek istemiştim...

— Yasak Madame! Verin fotoğraf makinanızı. Ne yazık ki, filmi almak zorundayım.

— Durun yapmayın. Lütfen yapmayın! Kamerada başka fotoğraflar da var, yakacaksınız hepsini.

— Emir böyle Madame.

— Verin kameramı!

— İngilizsiniz değil mi Madame?

— Hayır, ben Türküm.

— Türk mü? Siz Türk müsünüz Madame? Enchanté Madame! Çok sevindim, çok memnun oldum. Siz benim tanıdığım ilk Türk oluyorsunuz... Buyrun kameranızı, ama lütfen resmi binaların fotoğraflarını çekmeyin bir daha. İnanın çok sevindim Madame.

Uzun boylu, iri kemikli Cezayir askeri, fotoğraf makinamı saygıyla iade etmiş, ben gidene dek hazırol vaziyetinde selâma durmuştu. Avrupa'da ve Amerika'da yaşadığım olumsuz deneyimlerden sonra, Türk olduğumu anladığı halde burun kıvırmayıp, kin kusmayıp ve zorluk

çıkartmayan ilk yabancı görevliye rastlamanın sarhoşluğu içinde, o muhteşem dakikaların biraz daha uzamasını diliyordum.

Bir keresinde Pakistan'a Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü çalışmaları için giden bir meslektaşımdan, Pakistanlıların tam bir Türkkolik olduklarını duymuş, Avrupa'da, özellikle İskandinavya'da rastladığım Pakistanlılarda bu aşırı sevgiyi gözlemlemiş, ama bunun daha çok Müslümanlıkla ilgili olduğunu çabucak anlamıştım. Oysa Cezayirliler, Türkleri seviyorlardı öncelikle.

Cezayir Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkenti Cezayir'e ilk inişimde (bu iniş, Air Algerie'den olmuştu) Osmanlı ve Fransız karışımı kültür birikimine Afrika'lı renklerini ve coşkusunu ekleyen Cezayirlilerin bu güzel kentinden etkilenmediğimi söylesem yalan olur.

Her şeyden önce, bir üçüncü dünya ülkesine gitmek fikri, teknolojinin, sanatın ve çağdaşın ensesinde dolaşmak hastalığına tutulmuşluğumu, beri yandan da sanitasyon tutkumu çok iyi bildiğimden, biraz ürkütücü gelmişti bana. Sıcak sevmeyen, kuzey canlısı yüreğim, ılık bahar Ankara'sından, kimbilir ne sıcak ve kurak Kuzey Afrika Cezayir'ine gitmeye biraz çekingen bakıyordu. Antalya'yla aynı paralelde olan Cezayir kenti önce kıyı boyunca uzanan nefis yeşil sahil şeridiyle utandırdı beni. Nisan ve Mayıs aylarını boydan boya yıkayan serin yağmurlarıyla yeniden utandırdı ardından. Öyle ki, kendimi Türkiye'ye gelmeden önce bütün erkeklerin fesli, bütün kadınların çarşaflı ve sokaklarında haşhaş çekilen bir ülke olduğuna inanan cahil turistlere benzetip, dalga geçmeye başladım. Cezayir, uygardı, Cezayir ve Cezayirli dosttu!

Bir mimari proje için birlikte yola çıktığımız üç mimar arkadaşımla hafta sonlarında doğayı ve çevreyi tanıma gezilerimiz, her keresinde keyifli sürprizlerle dolu-

yordu. Albert Camus ve Le Courbusier etkisiyle Cezayir'e görmeden âşık olan mimar arkadaşım, beyaz dantelli evleriyle Marsilya'nın ikizini karşısında bulunca biraz düş kırıklığına uğradığını açıkça itiraf etmişti.

Bizler Cezayir kentinin on kilometre kadar dışında Sidi Ferrouch adlı banliyöde, aslında üst rütbeli askerler için kurulmuş şık bir kampta kalıyorduk. Prefabrik villaların her odası klimalı, Cezayir koşulları için lüks sayılabilecek dekorasyona sahipti.

İlk günlerde, aynı proje için Cezayir'e gelen birçoğu Türkiye'nin değerli ve saygın mimarlarından oluşan grup içinde birbirimize verdiğimiz neşeli partiler ve güzel yemekler kısa sürede beni sıkmıştı. Yeni bir ülkedeydim ve bu ülkenin insanlarını tanımak istiyordum. Yarım yamalak Fransızcama aldırmadan kent merkezine inmeye, esnafla sohbet etmeye çalışıyordum. İşte o sırada, kıvırcık siyah saçlı, uzun boylu, bir siyahın güçlü bedenini, bir beyaza taşımış izlenimi veren bir genç adamı yaşadığımız kampta sık sık görür olmuştum. Şık giyiniyor, hoş bir Paris aksanıyla 'Bonjour' diyerek selâmlıyordu insanları. Kimdi bu genç adam?

Hassan Khaled, askerliğini yapmakta olan genç bir doktordu.

Sonraları tenis kortunda da sık sık Dr. Hassan'a rastlar oldum. Tenise ilk kez Cezayirlilerin Fransızlardan kalma alışkanlıkla bol bol inşa ettikleri tenis kortlarında başlamış, en iyi marka tenis raketlerinin şaşırtıcı fiyatlarla ordu pazarlarında satılması nedeniyle güzel bir Dunlop raketim olmuştu.

Sosyalist bir devlet olan genç Cezayir'de kitap, ilaç ve temel sağlık + gıda maddelerini sübvansiye eden yönetim, diğer sosyalist ülkelerde de görülen bir aksaklığı gideremeyişti. 'Souk' adı verilen büyük dükkânların raflarının bir kısmı doluyken, bazıları bomboş olabiliyordu.

Pirinç bulabildiğinizde, şeker bulamıyor, un varken, süttozu (soğuk depo olmayışı nedeniyle süt içmek mümkün olmuyordu Cezayir'de) ortadan kayboluyordu. Kırkbir numara beyaz erkek ayakkabısından yüzlerce çift geldiği hafta, başka pek bir şey için şansınız olmayabiliyordu. İşte tenis raketleri de böyle bir partide gelmişti. Ama her koşulda bulunabilen ve aynı doğal lezzetinde başka hiçbir ülkede yemediğim nefis Cezayir tavuklarını da burada anmadan geçemeyeceğim.

Tenis öğrenme çabalarım, bana tenis öğreten mimar arkadaşımı umutsuz bir öfkeye ittiği günlerin birinde Dr. Hassan'a yeniden rastladım. Yine selâmlaştık, bu kez eski dostlar gibi.

Şeker Bayramı gelip çattığında, oruç nedeniyle artan trafik kazaları azalmış, çalışmaları askıya alan Cezayirliler çalışma tempolarını arttırmaya başlamışlardı. Şeker Bayramı nedeniyle Türk mimarların çalıştığı şirket, Cezayirli üst düzey yönetici ve askerler için bir bahçe-yemek partisi düzenledi. Hepimiz iki dirhem, bir çekirdek giyindik. Pembe yazlık giysilerim içinde, Çin fenerlerini bile kendi ellerimizle hazırladığımız masalardan birine kurulduğumda, hemen yan masada şık takım elbisesiyle çok daha yakışıklı olarak oturmuş Dr. Hassan'ı farkettim. Yanında çok zarif ve güzel, genç bir kadın vardı. Selâmlaştık. Alkolsüz olarak düzenlenen gece ilerlediğinde, çoktan Dr. Hassan'ın masasına yerleşmiştim. Masada esrarengiz bir gülüşü yüzüne nadide bir çiçek gibi yerleştirip oturan genç kadın, mesafeli tavrını biraz yumuşatıp, yeşil gözlerine dostça ışıklar takmıştı. Faiza, yirmiiki yaşında tıp öğrencisi bir Cezayirli'ydi ve Dr. Hassan'ın nişanlısıydı.

Bu uzun boylu, ince, zarif ve alımlı kadın, daha sonra yakın arkadaşım oldu. Cezayir ulusal voleybol takımında oynayan, feminist bir doktor adayı olan Faiza, birçok

aydın Cezayirli gibi İngilizce bilmiyor. Fransızca ve Arapça'yı ana dili olarak kullanıyordu.

Hem Faiza, hem de Hassan, Fransızcamı ilerletmek için kendime karşı açtığım acımasız savaşta en yakın destekleyicilerim olmuş, bazan Honda arabalarını yolun kenarına çekip, benim sözlükte aramakta direndiğim soyut bir kelimeyi sabırla beklemiş, bazan evin mutfak ve tuvalet duvarlarına asılı fiil listelerinde yaptığım yanlışları tek tek düzeltmişlerdir.

Cezayir yazının 40-48°C arasında seyrettiği Ağustos ayında, elimde su hortumu saatlerce ve günlerce bahçe sulamak, Akdeniz'e güneyinden kulaç atmak, tenis ve Fransızca çalışmak arasında YAZMAK ve ilk öykü kitabımı (Benim Adım Mayıs) bitirmek gibi bir kaygıyla yaşıyordum. Ne ilginçtir ki, her ülkede ve hemen her koşulda çalışan yazı makinam, hareketsizliğe alışkın olmayan kalemimle kâğıtlar üzerinde geçen keyifli boğuşma saatlerini yaşayamadığım tek ülke Cezayir oldu. Nedenini kısa süre sonra anladığım bu isteksizlik ve tembelliğin temelinde 'sıcak' yatıyordu.

Sıcağı sevmiyordum!

Bedenimde fizyolojik sorunlar oluşuyor, terleme, baş dönmesi ve halsizlikten kendimi alamıyordum. Tam anlamıyla zayıf düşmüştüm. Hattâ sık sık yaz gribine yakalanıyordum. Sonunda Faiza beni alıp üniversite hastanelerinden Beni Messous'a götürdü. Hastane o kadar çok Türkiye hastanelerine benziyordu ki, Faiza biraz utanarak az gelişmişlik, uzun yıllar sömürge oluşlarının getirdiği sorunlar diye koşulları yumuşatmaya çalıştığında, benim de Avrupa'lı ya da Amerika'lı olmadığımı anımsattım ona.

Hastanede Faiza'nın okul arkadaşı Dr. Saide'yi bulunca, bütün kuyrukların önüne geçtik ve çabucak muayene olduk. Sıra ilâçları almaya geldiğinde, şaşkınlıktan

gözlerim büyüdü. Yedi kutu ilâç (arasında antibiyotik de var) aldık ve üç ekmek parası ödedik. «Kitap, ilâç ve eğitimi devlet sübvanse eder» dedi Faiza gururla.

Daha sonraları da genç Cezayirlilerin bağımsız sosyalist Cezayir Devleti'yle nasıl gururlandıklarını gördüm. Şimdilerde sokaklara dökülen ve devlet başkanı Chadli'yi eleştirenler, 1985'te oldukça mutlu görünüyorlardı. Petrolleri vardı ve bu onlara büyük bir ekonomik güç sağlıyordu.

Faiza daha sonra beni hastanenin kantinine götürüp, orayı da görmemi sağladı. Kantinde hemen herkes Fanta içiyordu. Fakat Cezayir Fanta'sının şeker miktarı fazlaydı ve bana şerbet gibi geliyordu. Çay yerine içtikleri nane yaprağı çayını da öyle şekerli içiyordu ki Cezayirli insanlar, elbette 'Fanta'ları da ona göre ayarlanmıştı ülkede. Çok ender olarak ordu pazarına gelen Coca Cola, altın suyu gibi değerliydi ve anında kapışılıyordu. Kantinde bir sandöviç ve kaçınılmaz olarak Fanta'yla öğle yemeğimizi geçiştirirken, Faiza'nın doktor adayı diğer kız arkadaşlarıyla tanıştım. Bunlar modern, akıllı kız öğrencilerdi, ama hepsinde Faiza'ya bir hayranlık, hattâ gıpta tanıları vardı sanki. Çünkü Faiza hepsinden farklıydı, özeldi. Çoğunun annesi beyaz çarşaflı olan bu kızlar, son derece modern giyiniyorlardı ve bana Türkiye'nin 1960-1970'li yıllarındaki kentli genç kızlarını anımsatıyorlardı.

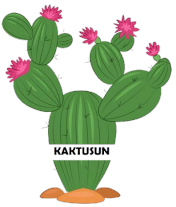
1985 Dünya Gençlik Yılı olarak Birleşmiş Milletler tarafından ilân edilmiş, pekçok kutlama ve seminerle gençlik öne çıkartılıyordu. Londra ve New York'da Live Aid konserleri de bu sıralarda veriliyordu. Aynı anda Birleşmiş Milletler'in Kadınların On Yılı ilân ettiği 'decade' bitmiş, Kenya'nın başkenti Nairobi'de onbinlerce kadın biraraya gelmişti.

Cezayir'de de özgürlük anıtı meydanında üç gece sürecek bir müzik festivali düzenlendi. Üç gece sabahlara

dek süren pop konserlerinde binlerce Cezayirli genç kız ve delikanlı dev ekranlarla ve amplifikatörlerle donatılmış meydanlarda dans edip, eğlendiler. Yanlışlıkla çarpıp, dokunduklarında birbirlerine 'pardon!' diyecek denli uygar bu gençliğin oluşturduğu o çok özel konserleri unutmama olanak yok. Kendime sormuştum, acaba kaç on yıl sonra böylesi uygar ve renkli bir sokak konseri Türkiye'de gerçekleşebilir? Siz biliyor musunuz?

Faiza ve Hassan şimdi evliler. Balayına Türkiye'ye gelmeyi çok istediler, ama onlara pahalı geldi otellerimiz.

Şimdi ikisi de aydın birer Cezayirli doktor olarak umutla bakıyorlar geleceğe: Bütün sorunlara rağmen...

12.

SAHRA ÇÖLÜ'NDE ÇAPKIN DEDE

Sahra Çölü'ne gitmek için en ideal zaman sonbahar ya da, kıştır. Ama ben gittiğimde Ağustos'un en sıcak haftasıydı!

Cezayir'den ayrılmama az bir zaman kalmıştı. Roma'dan Cezayir'deki Türk dostlarını ziyarete gelen genç bir İtalyan çift de Sahra'yı görmeyi istiyordu zaten. Eh, bu kadar bahane yeter de artardı bana. Air Algerie'nin önünde kuyruklar uzayıp, neredeyse bir başka Cezayir Hava Yolları Bürosu'nun önüne ulaşıyor, o berbat sıcakta insanlar saatlerce beklemek zorunda kalıyorlardı. Bu kuyrukların ve izdihamın sırrı, seyahat etmek isteyen yerli ve yabancıların çokluğu kadar, Cezayir'in convertable olmayan parası (Cezayir Dinarı) ve dışa çıkış bürokrasisinin ağırlığındaydı. Bürokrasi, yalnızca yurt dışına çıkışlarda değil, günlük yaşamın hemen her boyutunda yüksek ve kalın bir duvar gibi boy gösteriyordu. Cezayir'de Fransızca bilmeyen bir yabancının ilk öğreneceği sözler: 'A Demain!'di. Yarına anlamına gelen à demain, tam olarak, 'bugün git, yarın gel' demekti.

Cezayirlilerin bütün iyi niyet ve güleryüzlülüklerine karşın, Fransızlar'dan fazlaca bir iş disiplini miras edin-

mediklerini düşündürtüyor insana.

Bunları düşünürken boş durmayıp, Air Algerie biletlerimizi edindik ve Bumedyen Havaalanı'nda uçağımızı beklemeye koyulduk.

Sevgi Soysal ve Duygu Aykal'ın yeğeni olan Aylin ve iki İtalyan; Bina + Bruno'yla uçağa bindiğimizde, Sahra vahası (oasis)nın ünlü beş eski kentinin merkezi Ghardaia'yı çok merak ediyordum. Sıcaklık, gölgede 50°C'yi buluyordu.

Uçakta fazla yolcu yoktu. Bunlar arasında tek İngilizce konuşan ve bunu göstermeye de bayılan Kasım adında bir Cezayirli'ydi. Kasım'ın biraz bol gelen yardımseverliğiyle, yolumuzu bulup, Rostemides Oteline yerleştik. Odalar klimalıydı ama, durumumuz hiç de parlak görünmüyordu. Öylesi bir sıcağın ortasına, kendi isteğimizle, üste para ödeyerek düşmüştük ki, hiçbirimizde şikâyete mecal kalmamıştı. Sıcak sevmeyen ben ve sıcak seven İtalyanlar hep birlikte kavrulmak üzere olduğumuzu birbirimize utanarak itiraf ettik. Ghardaia'lı Kasım bizim halimize katılarak gülerek, bu sıcakta çölde ancak yerlilerle, çaylak turistlerin bulunduğunu anlatıyordu. Hah, hiç de komik gelmiyordu o sırada bu söyledikleri bize... Bu arada yanılıp da, serinlemek alışkanlığıyla camı açtığımızda, sanki fırın kapağı açmışcasına sıcak bir karabasan üstümüze çullanıyordu. Ama çöle gelmiştik ve bu insan hayatında pek sık rastlanan bir şey değildi. O halde bunun keyfi çıkartılmalıydı!

Duş yapıp, biraz rahatladıktan sonra, Kasım'ın Renault'usuna binip, ballandırarak anlattığı çiftliğine doğru yola çıktık. Doğrusu ya, çöl ortasında küçücük bir köyde, içinde meyve ağaçları, yeşil bir çiftlik olacağına hiçbirimiz inanmıyor, ama merakımızdan takılıp peşine gidiyorduk.

Son gülen iyi güler!

Son gülen Kasım oldu. Çünkü gerçekten de yemyeşil bir çiftlik evine götürmüştü bizi. Nar, mandalina, portakal, muz, hurma ağaçlarının çevrelediği serin bir büyük bahçenin mucizevi serinliği içinde, derme çatma da olsa bir havuz, eski bir jeneratöre bağlı bir su pompası, büyükçe bir çardak ve bir bağ evi vardı. En önemlisi çölün ortasında, birçoklarının heyecanla fotoğraflayıp, şık coğrafya dergilerinde anlattıkları gibi su vardı ve vaha (oasis) oradaydı. Ancak ağaçlardan koparttığımız meyveleri yedikten sonra bu gördüklerimizin serap olmadığına inandık. Hiç nefes almadan konuştuğu için aramızda 'rabbit' adını taktığımız Kasım (tavşan anlamına gelen rabbit, argoda: yüksekten atan, palavracı olarak da kullanılıyor) çiftlik evinde yaşayan çapkın dedesiyle tanıştırdı bizleri. Dede Muhammed, tıpkı Çılgın Bediş'in tatlı zampara dedesi gibi genç hanımlardan pek çok heyecanlanan, hayat dolu bir ihtiyar delikanlıydı. Yarı Arapça, yarı İngilizce ve bol Fransızca iltifatlar yağdırırken, ikram ettiği meyveleri ayıp olmasın diye yemekten içimiz bayılmıştı.

— Vous etrê beatiful Mademoiselle, yallah!

Çapkın dede'nin bilmem kaçıncı karısı, gençten bir kadın acele kuskus pişirmek üzere görevlendirildi. Kuskusu, küçük küre makarna diye bilirdik, halbuki kuskus Cezayir'in ulusal yemeği. Bu kuskus başka kuskus. Şık işlemeli özel kaplarda, buharda şişirilen irmikten yapılan kuskus, şekersiz irmik helvasını andırıyor. Ortasına etli sebze konularak servis yapılan kuskus âdeta bir tören yemeği duygusu yaratıyor. Kuskusu çok sevmememe karşın, zahmetli hazırlanışı ve özel oluşu nedeniyle kaşık kaşık yerken, etlerin biraz sert ve ekşi olduğunu hissettim. Keçi eti mi? diye düşünürken, ayıp olmasın diye olabildiğince az et yiyerek, idare etmeye çalışıyordum. Rabbit Kasım'ın gözlerinde parlayan kurnaz pırıltılardan biraz

sonra bir şeyler açıklayacağının sinyallerini almıştım ama, bunun çapkın dedenin keyifle anlattığı 'işte size deve eti de yedirdik' cümlesi olacağını hiç beklememiştim. Norveç'te balina köftesi, Finlandiya'da Ren geyiği pastırması ve Sahra'da deve eti... Bakalım daha ne etler yiyeceğim bu gidişle?.. Ertesi sabah, vadide beş eski kentten El Atöf'e doğru yola çıktığımızda dördümüz de, önceki geceyi sıcaktan uyuyamamış şiş gözlerle bakıyorduk birbirimize. Bina, şık ve seksi giysileriyle çölde dolaşamayacağına nihayet ikna olmuş, Bruno yabancı kültürlere gerçekten ilgi duyan insanların heyecanıyla içi içine sığmaz izliyordu çevresini. Aylin, büyük bir olasılıkla, teyzesi Sevgi Soysal'dan miras aldığı keskin kara mizah anlayışıyla çöl günlerini renklendiriyordu.

El Atöf'e rehbersiz girmek yasaktı, bir rehber kiraladık. Bu, ezberlediği bilgileri isteksizce sayan yaşlıca bir Berberi'ydi. Köyün sokaklarında uzun entarili erkek çocukları oynuyor, ya da şık motosikletleriyle uğraşıyorlardı. Kimsenin biz yaz turistleriyle ilgilendiği yoktu. Bir ara rehberimiz, ayağımdaki sandaletlere bakıp güldü.

— Çölde bu kadar açılmak tehlikelidir. Akrep, yılan bol olur!

O ana kadar, her on dakikada SUUU! diye inleyişlerimize, bir de akrep, yılan endişesi eklendi.

El Atöf'deki Sidi İbrahim Camii'nin mimar Le Corbusier'in ünlü Ronchamp Chapel'ine ilham kaynağı olduğu da burada öğreniyoruz. Ayrılmak üzereyken, ilgisiz, suratsız ve bıkkın rehberimizin Aylin'le benim Türk olduğumuzu anlamasıyla, neşeli, esprili bir adama dönüşmesini şaşkınlıkla izledik. Ayrılırken cebinden bir avuç 'dıglat nur' ikram etti ikimize. Nurlu hurma anlamına gelen 'dıglat nur', dostluk mesajı taşıyordu El Atöf'te.

Otelimize döndüğümüzde Aylin'le paylaştığımız odanın banyosunda iri bir örümceği, Aylin'e belli etmeden imha etme operasyonundan (!) sonra Rabbit Kasım'ı çekiştirmeye koyulduk.

Kasım Mozabit'ti ve bütün Mozabitler gibi bunu sık sık gururla açıklıyordu. Mozabitler, Cezayir'i oluşturan etnik gruplardan biriydi ve ticarete yakınlıklarıyla tanınıyorlardı. Cezayir'de Mozabit dükkânı olmayan kent yoktu. Bu dükkânlar iğneden ipliğe, tuzdan mangal kömürüne kadar yok yok dükkânlardı. Eskiden develerle, şimdi kamyonlarla ticaret yapan Mozabitlerin kendi dilleri vardı, bahçevanlıkları da iyiydi. Ülkenin bir başka etnik grubu olan Berberilerse, Mozabitleri 'uyanık' ve 'kapalı kutu' olarak niteliyorlardı.

Hazır Kasım'ı çekiştirirken, onların vaha çiftliğine konuk olduğumuz sırada kulağıma takılan ilginç bir konuşmayı Aylin'e anlatmadan edemedim. Anlattıklarım ikimizi de güldürüyor, ama düşündürüyor da...

Çapkın Dede — Bu iki kızın Türk olduğuna inanıyor musun sen?

Kasım — Öyle dediler valla!

Çapkın Dede — Türkler Müslüman değil mi?

Kasım — Evet?

Çapkın Dede — Ama saçları, kolları, ayakları açık bunların? Tek başlarına nasıl gelmişler buralara kadar?

Kasım — Hıristiyan Türk var mı acaba?

Çapkın Dede — Boşver yahu, ikisi de fıstık gibi bunların hah hah ha!..

Oysa Cezayir'in büyük kentlerinde mini etek giyen kızlar, üniversite öğrencisi akıllı kadınlar vardı.

Çöldeki diğer üç gün öbür vaha köyleri gezerek, bol bol sıvı tüketerek, Coca Cola ve Time'ın çöle bile uzan-

dığını görerek ve bir mucize yaşayarak geçirdik. Ağustos ortasında Sahra Çölü Ghardaia kentine incecik ve kısacık bir yağmur çiseledığine tanık olduk.

Geri dönerken, Air Algerie yer hostesi Kasım bizi uçağımıza yolcu ediyor ve bütün içtenliğiyle sesleniyordu:

— Madame, yolunuz buraya tekrar düşerse mutlaka beklerim. Unutmayın, çölde herkes Tanrı misafiridir!

13.

TANGOLARI HÜZÜNLÜDÜR KUZEYİN

National Geographic dergisi beni daima ilgilendirmiştir. Sıradan bir yaşamın içinde, günlük detayların arasına sıkışarak yaşayan insanların hayal güçlerini zorlayacak dünya ve uzay maceralarını, canlı ve cansız doğayla birlikte, farklı kültürlerin renklerini evlerin içine taşıyan nefis bir dergi. Her yaştan gençlerin en azından gözüne değmesi gereken bir aylık kültür yelpazesi.

Güzel ve ılık bir sonbahar Brüksel öğle sonrası, evinde yemek yediğimiz Belçika'lı mimar Lilianne'in kitaplığını karıştırırken eski bir National Geographic sayısına rastladım. Gelişigüzel bir sayfayı açtığımda, kalpaklı iri bir adamın, bir kar çölünde yürüdüğü karanlık, soğuk ve yalnız dev bir fotoğrafla burun buruna geldim. Bu, Finlandiya'yı, özellikle Helsinki'yi anlatan bir yazının giriş fotoğrafıydı. Cebimdeki son 20 dolarla dört gün sonra, Finlandiya'ya gidecektim ve henüz bir iş bulamamıştım. Avrupa'lı dostlarım içinde en sıcakkanlı, en sevecen ve paylaşımcı olanları hep Finliler arasından çıkmış, bunun bir tesadüf olup olmadığını orada yaşamadan karar vermek istememiştim. Böyle bir ruh halinde, bu ıssız, tenha ve ırak Helsinki fotoğrafı beni nasıl ürkütmüştür, hiç unutamam.

Dört gün sonra ayrılacağım ve sonra bir daha hiç görmeyeceğim. Cezayir grubundan bir mimar arkadaşım, tekrar sıcak Akdeniz'e dönecek olmasının güveniyle, National Geographic dergisine bakıp: «Tanrım, ne korkunç bir yer, tanıdıklarım içinde senden başka hiç kimse oraya gitmek istemez» demişti. Korkumu belli etmemek için, «Benden başka kim yazı Sahra'da, kışı kuzey kutbunda geçirir» diye geçiştirmiştim.

Finnair'in özenli servisiyle öne çıkan rahat bir yolculuktan sonra Tampere Havaalanına indiğimde, eski bir Finli arkadaşım Reijo beni karşıladı. Yüzüne çok yakışan mavi parlak gözleri ve minik burnunun altına yerleştirmeyi hiç ihmal etmediği utangaç gülümsemesiyle beni kucakladı.

Havaalanından Pirjo ve Pirkko'nun evine giderken, Finlandiya'nın ikinci büyük kenti ve edüstri merkezi olan Tampere'yi, arabanın camından içeriye sığdığı kadarıyla algılamaya çalışıyor, bir yandan da Reijo'yu dinliyordum.

Tampere'nin serin ve gri sonbahar akşamına radyodan yayılan tangolar eşlik ediyordu. Reijo, daha sonra pekçok Finli'den duyacağım cümleyi işte o ilk Tampere akşamında söyledi: «Finlandiya'da tangolar hüzünlüdür!»

Gerçekten de Akdeniz'in neşe dolu, rengârenk tınılar saçan tangoları, kuzeyde kederliydi. Sonradan Finlandiya'nın yalnızca tangolarının değil, hafta sonlarının ve uzun kışlarının da hüzünlü olduğunu öğrendim. Ama kuzeyin bu, ne komşuları gibi Viking olan, ne de öbür komşuları Rusların bütün çabalarına karşın Slavlaşmayan sıcakkanlı insanları, akrabaları Estonyalılar ve Macarlar gibi her fırsatı değerlendirip, eğlenmeyi, doğadan ve saunadan zevk almayı bir sanat şekline dönüştürmüşlerdi.

Pirjo ve Pirkko, beni ortak kiraladıkları diarenin ait olduğu blok apartmanların avlusunda sevgiyle karşıladı-

lar. Üç yıldan fazladır görüşmemiş iyi arkadaşların keyfiyle kucaklaştık.

Pirjo'nun gözleri altına çöken siyah halkalarda, geçen üç yılın mektup ve kartlarına sığmayan, anlatılmamış pek çok sıkıntının izlerini yakaladım. Sosyal hizmet uzmanı, sarışın, maviş, tipik bir Finli olan Pirjo, uyumsuz ve kimsesiz çocukların bakıldığı özel bir enstitüde çalışıyordu. Oslo'da yaz tatili sırasında birlikte garsonluk yaptığımız otelde tanışıp, sıkı fıkı olduğumuz o günlerde, laf arasında geçen bir cümlesi uzun süre aklıma takılı kalmış, beni hayli düşündürmüştü. Psikolojiyi çok ilginç ve keyifli bir bilim dalı olarak yördüğümü söylediğimde, Pirjo adeta azarlar bir ses tonuyla; «Evet öyledir» demişti. «Psikolojiyi pekçok insan ilginç bulur, ama bunlar çoğunlukla psikoloji dışında meslekler edinmiş, sağlıklı yetişmiş insanlardır. Oysa, pratik olarak psikolojiyi iş edinenlerin çoğu sorunlu yetişmiş insanlardır.»

Bu söylediği, elbette kendi yorumu ve genellemesiydi, ama, yine de takılmıştı kafama.

İş bulmak, iş ve oturma izni alabilmek için geçen ilk üç aylık Finlandiya günlerimde, Pirjo'nun sırrını çözmek için şansım oldu. Bu bir şans mıydı acaba? Çünkü bu sırrın fiyatı, dostluğumuz olacaktı! Pirjo, Jean Sibellius, Eino Lena. Alvar Alto, General Mannerheim gibi Finlilerin gözbebeği ünlüleri bana tanıtmaya, Fin kültürünü daha iyi tanımam için içtenlikle didinirken, birlikte geçirdiğimiz dost akşam üstlerinin sıcaklığı, arkadaşlığımızın sınırlarını karşılıklı genişletmemize yol açmıştı. Bu sınırlar, taa çocukluğumuza dek uzandı sonunda.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Finlandiya önce Almanlarca işgal edilmiş, sonra Sovyetlerin yardımıyla, Alman Nazilerden kurtulma savaşındadır. Fakat Sovyet yanlısı kızıl Finlilerle, milliyetçi Finliler arasında kıyasıya bir gerilim oluşur ve kanlı bir iç savaş patlar. Bu kez de ülke-

deki Rusları atmak için Alman Naziler'den yardım isteyen milliyetçi Finliler, Finlandiya'yı çalkalar. Ve kan gölüne dönüşen göller diyarı, yıllarca kaynar. Bu kargaşa günlerinde yokluk, korku, kuşku ve kederin kol gezdiği Finlandiya'da, Pirjo'nun yakışıklı babası, kendinden onbeş yaş büyük, alımlı bir kadınla evlenir. Yoksulluk yıllarının sancısına, bir de erkeğin ailesinin, gelinlerini reddetme burukluğu eklenir.

Savaşlar sonunda, yorgun Finlandiya, bağımsız bir devlet olurken, 1940'ların sonunda Pirjo doğar. Annesi kırkbir, babası yirmialtı yaşındadır ve işsizdir. Küçük bir çocukken, çorba içmek bile lükstür Pirjo için. Bir akşamüstü elinde uzun bir urganla tuvalete giren babasını gören küçük Pirjo, onun gözlerindeki veda pırıltısını asla unutamaz. İntihar eden genç babasının bütün vicdan yükünü yaşantısının sonuna dek taşımaya o sırada bilinçaltı bir kararla tutsak olur. Çünkü içinde babasını kurtaramadığı saplantısı oluşmuştur.

Pirjo'nun hikâyesi onu göz yaşları içinde, beni tir tir titrer bir halde bırakıp gittiğinde, yerdeki güzel İran halısının üstünde sararmış siyah-beyaz fotoğraflar serili duruyordu.

Oniki yıllık erkek arkadaşı Keijo'nun hiçbir zaman Pirjo'nun sevgilisi olamayışı, daima bir baba figürü oluşturması da bu hikâyeyle açıklanabilirdi.

Finlandiya'nın 'Rusko' dedikleri şahane sonbaharını olağanüstü kırmızı, turuncu, sarı renklerle şölene dönen doğada, 60 binden fazla gölle neşelenmiş ülkenin göl kenarlarından birinde, saunalı bir ahşap evde haftasonu geçirirken bolca bu konuyu konuştuk Pirjo'yla. Artık geçmişin zincirlerinden kurtulup, kendi gerçek hayatını yaşaması gerektiğinde diretiyordum ben. O, susuyor, çaresiz ve boş gözlerle uzakları seyrediyordu.

Aylardan sonra, hiç yeri yokken, hiç olmaz bir ne-

denle Pirjo'yla tartışmaya başladığımızda, onun içinde birikenleri henüz bilmiyordum.

Tartışma büyüyüp, birbirimizi fena halde kırdığımızda, nedenini sonradan anlayacağım bir elektrik, aramızda bir daha asla eskisi denli sıcak kurulamayacak bütün köprüleri yıktı.

Pirjo bütün geçmişinden kurtulmaya başlamıştı, beni de kazıyıp, attı. Sonraki bir yılı, kendime kiraladığım bir odada, sonradan edindiğim harika dostlar arasında geçirdim. Teknik üniversitede araştırmacı ve 'lecturer' (ders anlatan akademisyen) olarak çalışıyordum. İş ve arkadaş çevremiz çok farklılaşmıştı, ama yine de ondan haber alıyordum. Pirjo, asla ayrılamayacağını sandığı Keijo'dan ayrıldı, işini değiştirip, bir hastanede çalışmaya başladı.

Onu bir daha görmedim, belki de hiç görmeyeceğim. Ama bunun pek önemi yok. Onun şimdi çok sağlıklı olduğunu düşünüyorum ve o Finlandiya'nın bir parçasıdır.

Bir dostluğa malolsa da, yabana atılır bir deneyim değildi. Acaba Pirjo artık canlı Akdeniz tangoları dinliyor mu diye merak ederim.

14.

ANNA KARANİNA LENİNGRAD SOKAKLARI'NDA KAYBOLDU

Finliler içki içmeye bayılıyorlar. Tıpkı komşu İskandinavlar gibi içkiyi, sarhoş olmanın tek tılsımlı yolu olarak görüyorlar. Sarhoş olmak da, hedefteki ikramiye!

Finlandiya'da içki pahalı ve monopollerde (tekel) satılıyor ancak. İçki düşkünü Finliler, bunun kestirme yolunu bulmuşlar. Hafta sonları ya İsveç'e giden dev bir gemiye binip, yolda taxfree (vergisiz) içkiyle sarhoş oluyorlar, ya da Leningrad'a gidip, eski giysilerini satarak, neredeyse bedavaya gelen nefis Rus içkilerinde yüzüyorlar. Leningrad'a gitmek için bir turizm acentesine gittiğimizde Riita ve benim farklı amaçlarımız vardı. Riita hem orayı görmek, hem de ilginç bir şeyler satın almak, ben de St. Petersburg'la karşılaşmak istiyordum. Oysa otobüsümüzdeki diğer otuz kişinin pekçoğu içmek için bilmem kaçıncı kez Leningrad'a gidiyordu.

Sekiz saat süren otobüs yolculuğundan sonra Sovyetler sınırına girdiğimizde, otobüsteki Finlilerin derin iç çekmeleriyle, eskiden Finlandiya köyleri olan küçük yerleşim birimlerinden geçtik.

Bakımsız ve kirli köylerdi bunlar.

Ama bu köyleri görmeden önce sınırda geçirdiğimiz iki saatlik aranma ve kimlik kontrol törenini anlatmak bile istemiyorum. Gözetleme kulelerinden üzerimize nişan almak üzere bekler gibi dikilen askerlerin ortasında otobüsümüz didik didik arandı. Otobüsteki tek Türk bendim. Çok uzun sorularla, vizem olduğu halde, neden Sovyetler'e girmek istediğim araştırıldı. Turistik amaçla!

— Amacım dünyayı gezmek, farklı ülkeleri ve kültürleri tanımak.

— Yanınızda kitap var mı?

Hoppalaaa!.. Var tabii. O uzun yolda kitap okumadan boş boş camı mı seyredeceğim yani?

İyi ki, yanımda Jean Paul Sartre yoktu da. Nadine Gordimer vardı. Yoksa Sartre tutuklanacaktı!

Soğuk bir Nisan günü Leningrad'a girdiğimizde, otele giden yol boyunca bir Rus rehberin aktardığı bilgileri dinledik. Ben sık sık Dostoyevski'nin eviyle ilgili sorular sorduğum için, önceleri bana biraz bozulan rehber hanım (Çar'a karşı çıkmış ama, sonradan yine Çar tarafına geçmiş bu hain yazar), daha sonra benim heyecanım karşısında resmi maskesinden sıyrılıp, gereken bilgiyi verdi, hem de homurdanmadan. Sonraki üç gün, kendi grup programımızın ancak ünlü Hermitaj gezisine katılabildim. Ben ayrılıp, St. Petersburg sokaklarında çokca üşüyerek, kaybolarak dolaştım ve Dostoyevski'nin son yaşadığı evi ziyaret ettim. Nevski Caddesi üzerindeki çayevlerinde üzümlü kekle çay içerken, Puşkin'in sık sık aynı yerde çayını yudumladığını düşündüm. Broşürlerde, beyaz gecelerin altın alacakaranlığında efsaneleşen bir kent olarak anlatılan Leningrad, bir büyük bataklık üzerine binlerce insanın kanı, teri ve gözyaşıyla kurulmuş bir Deli Pedro mucizesi.

Öyle bir mucize kent ki, Lermontov, Puşkin, Dostoyevski, Gogol, Çaykovski, Repin ve Glinka gibi birçok olağanüstü insanı yetiştirmiş.

Beni böylesi büyüleyenin kentin kendisi değil de, zengin kültürel geçmişi oluşunu pek anlamayan yolculuk arkadaşım Riita, biraz 'tuhaf' olduğumu düşündüğünü açıklarken, o gün yaptığı alışverişte neler aldığını gösteriyordu bana.

Sokaklarda, özellikle giysilerimizden yabancı olduğumuzu anlayıp, yanımıza yaklaşan gençler, ille de ceket, blue jean pantalonlarımızı satın almak istiyorlardı. Hattâ ne verirsek satın almak istiyorlardı. Benim satacak bir şeyim yoktu, ama çok sık yaşadığım bu sahneler can sıkıcı ve düşündürücü geliyordu yine de.

Soluğu tekrar Dostoyevski'nin evinde aldığımda, evin tiyatroya dönüştürülmüş alt katına iş çıkışı, uğrayıp oyun izlemek isteyen kalabalık bir kitleyle karşılaştım.

Leningrad güzel ve etkileyici bir kentti. St. Petersburg'un müthiş birikimi üzerine kurulmuştu çünkü. Ama benim orada gördüklerim ve yaşadıklarım daha çok, eski kentin uzantılarıydı. Doğrusu, beni bunlar daha çok ilgilendiriyordu.

Dönüş için otobüse bindiğimizde; «Anna Karanina'ya yollarda rastlayan oldu mu?» diye sordum. Herkes güldü. Çünkü herkes görmek istediğini görür.

Finlandiya'ya döndükten bir hafta sonra, Kiev'deki Çernobil'de nükleer santral kazası oldu. Bunun Anna Karanina'yla ne ilgisi olabilir ki?

MEKTUPLAR

BELONGS TO KAOUS TEAM

BELONGS TO
KAOS TEAM

I.

FİNLANDİYA
HYVAA YSTAVA*

Helsinki, 2 Nisan Pazar

Sevgili Rakas Buket, sonunda dünya üzerindeki yerimi ve konumumu buldum, desem de sen inanma bana! Kuzey kutbuna yakın bir büyük kentteyim ve âşığım! Ne kadar sürer bilmiyorum ama, şu anda mutluyum... Gülüyorsun değil mi? Ah ma vida, sevgili kadın, adam olmayacağım ben besbelli! Dinle bak, baharın sesini duyuyorum, hem içimdeki, hem de dışımdaki baharın. Kış uykusuyla uyuşan Helsinki kenti içinde canlılarla birlikte uyanıyor, hissediyorum. Buzlarla kaplı 188.000 Fin gölü çıtırdıyor. (Seni görür gibi oluyorum, hani geçen kış göl buzunu delip, balık tutmaya çalışırken, alttaki buz kütlelerinin hareketinden nasıl da korkmuştun?.. Sen Akdenizli bir Eskimo'sun! Oysa buzlar arasında büyüyen bizler, buzların dilini çocukken sökeriz. Yüreklerimizin de buz bağladığını düşünmem hep bu yüzden zaten...) Ne diyordum, ah evet, yalnızca Helsinki mi uzun kuzey kışından uyanan sanki? Hayır. Dün sabah saunada baktım, bedenim de canlanıyor. Göğüslerim dolmuş, gerilmiş (menstürasyonum da değil üstelik) sonra belimin kavisinde, kalçalarımda,

ayak bileklerimde bir dirilik, bir tazelik... Kışın üzerime çöken otuz beş yaş kasveti ve kararsızlığı kalktı gitti, cildim renklenmeye başladı. Doğanın kendisi en mükemmel estetik cerrah, diye düşündüm. Neşter yerine, elinde bitkiler, su, güneş ve aşkla dolaşıyor. Kendimi tam bir dişi gibi hissettim (ne demekse?) 'Kızım Helena' dedim kendi kendime, sağlıklısın, akıllısın ve bağımsızsın! Ne keyif!

Kadın olarak bedenimizi tanımayı ve sevmeyi ne güç öğreniyoruz değil mi? Tabii sen şimdi, bizim, sizin kadınlardan daha şanslı olduğumuzu, haftada en az bir kere çoluk-çocuk çırılçıplak saunaya gidiyor oluşumuzun, çocuklar üzerindeki sağlıklı ve eğitsel yanından söz edeceksin... Boşver bunları da, sen şimdi anlatacağımı dinle: Hani birlikte sık sık gittiğimiz bir artistler barı vardı ya, Esplanadi'deki Kosmos Bar, işte üç hafta önce orada arkadaşlarla içiyorduk. Bilirsin sanatçıların takıldığı, değişik bir yerdir orası. Baktım yan masada; kumral, kıvırcık saçlı bir adam oturmuş, şarap içiyor. Yanlış duymadın, şarap içiyor! Bilirsin, Finlilerin şarap kültürü yoktur. Koy önümüze bira kasasını, ya da votkayı, sarhoş olmak için hiçbir engel tanımayız artık! Yavaş yavaş içerek, keyif alabilmek bir kültür işidir. Baktım, adam sahiden şarap içiyor. Ben ucuz Marquisat Blanc'ımı yudumlarken, bitişikteki 1983 Maursault şarabına gömülmüş (ne haksızlık!). Tabii gevşeyip, sırıtıverdim anında. Biz kadınlar, bazen ne kadar ilgisiz görünen bir detayın incecik bir damarıyla uyarılırız, değil mi?

Acaba bu söylediğimi anlayabilecek bir erkek çocuk yetiştirebilecek miyiz bir gün, ehm? Derken yan masadaki adam, şişesini alıp, bizim masamıza geldi. 'Cote de Beaune Madama!' dedi. O da benim şarap içiyor olmamdan etkilenmiş güya... Başka bir şeylerden etkilenmesi de hoş olabilirdi ayrıca... Her neyse, Robert tanınmış bir çellistmiş Paris'te. Hetta Müzik Festivali için gelmiş Finlandi-

ya'ya. Kosmos'tan çıkıp, Atelje, Elite ve Bulevardia'ya uğradık, yine şarap içtik. Sonraki sekiz günü de cennette bize ayrılan locada geçirdik. Ah aşk, ne güzel ve ne soylusun! Tüm insan soyunun rüyası cenneti getiriveriyorsun ayağına âşıkların!..

Metroda sarhoş bir Finli azarladı beni: «Bizim neyimiz eksik de hep yabancı erkeklere koşuyorsunuz be!» Baktım, önümüzde, siyah Afrikalı sevgilisine sarılmış fıstık bir sarışın Finli kız oturuyordu. Yoksa Finli erkek, Finli kadının gerisinde mi kaldı? Bu yaz Robert'le dopdolu geçecek besbelli. Helsinki Festivali'ne gelirsen hem tanışırsınız, hem de Brezilyalı, Afrikalı dans gruplarını izlersin. Pori Caz Festivali'ni de unutma ha! Belki The Avanti?

İstanbul çoktan baharı kucaklamış, yazı bekliyor olmalı. Mutlu musun?

Birbirine bu soruyu soracak ne kadar az insan kaldı...

Kendine iyi bak, sevgili Akdenizli Kadın.

Terve.

Helena Saavinen

(*) Okunuşu: Hüve Üstava. Anlamı: Merhaba arkadaş.

II.

NEW YORK
HI YOU THERE!*

New York, 2 Mayıs Salı

Dear Buket, mektubunu alınca, açmadan avucumda tuttum bir süre. Elimde içi sen dolu bir zarf olduğu için heyecanlandım.

Duygularımı istediğim zaman ve istediğim kişiye açabilmeyi artık pek güzel becerdiğimin pek canlı bir kanıtı işte bu. Seni öyle çok özlemişim ki, yazdıklarını iki kez okudum. Keyfin, günümü rengârenk boyadı. Arayı soğutmadan. hemen oturdum, yanıtlıyorum. Önce iş haberleri, sonra aşk. Afrika'daki işimden döndüğümden beri bu danışmanlık şirketinin Wall Street'deki dev binasında çalışmak, Afrika'nın o özgürlük tadındaki rüzgârları ve doğal güzelliğinden sonra, bana bir hapishaneye kapatılmışlık duygusu veriyor. Sen de buradaydın o sırada, anımsarsın, Başkan Reagan'ın dış yardım bütçesinde yaptığı kesinti, benim gibi birçok Amerikalının Üçüncü Dünya ülkelerindeki işlerini yitirmesine yol açmıştı. Her neyse, haftada 40 + bazı ek çalışma saatimi şirkete sattıktan sonra, çoğunlukla metroyu kullanarak eve dönüyorum.

Oysa araba, hele hızlı araba kullanmayı ne çok sev-

diğimi bilirsin, ama acele saatler dediğimiz, iş giriş-çıkış saatleri trafiğinde araba kullanmak hiç akıl işi değil. O yüzden, hız merakımı küçük Mazda'mla hafta sonlarında gideriyorum. Ah, arabamı değiştirip, bir küçük Japon arabası almamı hiç yadırgama, çünkü Amerikan otomotiv endüstrisini Japonlar pratik ve ekonomik arabalarıyla tamamen işgal ettiler. Nerde kalmıştım? Oh yes, eve varınca, eğer Harry geç gelecekse uzun ve ılık bir küvet sefası, erken gelecekse, kısa ve soğuk duş keyfinden sonra, ya evde salata, sandviç gibi bir şeyler atıştırıyor, kitap okuyor, TV izliyoruz, ya da, çıkıp Manhattan'a gidiyoruz. Orada çoğunlukla park ettiğimiz yer, Chinatown! Gülersin tabii, Harry'e rastlamadan önce, böylesi bir Çin kültürü ve yemeği tutkum yoktu. Severdim o egzotik Uzakdoğu lezzetini ama, ancak ayda bir geçerdi boğazımdan yemekleri. Derken Chase Manhattan'ın Çin bölümü yöneticisine âşık oldum vee...

Bak geçen gün ne oldu, Chinatown açık pazarında suyılanı satan bir Çinli-Amerikalıya yaklaşan Harry, onunla su gibi Çince konuşunca, zavallı adam küçük dilini yutacaktı. Biliyorsun, Harry sapsarı, mavi gözlü, Polonya asıllı bir Amerikalı. Eh, Yale Üniversitesi'nin Çin bölümünü bitirmek kolay mı? Görüyorsun ya, nasıl da âşığım Harry'e hâlâ! Neredeyse iki yıldır beraberiz, whaww! Biz kadınlar böyleyiz işte, adamın birine tutulunca, onu ille de yükseklerde bir yere koyar, sonra da karşısına geçip, 'aman da ne gurur duyulacak birini seviyorum' diye kurumlanırız. Adamcağızda yükseklik korkusu oluşunca da, onun yerine kendimiz düşeriz burnumuzun üstüne!! Yalan mı? Harry'de henüz yükseklik korkusu oluşmadı... Haa, unutmadan söyleyeyim, kız kardeşim Carol, Ohiolu siyah bir avukatla evlendi. Annem önceleri 'zenci' bir damadı olacak diye bozum bozum bozuldu ama, Steve keratası öyle şirin, öyle saygılı ve hoş-

sohbet ki, annem artık onu Harry'den daha beyaz görüyor olmalı... Babamın ölümünden sonra daha da dindarlaşan annem, kışları okul otobüsü şoförlüğü yapıyor. Benim Harry'le resmen evlenmeyişime için için bozulduğundan, Carol'ın hiç değilse siyah-beyaz da olsa nikâhlanmasını iyiye işaret sayıyor... Haberin oldu mu bilmem, Başkan Bush'tan beridir, Amerikan Kadın Hareketi iyice geriledi, evlilikler çoğalıyor! Carol ve Steve Hawaii'deki balaylarını bitirip, eve döndüler. (Chicago'ya yerleşiyorlar) New York'a uğradıklarında, daha geçen hafta sonu, hep birlikte Manhattan'ın Greenwich Village'ına gittik. Senin pek sevdiğin kafe-barlardan birine. Bil bakalım hangisine? Evet, önce 'the vilage'daydık, sonra Bob Dylan'ın izini sürerek martini içtik. Senin için de tabii. Burada martini denince, votka, cin, vermut anlaşıldığını bilmediğin o ilk günleri anlattım, hepimiz güldük. (Kendimize mi, sana mı belli değil ha!) Artık mektubu bitirip, çıkmam gerek, çağımız, mektup değil, telefon, faks, uçak çağı. Hadi atla uçağa gel, özledim seni ve Ortadoğu renkli heyecanını...

Seni öpüyorum. Love (*)

Barb.

P.S. Dustin Hoffman'ın Rain Man'i bir harika, Academi ödülünü gerçekten hak ediyordu, mutlaka görmelisin.

(*) Okunuşu: Hay yu der. Anlamı: Merhaba oradaki sen.

III.

BRÜKSEL
RENDEZ-VOUS IN BRUSSELS*

Brüksel, Haziran 12

Ma Chère Buket. bugün Céline beş yaşına girdi. Zaman ne çabuk geçiyor diye düşünürken, kızımın ikinci yaş gününü birlikte kutladığımız aklıma geldi. Ne keyifli bir gece geçirmiştik değil mi? Sanki baby-sitter'a teslim ettiğimiz Céline'in doğum günü değil de, kendimizinmiş gibi önce soluğu Jazz Club M'de almış, sonra disco Asparagus'a gitmiştik. Gece uzadıkça boş şarap şişeleri artmış; Jean, senin Belçika birasına nasıl olup da yüz vermediğine akıl erdirememişti. Ne yapsın zavallı kocam, bir insanın bira sevemeyeceğini hayal bile edemiyor.

Bilirsin Jean milliyetçidir biraz. O gece sana saatlerce Belçika birasının asla başka biralarla kıyaslanamaz kokusu ve lezzetine dair uzun nutuklar atmıştı. Hele siyah bira! Şimdi bu satırları okurken buzdolabına dizili Faro, Ketje, Kriek ve sert Trappist biralarını görür gibisin herhalde. O sabah güneşin doğuşunu nefis soğan çorbası içerek karşılarken, senin bize Türkiye'de alkollü gecelerden sonra sığır midesi çorbası (ishkemba mıydı adı?) içildiğini anlatışını hatırlıyor ve kahkahalarla gülüyorum.

Jean az daha kusacaktı ve sen neyse ki, onun edepsizliğine aldırmadan gülerek anlatıyordun bağırsak çorbanı. Ne yapayım, benim kocam biraz yabanıl işte. Yeni kültürler ve damak tatlarına karşı tipik bir Belçikalı temkinliliği var. Belçikalıları bilirsin; kibirli ve ölçülü, senin deyiminle steril insanlarız biz. Charme discret! Bazen Jean'ın benim gibi dışadönük, heyecanlı, yabancı kültürlere meraklı ve açık bir kadını nasıl olup da sevdiğini merak ediyorum. Karşıtların birliği, zıtların birbirini çekmesi! Ah ama seni görür gibiyim, şimdi kaşlarını çatıp: 'İyi ama Lilianne, daha önemlisi senin Jean gibi birini nasıl olup da sevdiğin' diyorsun. .

Doğru. Kocamın bir araba komisyoncusu oluşu, entelektüel kaygılarının fazla olmayışı hemen bütün çevremi şaşırtmıştı, fakat önce iki yıl birlikte yaşamamız, beş yıldır evli oluşumuz, hele Céline'in doğuşuyla bir aileye dönüşen birlikteliğimiz hiç de fena gitmiyor. Belki de daha önceki erkek arkadaşlarımın entelektüel sorunları, mutsuzluk ve ukalalıkları bana gerçek yaşamın yalın tadına varmayı özletti. Sen Jean'ı Macho bulursun ve hâlâ Macho, Bruce Springsteen'i dinliyor, ama rahatlığı, doğallığı ve içtenliği bana hem insan, hem de kadın olarak huzur veriyor.

Eh biraz da evcil ve rahatına düşkün bir kadın olduğumu biliyorsun zaten. Evliliğe gelince: Ürkütmüyor değil!! Yedi yıllık tekeşlilik ve tekdüzelik elbette heyecanları biraz törpülüyor. Fakat yalnız yaşarken de hayat monoton değil miydi sanki? Gittiği kadar gitsin ve keyifle gitsin diyorum. Ben hâlâ aynı mimarlık & restorasyon şirketinde çalışıyorum. Art Nouveau'nun ünlü mimarı Victor Horla'nın kanını damarlarımda hissederek gizli köşelerin, daracık sokakların küçük taşlarında saklı tatlar yaşayarak algılıyorum yaşadığım kenti. Grand Place'ın Barok lezzetini, Sablon'ı (oradaki kitap pazarında seni anımsı-

yorum), Anderlecht'i ayrı ayrı seviyorum.

Bu yaz tatilini ancak Eylül'de İtalya'da yapabileceğiz: Palermo'ya gideceğiz. Paskalya tatilinde de İsviçre'ye kayağa gittik. Céline kaymayı öğrendi bile. Artık bitirmem ve çıkmam gerek. Bugün yarım gün çalıştım, Céline'i kindergarden'dan alıp, alışverişe çıkacağım. Artık giysilerini kendisi seçiyor. Pek de güzelleşti. Acaba ona bir kardeş yapsam mı diyorum ama, henüz karar veremedik...

Şimdilik benden bu kadar. Bu yıl havalar pek tuhaf. Hiç olmayacak sıcak bir gün ardından, yağmurlu bir başkası. Ozon tabakası deliğinden mi? Buralara yolun düşmüyor mu? 'Brüksel'de daima yapılacak bir şey vardır' derler. Kraliçe Elisabeth Müzik Yarışması'nı kaçırdın, eğlence fuarına ya da çiçek halıcılığı festivaline yetiş bari.

Brüksel Festivali bütün yaz sürüyor. Sana Moka-thum çikolatası kadar tatlı bir öpücük.

A bientot
Lilianne.

(*) Okunuşu: Randevu in Brüksel. Anlamı: Brüksel'de randevu.

IV.

OSLO
HEI PA DEG!*

Temmuz 9, Oslo

Kjare Buket, ve bu paskalyada da seni aradı gözlerim. Galiba bizi blomster bukett'in tiryakisi yaptın sen. Annemin dağ çileği ve böğürtlen reçelleriyle, babamın seninle yaptığı tarih ve politika sohbetleri sensizdi bu yıl. Biz yine, tıpkı bildiğin gibi ailecek Odda kasabasında toplanıp, geleneksel paskalya rostomuzu, tatlılarımızı ve yumurtalarımızı yedik ve bol bol kayak yapıp, bahar güneşinde yandık. Paskalyadan bu yana çok zaman geçti, ama ne zaman seni ansam, o keyifli paskalya tatillerimiz geliyor aklıma. Derken yaz geldi. Hem de çok erken ve sıcak geldi. Norveç bu yıl inanılmaz sıcak bir yaz yaşıyor. Sokaklarda mayoyla geziyoruz artık. Acaba ozon tabakası yırtığı en önce kuzey kutbunda bizleri mi yok edecek? Ne dersin. Vikingsiz bir dünya çekilir mi? Ah kendini beğenmiş Vikingler, değil mi?

Banka kredisiyle bir ev aldığımı yazmadım sana değil mi? Oslo dışında, Sogn gölüne yakın, güzel, pratik, modern bir daire. Hafta sonları yeşil çimenlere uzanıp, kuzey güneşiyle yanıyor, bol bol gölde yüzüyorum.

Hafta sonları diyorum, çünkü son işim Bergen'de. Şaşırdın değil mi? Eh, sen ne de olsa Bergenli sayılırsın. Yıllarca orada yaşadın. Bergen Belediyesi, gamle (eski) Bergen'in dış kesimlerinde bir restorasyon çalışması başlattı. Bu projenin renk uzmanlığına beni davet ettiler, severek kabul ettim.

Ah bilsen, işimi ne çok seviyorum. Düşünsene bir, restore edilecek bölgeyi inceleyip, tarihi, sosyolojik ve ekolojik yapısına, aynı zamanda kent dokusuna uygun renk seçimini yapmak benim görevim. Böyle önemli bir konuda yetkili olmak nefis bir şey. Yani, kentin ve Bergenlilerin tarihini simgeleyen eski binaların hangi renkte olması konusunda ben karar veriyorum. Böylece, bir anlamda insanların psikolojisini tayin etmiş sayılıyorum. Çünkü renkler, günlük yaşantımızın içinde tahmin ettiğimizden çok daha fazla önemli ve etkin rol oynuyorlar.

Görüntü kirliliğinden pat diye düşüp ölmeyiz ama, çirkin, karanlık ve neşesiz yerleşim birimleri/mekânlar insanları yavaş yavaş öldürür. Çünkü, bu saydıklarım, insanları sinirli, mutsuz ve isteksiz kılar. İşte bu yüzden bütün t-shirt'lerimin üzerinde, I Love Colors yazıyor.

Hafta sonları Oslo'ya dönüp, çiçeklerimi suluyor, gölde yüzüyorum ama, haftanın beş günü Bergen'de yeşille mavinin, fiyortların baş döndürücü güzelliğinde geçiyor.

Traktör Bar'ı anımsıyor musun? Hani sen, ben, Maria, Kate, Björn, Mike hep birlikte gider ve çok eğlenirdik serin bahçesinde. İşte oraya takılıyorum ara sıra. Bilirsin, Traktör Bar, SAS Oteli'ne yakındır. Evet, şimdi konuya geliyorum dostum. Geçenlerde Traktör'de nefis bir adama rastladım. Tam bir yakışıklı, tam bir çapkın. SAS Otel'in promotion müdürü. Anlaşılan 5 yıldızlılardan sıkılıp, Traktör'e içmeye gelmiş. Şimdi Bergen günlerime renk katıyor Olav. İki hafta önce, Oslo'da bir cumartesi, «ormanda yön bulma» grubumla dağa çıktım. Gruba yeni katılan

bir diyalog var, adı Anders. Entelektüel ve derin bir insan. Anders'le Oslo'da birlikteyim.

Hemen kaşlarını çatma, ben böyleyim! Bir insanın yüreğinde pek çok sevgiye yer olduğuna inanıyorum. Tek bir erkekle bütün yaşantımı geçirmeme olanak yok. Çünkü beğendiğim bir erkeğin mutlaka eksik bir yanı oluyor ve ben onları değiştirmek istemiyorum. Olav, canlı, hareketli. yakışıklı, çapkın ve zeki. Anders, akıllı, duyarlı ve sakin. Bütün bu özellikleri tek başına bünyesinde toplayan bir erkek varsa, ben de şu 'sadakat' denen rüyayı görmeye yanaşırım. Ama sevgili Buket, bütün soyut kavramları beynimizde yaratıyoruz. Bence dürüst olmak ve renkli yaşamak en önemlisi. Eh tabii bir de AIDS'e dikkat etmek.

Mısır'da yaşasaydım, Kleopatra olurdum ben!

Galiba çok uzun yazdım. Umarım sıkılmamışsındır. Sen neler yapıyorsun bir bir anlat bana. Ya da, atla gel buraya. Artık bitmez tükenmez kuzey günleri yaşıyoruz, sen bayılırsın gecenin ikisinde «Akşam oldu mu?» diye sorup, beni kızdırmaya...

Lille, kajare, söt venn; seni kucaklar, öperim.

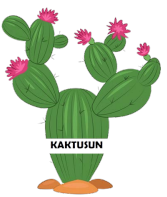
Masse klem og kyss.

Elsa

(*) Okunuşu: Hey po dey. Anlamı: Merhaba sana.

V.

BERLİN
HALLO SÜSSES!*

Berlin, 3 Ağustos Perşembe

Liebe Buket, dündü. Dün telefon çaldı. Genç bir erkek sesi Waltina Pfeiffer'ı istedi. 'Buyrun benim' dedim. Çok düzgün bir Almancayla, İstanbul'dan geldiğini ve senden selam getirdiğini söyledi. Bir de ufak bir armağan paket taşıdığını. Hiç beklemiyordum. Stüdyoda oturmuş, kâğıt üzerinde oynuyordum kalemle. Şaşırdım, çok sevindim. Sanki seninle buluşacakmışım gibi heyecanla yolladığın paketi getiren genç adamla buluşmaya gittim. Aman Tanrım, nereden buldun bu çocuğu? Ne hoş bir adam bu! Gerçi Türkiye'ye geldiğimde de bazı hoş erkek görmüştüm ama, bir erkeğin cazibesi konuşmaya başlamasıyla ya söner ya da parlar. Ne yalan söyleyeyim, sizin oradaki ve burdaki erkeklerinizin çoğu kara bıyıklı ve maçoydu. Bu yüzden Türk erkekleri beni hiç cezbetmedi şimdiye dek. Fakat bu genç adam farklı. Berlin Teknik Üniversitesi'nde okuyormuş Ali. Uzun boylu, bıyıksız, çok uygar, kültürlü ve en önemlisi erkeklerin de kadınlar gibi 'insan' olduğunun farkında. Halbuki sizin Türk erkekleri kendilerini fazlaca önemsiyor ve kesinlikle dayanılmaz bir albenileri

olduğunu sanıyorlar. Sakın kızma liebe kleines, ama onların bu zavallı tavırlarını yine Türk kadınlar besliyorlar. Neyse, ben yine feminist feminist konuşmaya başladım. Neyse ki, Ali feminizmin bir hastalık değil, bir zorunluluk sonucu oluştuğunu düşünüyor. Ah ne inanılmaz bir şey değil mi? Türkiye'den gelen bir erkek, pek çok Batılı hemcinsine fark atıyor: her konuda... Armağanını çok beğendim. Nefis bir elbise. Tam üstüme oturdu. Shile kumaşı üzerine el işlemeleri beni büyüledi, teşekkür ederim.

Biliyorsun, Berlin bir adakent. Bu yıl ancak eylül sonunda tatile çıkacağım için her fırsatta kendimi Wannsee'nin sularına atıyorum. Bu gölden aynı anda 40 bin kişi yararlanabildiğinden, oldukça kalabalık bir dinlenme mekânı oluşuyor, halbuki ben sakin bir Yunan adasını özlüyorum. John Cassevettes'in Tempest filmindeki gibi hani... Bazen çevreme baktığımda, Berlin'i gençlerin terk ettiğini ve giderek kentin bir yaşlılar merkezi olmaya başladığını hissediyorum.

Kimi zaman da annemin ülkesi olan Avusturya'ya göç etsem mi diye düşünüyorum. Fakat Berlin'de beni çeken, gördüğüm başka kentlerde bulamadığım bir tılsım var. Bir lezzet, saklı hazineler tadı ve zengin bir kültür ortamı!! J. F. Kennedy'nin dediği gibi, «I'm a Berliner» yani.

Bak geçenlerde ne oldu ve seni andık. Rolf'u biliyorsun, onunla Goltzstrasse 33'teki Cafe M'de kahvaltı ediyorduk. Wim Wenders'e çok benzer biri geldi, yanımıza oturdu. Belki de oydu. Sen olsaydın hemen gider, yapışırdın yakasına diye, seni andık Rolf'la... O gün tahta bir gemiyle göl gezisi yaptık (ama Moby Dick'e binmedik, ikimizin de o sırada parası azdı). Pfauen Adası'na kadar uzandık. Nefis bir gündü.

Bilmiyorum sen ne diyeceksin ama, Rolf'ün eşcinsel olmasına içerliyorum bazen. Tam âşık olunacak, dünyanın en güzel insanı. Adeta mükemmel bir adam. Ama kadın-

lara cinsel ilgi duymuyor. Neden benim beğendiğim erkekler ya evli, ya da eşcinseldirler allah aşkına???

Şu yakışıklı ve özel Ali'ye gelelim. Ondan adamakıllı hoşlandım, gelecek hafta buluşmak üzere sözleştik. Benden on bir yaş küçük ama, bunun önemi var mı? Seni gelişmelerden haberdar ederim, merak etme.

Geçen yıl katıldığım prototipler sergisinde bazı tasarımlarım çok ilgi topladı. Özellikle şok edici malzemelerden alışılmamış biçimler ve konfor oluşturduğum yerleşim mobilyalarına rağbet fazla. Üstelik bu çılgın mobilyaları işyerleri için ısmarlıyorlar. Böyle giderse, şirketten ayrılıp kendi işimi kurabilir ve zengin olabilirim. Ne dersin?

Bu akşam Verdi'nin Bir Maskeli Balo'suna gidiyorum. Senin armağanın işlemeli elbiseyi giyeceğim.

Kendine iyi bak. Tschüss!

Waltina

(*) Okunuşu: Hallo Süsses. Anlamı: Merhaba canım!

VI.

MADRİD
HOLA İSTANBUL! COMO ESTAS?*

Madrid, 3 Eylül

Hola Buket, merhaba, merhaba! Bak işte Türkçe olarak bildiğim iki kelimeyi de unutmadım. Birincisi tuz, biliyorsun. Eh, iki yıl aynı kolektif evi paylaştıktan sonra, ne çok anı kalıyor geriye değil mi? Ne günlerdi onlar dostum!! Üzerinden tam sekiz yıl geçti, dile kolay. O kolektif evin dost havasını sonra asla başka bir yerde bulamadım inan... Belki de ilk yirmi yaşlarımızın heyecanıyla, öylesine yoğun yaşadık o günleri, kim bilir... Ortak mutfağımızdaki bütün baharat şişelerinin üzerine beş dilden etiketler yazarken ne çok eğlenirdik, anımsıyor musun? İşte o sırada tuz kelimesini keşfetmiş ve bu kelimenin melodisine âşık olmuştum. Sonra eve yeni bir kiracı taşınacağı ve yeni kiracı adayını adeta sınava sokarcasına terletişimiz, niteliklerini ev defterine bir bir yazıp, oylayışımız... Kendimizi çok ciddiye alıyormuşuz galiba? Birlikte yemek pişirişlerimiz ve topluca pazar konserlerine gidişlerimiz... Ne çok eğleniyorduk...

Well, well, well, şimdi güzel İspanya'nın kalbinde, artık yetişkin bir kadın olarak hayata bakıyor ve son yir-

milerime yakışır göklerde uçuyorum. Madrid yine canlı, yine uzun siyah saçlarını omuzlarına dağıtmış, alımlı bir dişi gibi diri ama, tarihi kucaklamış yaşlı bir ana kadar da görkemli. Kentimi seviyorum. Sevmekten de öte, kendimi Madrid'le özdeşleştiriyorum. Sen de restoran ve müzelerini, bir de meşhur takıntın Cervantes ile Don Kişot heykeli tabii... Ah neler çekmiştik senin Cervantes aşkından neler... Köpeğimin adını Cervantes koydum diye, nasıl da kızmıştın bana. Hâlâ öyle tutucu musun, yoksa her şeyle gırgır geçebilmenin engin hoşgörüsünün yaşamını renklendirmesine izin veriyor musun? Sen ne demek istediğimi çok daha iyi ifade edersin, eh yazar olan sensin... Yazar değilim ama, bence 'ölüm'e bile gülebilmeli... Oysa ağlamaya. somurtmaya ve sızlanmaya ne çok zaman ayırıyoruz, bir düşünsene...

Bana gelince, biliyorsun, uluslararası evlilik yapmanın, kültür kesişmesi sorunlarıyla boğuşuyorum iki yıldır. Kocamın Norveçli oluşu ve İspanya'yı çok sevse de, Norveç Edebiyatı konusunda İspanya'da öğretmenlik işi bulamaması, bizi ayrı ülkelerde yaşayan karı-koca durumuna düşürdü. Vallahi ben pek şikâyetçi değilim. Böylelikle hem yalnız yaşamanın keyfini, hem de sevdiğim bir kocam oluşu mutluluğunu tadabiliyorum. Kendi işim, arkadaşlarım ve uğraşlarım var. Ayda bir mutlaka buluşuyoruz üstelik, ya burada, ya orada. Temmuz ve Ağustos'ta Torolf buradaydı. Öğretmenlerin uzun tatilleri oluyor, bilirsin. Ben de biraz izin aldım, Malaga'ya gittik. Orası bol bol Picasso kokuyordu tabii ki. Benim iznim bitince Madrid'e döndük. Madrid yazları Gonzales hükümetinin bence çok başarılı kültür politikasından sonra daha da canlı, fıkır fıkır oldu. Birçok konser izledik. film ve tiyatro takip etme şansımız oldu. Torolf, Katalan mutfağına bayılıyor. Ama eninde sonunda bir Viking olduğu için baş tacı ettiği yiyecekler çokluk balık oluyor. Norveçlilerin

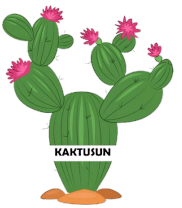
fiske boller (balık köftelerini) anımsıyor musun, nasıl böğürürdük ikimiz, hah hah ha! Sık sık Katalan usulü balık buğulama: 'zarzuela' yedik. Sonra, 'amanida' (havuçlu, soğanlı, kerevizli, domatesli, zeytinli ançuez) ve 'escalibada' (közlenmiş biber, patlıcan) yedik. Senin çok sevdiğin İspanyol omleti: 'Tortilla a la Espanola da masamızdan hiç eksik değildi. Kulaklarını çınlatarak yediğimiz bir başka yemek 'paella' idi (deniz ürünlü pilav). Eyvaahh, yine acıktım!! Tahmin edeceğin gibi ben yine ve hep kiloluyum. Yüzme, aerobik ve dans pek işe yaramıyor. 1.68 m. boyuma karşılık, 62 kiloyum. Ne yapayım, Akdenizli kadın genetiği bu herhalde... 'Balık eti' mi diyordun sen buna? Aman. ne yapayım, sağlığım yerinde ve kendimi beğeniyorum ya, gerisi pek önemli değil. Akıllı kadın güzeldir sloganını benimsiyorum. Bana yaz por favor!! İstanbul, ya da Madrid'de buluşalım. Alternatif evliliğimi gel de yakından gör, bakalım ne diyeceksin hazret!

Bol tatlı ve TUZlu günler.

Mucho Besos.

Maria.

(*) Okunuşu: Ola İstanbul Komoestas. Anlamı: Merhaba İstanbul! Nasılsın?

VII.

CEZAYİR
UN SALUT ALGÉRIEN A İSTANBUL*

Algiers, 3 Ekim

Bonjour Buket, Neden hiç yazmıyorsun? Biliyorum, ben yazmayı ihmal ettim diye beni cezalandırıyorsun. Ama çalışma tempomu biliyorsun: hastane, nöbetler, hâlâ devam etmeye direndiğim voleybol çalışmaları ve bir de evlilik!

Ah, yoksa evlilik için erken mi davrandım? Senin yanıtını bilmiyorum ama, bu soruyu sormak için geç kaldığımı biliyorum. Neyse, henüz keyifli ilk ikinci yıldayız. Aman bu konu pek elektrikli, şoka girmeden kesiyorum. Bugün senin yaşgünün, bak unutmadım. Kutlu olsun. Félicitations!

Biliyorsun, Cezayirlilere Fransa vizesi uygulaması başladı, bu yüzden eskisi kadar sık Paris'e gidemiyoruz artı. Ne yeni bir sergi izleyebiliyorum, ne de bir oyun bu yakınlarda, kendimi ot gibi hissediyorum.

Bizim 'Beyaz Kent' yine bildiğin gibi. Bu yaz çok su sıkıntısı çekildi. Münavebeli su verildi kente. Biz küçük evimizde zaten Hassan'la ancak nöbetlerden artan azıcık zamanlarda görüşebildiğimiz için, su sorununu pek anlayamadık. Hastanelere de kesinti uygulanmıyor.

Hassan'ın iç hastalıkları ihtisası bitmek üzere. Ben de jinekolojide ihtisası sürdürüyorum. Çok sık doğum yaptırıyorum (nüfusumuz patlak yani), kist ameliyatlarına da giriyorum. Sanki Cezayirli kadınların her onundan birinde kist var. Çevresel etkenler mi arttırıyor riski acaba?

Geçen hafta vakit bulup Said'lerle yemeğe çıktık, hani düğününe gittiğimiz doktor arkadaşım. Le Gourbi'de balık yedik. Senin çok sevdiğin ve övdüğün Cezayir şaraplarından içmedik ama... Bana tutucu diyorsun, biliyorum, fakat alkolü yalnızca dini inancım yüzünden değil, sağlık nedeniyle de kullanmıyorum. Le Gourbi'de yine pek çok yabancı vardı. Seni andık.

Kardeşim Muhammed nişanlandı. Amerikan Elçiliği'nde çalışıyordu ya, oradaki büro görevlisi kızlardan Janine'e fena halde tutuldu. Kız Kaliforniyalıymış. Aralarında anlaşmışlar. Annemler pek bozuldular Hıristiyan gelin giriyor aileye diye ama, Muhammed'i tanırsın, tatlı diliyle ikna etti onları. Nişan törenleri pek hoştu. Esmer, iri yarı ve yakışıklı kardeşimle (eh kimin kardeşi), kıvırcık sarışın, minyon Janine. Amerika'da oturacaklarmış. Janine çok cici bir kız. Fransızcası da iyi. Onunla Cemila (Port d'El Djamila) kasabasına gidip, El Marssa'da balık yedik (yine balık!). Senden söz ettim ona. Cemila kasabasının Fransızlardan kurtuluşu sırasında Cemila adlı bir kadının ilk kurşunu sıktığı ve şehit edildiği hikâyesini anlattım. Çok etkilendi.

Daha ne yazayım! Aklıma bir şey gelmiyor ki...

Voleybola eskisi denli düzenli gidemiyorum ama, evlendiği için bütün sosyal aktivitelerini bırakan arkadaşlarıma da benzememek için fırsat yaratarak takıma katılıyorum. İnan ki o çok sevdiğim kuskusu bile pişirecek vaktim yok. Buğulama irmikle, sebzeli et burnumda tütüyor. Sağolsun annem pişiriyor da...

Cezayir'e ne zaman geliyorsun? Cheraga ormanlarında güneşin batımı hâlâ çok güzel. Rue de Michelet (Didouche Mourand)daki şık dükkânlar son sokak olaylarında biraz hasar gördü ama, senin yazı yazdığın caféler hâlâ duruyor.

Akdeniz Afrikası'ndan bol selam yolluyorum.

Lütfen yaz bana, arayı soğutma.

A Bientot,

Faiza.

(*) **Okunuşu: Ün Salut Aljeryen e İstanbul. Anlamı: İstanbul'a Cezayir'den bir selam.**

BUKET UZUNER İÇİN

«Buket Uzüner, bilinenlerden farklı bir **'kadın öykücü'**. Mesleki ve coğrafi spektrumu çok geniş açılı. Akademi, reklâmcılık, turizm, gazetecilik mecralarında emek sarfetmiş, İstanbul, Kemer, İskandinavya, Ankara ve Leningrad adlı semtlerde öyküler yazmış. Nüfus kâğıdının meslek hanesinde çevrebilimci yazıyor olmalı. Ten ve ruhunun kimlik kartındaysa **'yazar'** Uzuner'i belirleyen üç niteleme, genç, modern ve kentli olsa gerek. Öykücünün morötesi ışınlı gözlemleri var. Bilinçaltındaki iffet ve nefret bahçelerini berrak suluboya biçemiyle sergiliyor. (...) Sade, gösterişsiz, ama akıllıca işlenmiş bir uslubu var. Uzuner'inki fantastik ve düşlü bir kalem.»

Ragıp Duran - Çerçeve, Mart '89

•

«Buket Uzuner, evlilik, cinsellik, Türk çocuğunun gözüyle Türk sineması, resim-yazı nikâhı gibi çok çeşitli konularda kalem güllendiriyor.»

Nokta, 12 Şubat '89

•

BİLGİ DÜNYASI KAKTÜS TEAM

« (...) Kara mizah ve sürrealizm kaynaşmasını başarıyla dile getiren hikâyeler...»

2000'e Doğru, 12 Mart '89

•

«Dış görünüşlerden çok, Buket Uzuner için kişilerin içsel yaşantıları, çevreyle ilişkileri, düşsel ülkelerdeki düşlemeleri önemlidir. (...) Gerçeküstü anlatım için birçok yazar gösterilebilir. Uzuner'in gerçeküstü anlatımında bir değişik çizgi buluyoruz.»

Muzaffer Uyguner - Varlık
Mart '89

BELGESEL KAYNAK TEAM

BUKET UZUNER İÇİN

"Buket Uzuner, bilinenlerden farklı bir **'kadın öykücü'**. Mesleki ve coğrafi spektrumu çok geniş açılı. Akademi, reklâmcılık, turizm, gazetecilik mecralarında emek sarfetmiş, İstanbul, Kemer, İskandinavya, Ankara ve Leningrad adlı semtlerde öyküler yazmış. Nüfus kâğıdının meslek hanesinde çevrebilimci yazıyor olmalı. Ten ve ruhunun kimlik kartındaysa **'yazar'** Uzuner'i belirleyen üç nitelleme, genç, modern ve kentli olsa gerek. Öykücünün morötesi ışınlı gözlemleri var. Bilinçaltındaki iffet ve nefret bahçelerini berrak suluboya biçemiyle sergiliyor. (...) Sade, gösterişsiz, ama akıllıca işlenmiş bir üslubu var. Uzuner'inki fantastik ve düşlü bir kalem."

Ragıp Duran - Çerçeve, Mart '89

"Buket Uzuner, evlilik, cinsellik, Türk çocuğunun gözüyle Türk sineması, resim-yazı nikâhı gibi çok çeşitli konularda kalem güllendiriyor."

Nokta, 12 Şubat '89

"(...) Kara mizah ve sürrealizm kaynaşmasını başarıyla dile getiren hikâyeler..."

2000'e Doğru, 12 Mart '89

"Dış görünüşlerden çok, Buket Uzuner için kişilerin içsel yaşantıları, çevreyle ilişkileri, düşsel ülkelerdeki düşlemeleri önemlidir. (...) Gerçeküstü anlatım için birçok yazar gösterilebilir. Uzuner'in gerçeküstü anlatımında bir değişik çizgi buluyoruz."

Muzaffer Uyguner - Varlık, Mart '89

"Buket Uzuner, deyiş yerindeyse **'seyyahlığın'** dış dünyasına da taşıyan; kitabın arka kapağında belirtilen **'kronik kuzeysever'**liğinden, güney sıcaklığında öyküler damıtan bir yazar. Şaşırtıcı, yadırgatıcı, zaman zaman düzensiz ve düzensizliği öykülerinde belli bir düzen içinde toparlayabilen bir yazar. Bazan bir cümle, yerleşik bir kavram, ideoloji onun öykülerinde sorguladığı, mizahla ele aldığı konular..."

Cumhuriyet Kitap Kulübü
Çerçeve Dergisi, Aralık '89

BELGESEL KAYNAK TEAM

"Yaşadığı yabancı ülkelerden izlenimleri, o ülkelerin insanlarıyla ilişkileri (Buket Uzuner'in) öykülerini büyük ölçüde besliyor. Kadın hakları (...) cinsel özgürlük, işlevini yitirmiş ahlak kurallarına başkaldırı, baskıya, anlayışsızlığa direniş, hoşgörü, eşitlik özlemi başlıca konuları. O da fanteziye, alaycı söyleyişe düşkün."

Konur Ertop-Milliyet Sanat, Aralık '89

"Buket Uzuner yazmayı seviyor ama, daha çok saygı duyuyor. O konular öyle üç beş gün içinde veya **'ansızın zuhur eden bir ilham perisinin yardımıyla'** bulunacak şeyler değil. Her birinin üzerinde uzun uzun düşünülmüş. (...) Buket uzuner'in iki özelliği daha var. Bunlardan biri **'okuru şaşırtmayı'** sevmesi. (...) öbürü ise, sanırız Buket iflah olmaz bir sinemasever."

Kapris Dergisi, Aralık '89

"Buket Uzuner yeni öykü kitabı **'Güneş Yiyen Çingene'**de gülmeyi ve ağlamayı ciddiye alıyor, öykülerini bu yörüngeye oturtuyor. Fantezinin ve gerçeğin içiçe geçtiği öykülerinde, güçlü bir anlatım sergiliyor."

Kadınca Dergisi, Aralık '89

"Buket Uzuner, yaşamının birkaç yılını gezip görme, tanıma tutkusuyla oradan oraya savurarak geçirmiş bir öykücü. **'Seyahatname'** alt başlığını koyduğu Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları'nda (...) uzun tanıtmalara, açıklamalara yönelmiyor. Uzuner'de, öykücülüğünden gelen izlenimcilik ağır basıyor. Özellikle kişilere ilişkin ve kişisel izlenimler. İlişkiler..."

Alpay Kabacalı-Cumhuriyet Kitap
23 Şubat 1990

Köln Radyosu'nun Türkçe yayınında Buket Uzuner'in yeni çıkan iki eserinden söz edildi. Yüksel Pazarkaya tarafından hazırlanan geçen hafta sonunda yayınlanan programda, TÜYAP Kitap Fuarı konusunda konuşan Hikmet Altınkaynak, Buket Uzuner'in yeni öykü kitabı **"Güneş Yiyen Çingene"** ile 15 ülkeden gezi notlarını aktaran **"Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları"**nı tanıtırken, **"Fuara katılan yayınevlerinden çıkan yeni kitapları değerlendirdiğimizde, beni en çok etkileyen, son yıllarda edebiyatımızı oldukça dalgalandıran Buket Uzuner'in kitapları oldu"** dedi. Altınkaynak, **"Bugüne kadarki Türk öykücülerinden çok farklı, olaya ve kişilere çok anlı, zengin sahip çıkan bir öykücü"** olarak nitelediği Uzuner'in fuarda iki kitapla birden atağa kalktığını vurguladı.

Cumhuriyet gazetesi
10 Kasım 1989

BELGESEL KAYNAK TEAM

İÇİNDEKİLER

1. Kara Kafa 5
2. Kendi Başımayım Ben; Başıma Buyruk! 11
3. Tanıdığım İlk Dünya İnsanı: Carol 21
4. Rudolf Nilsen ve evde Gizlenen Rus Askeri 26
5. Eşcinseller ve Komünistler Giremez 32
6. Vietnam Bitti, Kahrolsun Nükleer 40
7. Haydi Cervantes'e Gidelim 49
8. Venezuella Güzelinden Norveç Usulü Pasta 54
9. Sonbahar Güzeldir! 60
10. VIII. Henry'nin Altı Karısı Ölmedi 72
11. Cezayir'de Bir Türk Uvertürü 78
12. Sahra Çölü'nde Çapkın Dede 85
13. Tangoları Hüzünlüdür Kuzeyin 91
14. Anna Karanina Leningrad Sokaklarında Kayboldu 96

MEKTUPLAR

I. FİNLANDİYA
HYVAA YSTAVA 10

II. NEW YORK
HI YOU THERE 10

III. BRÜKSEL
RENDEZ-VOUS IN BRUSSELS 107

IV. OSLO
HEI PA DEG 110

V. BERLİN
HALLO SÜSSES 113

VI. MADRİD
HOLA İSTANBUL! COMO ESTAS? 116

VII. CEZAYİR
UN SALUT AL GERIEN A ISTANBUL 119

ÖLÜMSÜZ KİTAPLAR TEAM

YAZIN DİZİNİ

— **EVDE KALMIŞ KIZLAR** — Nail Güreli
— **İNSANIYLA SAZIYLA SÖZÜYLE YÖRE YÖRE** — Nail Güreli
— **MÜREKKEPBALIĞI** (Şiirler) — Ahmet Nail
— **ESİNTİLER** — Zeynep Oral
— **KONUŞA KONUŞA** — Zeynep Oral
— **GÜNLERDE KALAN** — Doğan Hızlan
— **YAZ DÜŞÜM YAZ** — Zeynep Oral
— **KATMANDU'DAN MEKSİKA'YA** — Zeynep Oral
— **HÜZNÜN COŞKUSU ALTINDAĞ** — Yaşar Seyman
— **KÜLTÜR VE İDEOLOJİ** — Ahmet Oktay
— **ONUNCU SES** — Nail Güreli
— **GÜNEŞ YİYEN ÇİNGENE** — Buket Uzuner

ARAŞTIRMA — İNCELEME — BAŞVURU DİZİSİ

— **İKİ 1 MAYIS** — Nail Güreli
— **ATATÜRK'TEN SONRA ATATÜRK** — Nail Güreli
— **CİNSEL MUTLULUK** — Nail Güreli
— **EV İÇİN PRATİK BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ**
— **SABAHATTİN ALİ OLAYININ GERÇEĞİ** — Reşit M. Ertüzün
— **150'LİKLER** — İlhami Soysal
— **KURTULUŞ SAVAŞINDA İŞBİRLİKÇİLER** — İlhami Soysal
— **KADIN, GENÇLİK, CİNSELLİK** — Bekir Onur
— **DİSK DAVASINDA SAVUNMA** — Fehmi Işıklar
— **ABDÜLHAMİT GERÇEĞİ** — Orhan Koloğlu
— **ÜNLÜLERİN İLK YAZILARI** — Saadet Altay

BELGESEL KAYNAK TEAM

GÜLMECE DİZİSİ

— **BİLİMSEL LOKUM** — Nail Güreli
— **SEÇİM OTOBÜSÜ** — Nail Güreli
— **BİLİMSEL SEÇİM** (Bilimsel Lokum ve Seçim Otobüsü Kitapları birada) — Nail Güreli
— **GENE İYİ DAYANDIK** — Süavi Süalp
— **BOMBALI PAKET** — Vedat Saygel
— **TV'YE DOKUNDUK** — Kandemir Konduk
— **PİLİÇ ŞERMİN'İN EVİ** — Şakir Balkı
— **GÜLMECE DESTESİ** (Süalp, Saygel, Konduk ve Balkı'nın kitapları birarada)
— **BİZ BU İHTİLALİ NİYE YAPTIK** — Nail Güreli
— **İHTİLALİN GÜLLERİ** — Nail Güreli

Genel Dağıtım: Tümda, Özgür, Cemmay, Arkadaş, Fırat

GÜR yayınları

GÜR YAYINLARI, P.K. 621, Sirkeci - İstanbul

BELONGS TO
KAOS TEAM